

TRO INNSIKT UTSYN HÅP

ST. OLAV

KATOLSK KIRKEBLAD NR 02/2020

ETTER KORONAEN:
Hva nå?

SPENNENDE
NORGESFERIE:
**Besøk våre
pilegrimsmål**

JOHN WILLEM GRAN
**Fra shippingmiljø
til bispesete**

ISABELLE FRA KONGO:

**Nestekjærlighet
gir livet mening**

66

John Willem Gran
er denne utgavens
katolske profil.

Nº 02/2020

Innhold

Leder	3
Biskopen har ordet	4
Min tro: Ann Jeanette Søndbø Ekberg	6

Tema: Etter koronaen – hva nå? 11

Sr. Anne Bente Hadland, OP: Jeg savner dødsforakten	12
Werner G. Jeanrond: Verden, troen og Kirken på den andre siden av korona	14
Iben Thranholm: Katolikker må igjen velge mellom Gud og keiseren	16
Terje Osmundsen: Den nye kapitalismen formes nå	18
Halvor Moxnes: Korsfestelse i pestens tid	22
Nils Heyerdahl: Pest og håp i middelalderen	25

Guds ord	27
Min menighet: Sandefjord	28

Tema: Pilegrim i koronatid 33

Øivind Østang: La tankene vandre med Pilegrimsmål i Norge 2020	34
	38

Refleksjoner: Georg Fredrik Rieber-Mohn om menneskeverd i en koronatid	44
Ny preses i Den norske kirke	47
De kom og ble: Isabelle fra Kongo	52

52

På coveret: Isabelle
flyktet fra Kongo. Nå
bor hun i Oslo.

«Mitt fromme håp er at den humanismen vi nå registrerer, også vil overføres til diskusjonene om aktiv dødshjelp og om visse sider ved abortpraksis.»

GEORG FREDRIK RIEBER-MOHN, SIDE 44

Sannhetsserum: Bjørn Are Davidsen om bløff og biskoper i Paris	58
Kunst: Ikonet <i>Salus Populi Romani</i>	60
Signert: Ewa Siarkiewicz-Bivand	63
Norske kirkeskatter: Krusifikset i Tretten kirke	64
Katolsk profil: John Willem Gran	66
Aktuelt: Norge rundt	72
Aktuelt: Verden rundt	74
Caritas: Bistandsarbeid i koronaens tid	76
Min søndagsmiddag: Boeuf Bourguignon	78
Klostertanker: «Min nåde er nok for deg»	80
Bokomtaler	84
Klipp	89
Nytt om navn	90
Utgangspunkt: Bønn i en epidemitid	95

60

Kunst: Ikonet *Salus
Populi Romani*

All Lives Matter!

Tirsdag den 26. mai 2020 vil gå inn i historien som en forstemmende dag for livsvern, menneskeverd og likeverd i Norge. Da vedtok et knapt stortingsflertall drastiske endringer i Bioteknologiloven. Om kort tid blir det her i landet lagt praktisk til rette for assistert befruktning for enslige, eggdonasjon, tidlig ultralyd og blodprøven NIPT, som kan avsløre skader og sykdommer på fostre tidlig i svangerskapet.

«**ET STORT TILBAKESLAG** for likeverdet i Norge», sa KrF-leder Kjell Ingolf Ropstad om lovendringen. Vår egen biskop Bernt var også skuffet: «Jeg synes hele debatten viser en svakhet når det gjelder prinsipiell tenkning. Det defineres nye rettigheter, som er dårlig gjennomtenkte. Konsekvensen av dette frykter jeg – også konsekvensene for videre og viktige debatter om liv og etikk», sa biskopen til katolsk.no.

Hva gikk galt? Og hvordan få bedre gjennomslag for livsvern-argumenter i tiden fremover? For dette blir ikke det siste slaget: teknologien utvikler seg uførtredent videre og debatten om aktiv dødshjelp er rett rundt hjørnet.

FOR DET FØRSTE ble hele lovendringen sterkt forsert uten bred offentlig debatt hvor konsekvenser kunne synliggjøres og diskuteres. Selv Bioteknologirådet klaget over en hasteprosess. Vi må kreve av våre politikere at viktige spørsmål får en opplyst debatt, nyanserte ordskifter og blir grundig utredet – og ikke trumfes igjennom av et snaut flertall.

For det andre gikk det lille som var av debatt fort ned i skyttergravene. Det er det sikkert flere forklaringer på. Én er at vi lever i et sterkt sekularisert samfunn. En annen at norsk offentlighet

og norske medier i det store og hele er preget av en dogmatisk, feministisk og teflonbelagt agenda som er helt immun mot motargumenter.

PÅ DEN ANNEN SIDE har nok også Aslak Bonde i Morgenbladet et poeng når han skriver at mange som er skeptiske til ensliges rett til å få barn, til hvordan helsevesenet nå skal bruke knappe ressurser på assistert befruktning og som er for kjernefamilie og barnets rett til å ha en mor og far, nok kviet seg for å flagge standpunkt av frykt for å bli slått i hartkorn med KrFs retorikk om «sorteringssamfunn».

Samtidig skriver KrF-erne Edel-Marie Haukland, Tore Storhaug og Erik Lunde i Vårt Land at de ble overrasket over hvor harde ord de ble møtt med da de argumenterte saklig mot lovendringene, og viste til den eksisterende loven som godt balanserte «behovet for å ta i bruk ny teknologi mot hensynet til menneskeverd og et samfunn som gir plass til alle».

BISKOP BERNT ER TYDELIG PÅ at Kirken skal fortsette å uttrykke klart hva den mener er rett og galt i livsvern-spørsmål, og at vi skal være med å prege den videre debatt. Det krever at vi engasjerer oss i små og store fora, at det politisk bygges allianser og at vi holder oss med en retorikk som ikke skremmer bort meningsfeller. For det er menneskeverdet, barns menneskerettigheter og det kristne verdigrunnlaget det står om.

Hans Rossiné

Redaktør

Korona- erfaringer

DEN KATOLSKKE KIRKE i Norge har et godt og omfattende messetilbud. I Oslo feires den tidligste søndagsmesse kl. 8.00, og den siste kl. 19.30. Det tilbys messer på en rekke språk. Noen preges av stor høytid, andre feires helt enkelt – uten røkelse, orgel, sang eller et oppbud av ministranter. Menighetene landet over har anstrengt seg for å gi så mange som mulig et tilbud, og resultatet er imponerende.

Så en dag i mars blir det klart at vi nok kan fortsette å feire messe, men vi må låse menigheten ute. Dette strider imot alle katolske instinkter, for ikke å si samtlige liturgiske instruksjoner: Messen feires for og med Guds folk. Vi hadde ikke noe annet valg. Vi måtte og, under omstendighetene, ville vi også rette oss etter myndighetenes forskrifter om vern mot korona-epidemien.

GANSKE RASKT FANT VÅRE KYNDIGE prester, kommunikasjonsstab og IT-avdeling – for å nevne noen aktører – frem til kriseløsninger og strømmet messer fra mange menigheter og på flere språk. De som ville, og det viste seg å være tusener, fikk mulighet til å følge messen, til å delta med bønn og åndelig kommunion. Med god vilje var dette

til å holde ut, men det gjorde vondt for svært mange at de ikke kunne motta sakramentet i fellesskapet av de troende.

VI KAN NÅ LÅSE OPP kirkedørene igjen. Det finnes stadig forskrifter og begrensninger som må overholdes, men vi er utvilsomt på vei tilbake til normale forhold. Med god vilje kan vi leve med dagens situasjon, og vi kan sammen be for dem som på et eller annet vis er rammet av pandemien: de døde, de smittede, de sørgende, de engstelige. Det kan vi selvsagt også gjøre i våre lønnkamre, men å be i fellesskap er rikere.

Kan vi som kirke si at det er kommet noe positivt ut av denne høyst uvanlige situasjon? Mange forteller meg at de først nå helt innses hvor viktig messen er for dem, hvor meget de holder av fellesskapet, hvor takknemlige de er for det messetilbud de vanligvis har. Enda viktigere er den erfaring som flere refererer til: Gud er ikke avhengig av messen for å nå frem til sitt folk. Han gir styrke til dem som ber, ofte større styrke enn vi våget å be om. Savnet av messen inneholder en dyp og viktig erkjennelse. Den åndelige kommunion er virkelig. Så lærer vi på ny å

Pave Johannes Paul II: 100 år siden kjempens fødsel

MANDAG 18. MAI VAR DET 100 ÅR SIDEN den hellige Johannes Paul II ble født i den vesle industribyen Wadowice syd-øst for Kraków.

– *Janne Haaland Matlary (bildet), hva vil du trekke frem fra hans virke før han ble valgt til pave i 1978, som den første ikke-italienske pave siden Hadrian VI i 1522?* – Hans sterke stilling som polsk biskop og før det, prest. Jeg var nylig i Tatra-fjellene, der han pleide å bo med ungdom som han tok med på fjelltur. Han var en kraft allerede da, for de kristne verdier, i praktisk, levd liv. Gitt undertrykkelsen og ateismen i Polen, krevde dette mye mot, sier Haaland Matlary, som er professor i statsvitenskap ved Universitetet i Oslo.

– *Hvilken betydning hadde valget av en polsk pave fra et kommunistisk diktatur og på hvilken måte ble hans pontifikat preget*

FOTO: KRISTIN SVORTE

av hans spesielle bakgrunn? – Som nå med Kinas makt – et kommunistisk diktatur tilpasser kapitalismen – var han meget klar over ideologienes betydning og hvordan de kunne ødelegge menneskeverdet. Han kjente det totalitære under kommunismen ut og inn, og mobiliserte mot dette med all kraft.

– *Hva er blitt stående som hans viktigste bidrag til Kirken og verden?* – Kampen for menneskerettigheter, mot kommunismen.

BISKOPEN HAR ORDET

takke Kristus for at han kommer til oss hver gang vi kommer til ham i messen.

ALLE VÅRE PRESTER har måttet savne sine troende. Hvor dypt savnet er, vet vi først nå. For meg var det ikke bare en stor glede, men liketil en befrielse, da jeg igjen hadde en menighet som jeg kunne se og høre. Jeg innser enda klarere enn før at det er de troende som har bedt frem våre prestekall. Det er dem vi skal tjene; uten dem har vår gjerning knapt verdi eller betydning.

Så ber vi om at dette forferdelige virus må vike og en egnet vaksine snart blir utviklet. Inntil det skjer, oppfører vi oss disiplinert og rasjonelt.

Jeg ber Gud velsigne og beskytte dere alle!

Bernt I. Eidsvig

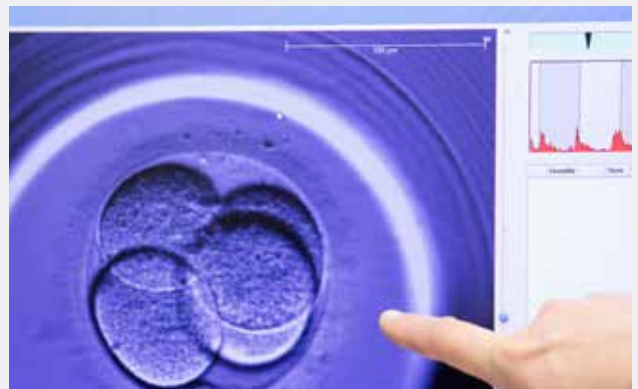
Bioteknologiloven: Menneskeverdet tapte

TIRSDAG 26. MAI 2020 VEDTOK ET SAMLET STORTING dramatiske endringer i Bioteknologiloven med knapt flertall. Vedtaket betyr at det blir tillatt med eggdonasjon, assistert befruktning for enslige, tidlig ultralyd og blodprøven NIPT, som kan avsløre skader og sykdommer på fostre tidlig i svangerskapet.

- Hva er din reaksjon på stortingsflertallets vedtak, biskop Eidsvig?

- Jeg er ikke overrasket, men jeg er likevel skuffet: Jeg synes hele debatten viser en svakhet når det gjelder prinsipiell tenkning. Det defineres nye rettigheter, som er dårlig gjennomtenkt.

- Hva frykter du kan bli konsekvensene av lovendringene? - Den underliggende logikk er en nyansering av menneskeverdet; barn med Downs syndrom og andre typer diagnose har ingen beskyttelse. Enkelte vil kanskje oppleve en stilt diagnose

som en forpliktelse til å ta abort. De som ikke er verdt beskyttelse, de er ikke verdt noe. Dette er alvorlige og bedrøvelige konsekvenser av det knappe flertalls tenkning og stemmeavgivelse.

FOTO: GORM KALLESTAD / NTB SCANPIX

KONVERTERTE TIL DEN KATOLSKE KIRKE:

- Her fant jeg rom for spørsmål og tvil

I tenårene mottok Ann Jeanette Søndbø Ekberg en pakke. I pakken lå en utskrift av Fadervår og noen bønner av Frans av Assisi.

TEKST: KRISTINE BERG FOTO: SEBASTIAN EKBERG

Pakken ble begynnelsen på en lang reise. Fra Norge til USA, så til Sverige, Syria og Italia, så til Norge igjen, hvor reisen foreløpig ser ut til å ende opp i Oslo hvor Ann Jeanette bor med mann, tre barn og en rosenkrans hun klamrer seg til i disse korona-tider.

SAMMENSURIUM

– Rent teologisk må det være lov å si at det var et sammensurium. Men de fleste som var aktive i det karismatiske miljøet, hadde luthersk bakgrunn, sier Ann Jeanette (31).

Hun forsøker å forklare hvordan det var å vokse opp i en karismatisk menighet i Trondheim. Det er kanskje ikke så enkelt å gjøre rede for teologien, men det viktigste var at det var et trygt og godt sted å være.

– Det var fint å være omgitt av voksne som brydde seg. Å være i menigheten var som å ha 20 ekstra foreldre, og en hel gjeng med beste-foreldre. Menigheten var hele livet egentlig, for i tillegg til gudstjenestene på søndager var det ungdomsmøter, bønnemøter og lovsangmøter - minst fire ganger i uken. Men nå var jo mine foreldre muligens litt overaktive, sier hun og ler.

ANNERLEDES REISE

I ungdomstiden ble hun aktiv i en pinsemenighet, men i begynnelsen av 20-årene startet hun på en annerledes reise. I hvert fall sett utenfra. For mange kan avstanden mellom det karismatiske frikirkemiljøet og Den katolske kirke virke stor. Men er den egentlig det?

For Ann Jeanette har konverteringen til, og opptagelsen i, Den katolske kirke aldri vært opplevd som veldig radikal.

– Det katolske var ikke-eksisterende i min

oppvekst. Men jeg hadde en bestefar som leste alt av forfatteren og karmelittmunken Wilfrid Stinissen. Det fantes alltid en bok av Stinissen hjemme hos bestefar. Så jeg har vokst opp i en familie med stort rom for den personlige troen, forteller Ann Jeanette.

BEGYNT MED BØNN

– Det er likevel klart at det katolske og det karismatiske pinsemenighetsmiljøet er veldig ulikt hvis man ser på de ytre rammene. Jeg var for eksempel ikke vant til eukaristisk liturgi. Men fokuset på bønn og fellesskap, det har de til felles, sier hun.

Og det var nettopp med bønn det begynte. Og her er vi tilbake til pakken som kom i posten. I tenårene var Ann Jeanette en aktiv leder i ungdomsarbeidet Ny Generasjon. Da de inngikk et samarbeid med det lutherske «Laget», mottok hun en velkomstpakke i posten. Ann Jeanette åpnet pakken, og fant et eksemplar av Det nye testamentet, en utprint av Fader vår og noen bønner av Frans av Assisi.

– Fader vår!?! nesten roper hun og etterligner sin egen grimase fra da hun først leste den.

– Men det var jo så deilig!

Hun forklarer at en viktig del av de gudstjenestene hun vokste opp med, ved siden av prekenen og lovsangen, var den frie bønningen. Da hun første gang oppdaget den skrevne bønningen, var det en stor lettelse.

– Jeg opplevde det som utrolig deilig å slippe å formulere bønningen selv. I den skrevne bønningen fant jeg en helt annen hvile.

KIRKEFEDRENE

Ann Jeanette sluttet etter hvert i pinsemenigheten, flyttet til Oslo og begynte å studere teologi ved Universitetet i Oslo. ▶

– I studietiden leste jeg blant annet kirkefedrene, og skjønnte at troen min faktisk er en del av en mye større historisk sammenheng. I menighetene jeg hadde en bakgrunn fra, handlet det om nuet, på godt og vondt. Så det var fint for meg å oppdage at vi mennesker faktisk har holdt på med dette så mye lenger. Jeg følte meg truffet av tekster som var femten hundre år gamle, og fant meg til rette i dette historiske trosfellesskapet. Det er faktisk ikke sånn at man trenger å finne opp hjulet på nytt hele tiden.

På bibelskolen i Bjärka Säby i Sverige, som var knyttet til Peter Halldorfs økumeniske kommunitet, hadde hun sitt første møte med liturgi. Det var helt annerledes enn det hun var vant til, men hun fant seg fort til rette.

– Jeg følte jeg kunne puste ut i det liturgiske.

Så til tyveårsdagen bestemte Ann Jeanette seg for å ønske seg noe litt annerledes av foreldrene sin. Hun fortalte dem at hun ønsket seg et opphold i et kloster.

– «Jaha? Er det det du vil ha i tyveårs gave? Okei ...», sier hun og etterligner foreldrene sine.

– Så da fikk jeg det da, og sendte meg selv i kloster, sier hun.

BEFRIENDE

– Når man besøker et kloster, ikler man seg på en måte ordensfolkets rutiner. Det var veldig befriende. For meg frigjorde klosterregelen på en måte mer plass, og ga meg mer spillerom. Det var avslappende, men samtidig veldig utfordrende. Det var virkelig et sted hvor det var vanskelig å rømme fra indre demoner, og et godt sted å begynne på jobben med å bli litt mer hel.

Det månedslange oppholdet i det italienske klosteret var kontrastfylt og nytt. Samtidig som hun fant strukturen tiltalende, beskriver hun den også som avskrekkende.

– Jeg ble særlig nervøs av reglene rundt spisingen. Vi fikk bare fire måltider, og det var strengt regulert. Og jeg som spiser så mye! Jeg prøvde faktisk å lure til meg mat flere ganger, og greide å stappe i meg en ekstra potet her og der. Men jeg møtte heldigvis fine folk der, ordensfolk som blåste litt i det, som ba meg slappe mer av og ta det som det kommer.

SYRIA

Etter oppholdet i Italia førte studiene henne til

Syria, der hun bodde et år hos erkebiskopen.

– Jeg bodde i gjeste-fløyen vegg i vegg med kirken, det var faktisk samme bygning. Så der levde jeg i liturgien hver dag, den syrisk-ortodokse liturgien riktignok, men der ble det liturgiske virkelig for meg, det ble *kjød*.

Men det var det romersk-katolske hun tilslutt landet i.

– Det var aldri snakk om å bli ortodoks. Jeg opplever det romersk-katolske som mer «hjemme». Det er tettere på vår egen kultur, vi har jo faktisk vært katolikker i tusen år her oppe.

Tilbake i Oslo knyttet hun seg til miljøet rundt St. Dominikus.

– Arnfinn Haram virkelig forbarmet seg over meg. Jeg hadde lange samtaler med ham der jeg fikk lov til å snakke om teologi og stille alle mulige spørsmål.

Og akkurat dette er kanskje kjernen i hvorfor Ann Jeanette konverterte. I det katolske beskriver hun at hun fant rom for spørsmål og tvil.

– Jeg opplever at jeg kan hvile i Kirkens tro. Det avhenger ikke av meg hele tiden, ikke engang min egen tro. Jeg kan tvile også. Og den selvmotsigelsen er ikke farlig. Jeg finner at i den spenningen kan man virkelig leve og vokse.

TROEN ER NATURLIG

Etter et lengre opphold i USA og Sverige, et giftemål og tre barn senere, er Ann Jeanette tilbake igjen i Oslo.

– Vi drar eldstemann med til messer. De to andre er foreløpig på det stadiet hvor de har utviklet alt for mange fysiske ferdigheter, men det er bare det at det kognitive ikke henger helt med ennå. Det finnes ikke noe forhandlingsrom med en toåring!

Å ha med barn til messe karakteriserer hun som en smak av både himmel og helvete på en gang.

– Som det jo alltid er med barn ... sier hun og sukker.

– Men det er fantastisk å se at troen er så naturlig. Efraim på 4 1/2 forstår det intuitivt. Og det er nyttig for meg, som jo er en lett kyniker, å bli dratt ned på jorden av en fireåring. Han ser andre ting enn meg, som også er sanne, men jeg har bare ikke sett det sånn før. Jeg lærer noe grunnleggende evangelisk av å være med barna mine, jeg tror de lærer meg å se Gud på en annen måte. Det er sånn for meg at ting fort bli intellektualiserte.

MERKELIG TID

Vi lever alle midt i en merkelig tid. Ann Jeanette har nærmest vært isolert i leiligheten deres i Oslo sentrum med mann, tre små barn under fire år, og en masteroppgave de siste månedene.

«Jeg har vært litt mørk til sinns i denne koronatiden. Men da er det jo ekstra deilig å være katolikk, for man har jo lov til å klage og være sint.»

MYE HJEMME: Under koronaepidimien var Ann Jeanette nærmest isolert i leiligheten deres i Oslo sentrum med mann, tre små barn under fire år, og en masteroppgave. – Jeg må innrømme at jeg har vært litt mørk til sinns i denne koronatiden.

KONVERTERTE: Ann Jeanette vokse opp i en karismatisk menighet i Trondheim. I ungdomstiden ble hun aktiv i en pinsemenighet, men i begynnelsen av 20-årene startet hun på en annenledes reise.

– Jeg må innrømme at jeg har vært litt mørk til sinns i denne koronatiden. Men da er det jo ekstra deilig å være katolikk, for man har jo lov til å klage og være sint. Ikke det at jeg skal unnskyldte mitt eget sinne, for det trengs nok å temmes litt ... Men jeg klamrer meg til rosenkransen. Den er viktig for meg enten jeg ber den med sammenbite tenner over barna som ikke sover, eller med ro. Vi ber den med barna også. Ikke det at noen av dem følger med, de klatrer og henger i taklamper og ettåringen spiser stadig på potteplantene. Men vi ber rosenkransen for dem, for disse tre «dyrene» som kravler rundt i leiligheten vår: de er vår familie!

– Vi krever ingen åndelig inderlighet av dem, men vi gir dem Kirken. Og det er virkelig en gave som vi som foreldre setter pris på at vi kan gi dem; den kravløse troen.

– *Hva gjør du om barna dine velger en annen vei da, som du selv gjorde da du ble tenårings?*

– Da mannen min og jeg begynte å snakke om å gifte oss, sa jeg litt for spøk at jeg vil gi barna mine Den katolske kirkes tro og lære, selv om jeg er klar over at de har sin egen frie vilje. Men om de senere velger noe annet, skal

de i alle fall være kunnskapsrike ateister og vite hva de har valgt bort!

Hun ler.

ROM FOR SPØRSMÅL

– Så jeg gjør min del, så får vi se. Men jeg håper de ikke velger bort troen fordi de opplever at den ikke holder. Det var vel det som gjorde at det begynte å bryte litt for meg, at spørsmålene mine fikk ikke plass, for jeg opplevde at om jeg begynte å rote i det, så var det ikke sikkert at det holdt. Så jeg håper at mine barn møter andre som gir dem rom til å stille spørsmål, og som ikke er redde for motstand, sier Ann Jeanette. •

ST. OLAV
FORLAG

S I D E N 1 8 8 9

«Du må ikke spare på noe
når det gjelder gode bøker.»

Den hellige Charles de Foucauld

NYHET!

329,-

Opplevelsen av ensomhet er like universell som opplevelsen av sult og tørst.

Men kristendommen viser at vi ikke er innestengt i erisomheten. Dens smerte er som veer. Skal de føre til glede og gi frukter, må vi *huske*.

Forfatteren viser oss hvilken fundamental betydning erindringen har i den kristne virkelighetsoppfatning. Ikke bare den personlige, men også den historiske erindring:

Den Gud som ble menneske for å kunne knuse vår ensomhet, etterlater seg spor gjennom historien.

Boken tar for seg forskjellige fasetter av den kristne erindring, gjennom bibel-eksegese, klassisk og moderne litteratur og biografiske riss. Tilsammen gir den et dypdykk i hva det vil si å være menneske.

”

Jeg vandrer på denne jorden som inkarnert lengsel. Jeg er hjemme, men en fremmed, lengter hjem til et fedreland jeg erindrer, men aldri har sett.

Erik Varden

er cisterciensermunk tilknyttet Mount Saint Bernard Abbey og biskop elekt til Midt-Norge. Han har undervist i syrisk språk og kristen antropologi ved høyskolen Sant'Anselmo i Roma.

Benytt kupongkode «STOLAVKIRKEBLAD» ved kjøp på stolavforlag.no før 31. juli 2020 og få 12,5 % avslag på LENGSEL ER MITT VESEN.

ETTER KORONAEN - HVA NÅ?

Som en diktator – her karikert av Charlie Chaplin i filmen *The Great Dictator* – endret koronaviruset brått verden. Hundretusener er døde. Den mikroskopiske tyrannen innskrenket våre liv og fikk innført de mest frihetsberøvende tiltak i fredstid.

Så hva nå – når viruset synes på retur? Blir Kirken, troen og verden annerledes på den andre siden av koronaen? På de neste sidene utforsker fire skribenter spørsmålene, og du får belyst tematikken «pest» fra to perspektiver. ►

Jeg savner dødsforakten

TEKST: SR. ANNE BENTE HADLAND, OP

Det har jeg grepet meg i å tenke flere ganger i løpet av disse korona-ukene hvor vi som samfunn har vist oss forbløffende medgjør- lige og villige til å gi avkall på bevegelsesfri- het og forsamlingsfrihet, fysisk kontakt og besøk av familie og venner. Alt for det høyere godes skyld: Trygghet. Smittefrihet. Helse. Og kirkene har vært blant de flinkeste i klassen til å gjennomføre myndighetenes påbud og bestemmelser. Mens supermarkedene forble åpne, holdt kirkene stengt. Nesten uten diskusjon. Hvor ble det av felt- sykehuset, liksom? Begrepet om kirken som pave Frans lan- serte, og som nettopp understreker viktigheten av at kirke er man først og fremst ute blant de sårbare, de sykeste, de ut- støtte og marginaliserte.

VI LEVER I ET SAMFUNN SOM ER METTET på trygghet og velferd. Et samfunn som har «nullvisjoner» for det meste; skader, selvmord, CO2-utslipp, narkomani... (jvf Kaj Skagen, Dag og tid, 30/4). Ja, nullvisjon for ulykker, sykdom og død. Som om politiske vedtak og utredninger kan utslette reali- tetene! For livet er fylt av alt dette; både ulykker og sykdom, og ender med døden, uansett.

Misforstå meg rett – jeg er helt med på tiltak for å begren- se smitte. Men sjelden har vi vel vært i en situasjon hvor det vi *ikke* vet, er det eneste sikre. Vi vet ikke hvor levedyktig vi- ruset er, vi vet ikke hvordan det kan bekjempes, vi vet ikke hvor det kommer fra, om vi blir immune, eller om den stra- tegien som har vært valgt fra myndighetenes side er den rette på lang sikt. Vi er vitne til en nedstenging med enor- me økonomiske konsekvenser – og menneskelige. Sårbare barn i vanskelige hjem, gamle på sykehjem vet litt om de konsekvensene. Det vet alle de som nå er arbeidsledige også

– høyeste arbeidsledighetstall på 75 år i Norge. Snakket vi om trygghet?

Samtidig risikerer hundretusener av barn og unge å dø av mes- linger i noen av de fattigste land i verden. Koronanedstengninger innen transport og flytrafikk har ført til at livreddende vak- sinasjonskampanjer mot meslinger og polio til 117 millio- ner barn har stoppet opp. Det gjelder i Afrika, Afghanistan og Pakistan. Det er årsaken til at flere hundre tusen gutter og jenter i de fattigste landene i verden risikerer å dø de kom- mende månedene, sier Georg Graf Waldersee, styreleder for Unicef i Tyskland, til nyhetsbyrået Reuters (nrk.no 11/5).

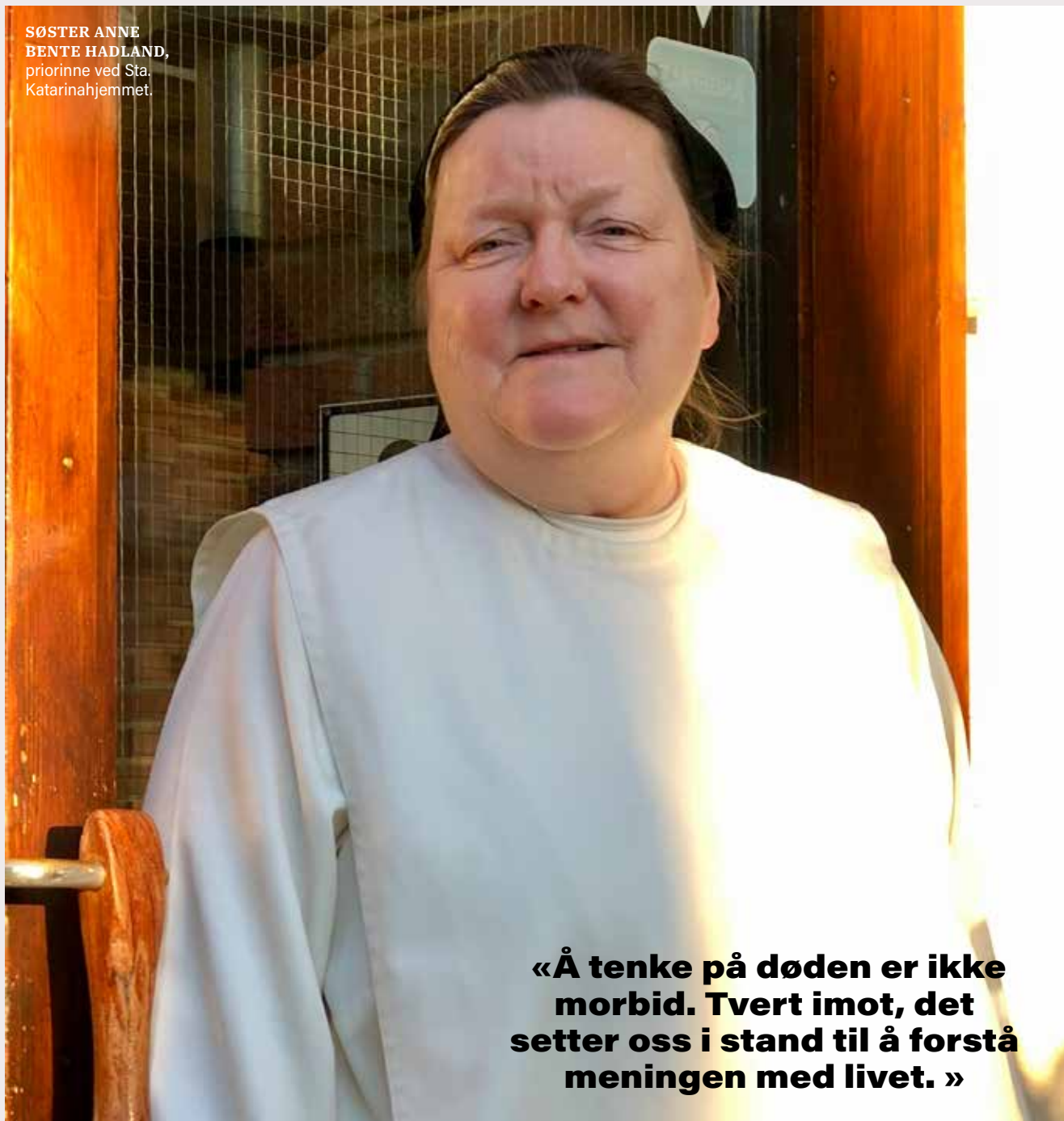
Det burde få oss til å løfte blikket.

JEG FORSTÅR ARGUMENTENE om å spre smittetilfellene slik at sykehuskapasiteten ikke blir sprengt – tatt i betraktning at vi her til lands til enhver tid har 110% sykehusbelegg. Her på Katarinahjemmet vasker vi hender, har antibac og han- sker tilgjengelig overalt. Det vaskes og desinfiseres hver bi- dige dag. Selv når vi steker fisk til middag, er lukten av des- infeksjon dominerende. Og det er greit nok.

Vi skal ikke eksperimentere med menneskers helse. Men hvor langt skal vi strekke det? Ingen av oss varer evig – i hvert fall ikke her på jorden, selv om enkelte transhumanis- ter profeterer det. Og hvor lenge skal vi vente? Hvor lenge skal vi la oss styre av et virus? Til verden er risikofri? Eller til en ny vaksine er funnet? Hvis den blir funnet?

Det er her jeg etterlyser dødsforakten – og da, vel å merke, ikke på de syke barnas vegne i de fattigste landene, men på våre egne. Er det virkelig slik at alt skal dreie seg om å tryg- ge tilværelsen, unngå døden? Da er det veldig mye som bur- de bli forbudt med én gang: basehopping og ulike typer ek- stremsport, for eksempel. Det setter jo også andres liv i fare.

SØSTER ANNE
BENTE HADLAND,
priorinne ved Sta.
Katarinahjemmet.

«Å tenke på døden er ikke morbid. Tvert imot, det setter oss i stand til å forstå meningen med livet.»

Så hvilken lærdom skal vi trekke? Mens vitenskapsfolk jobber på spreng for å stoppe koronaviruset med en vaksine, må vi lære å leve med koronaviruset, lære oss å leve med usikkerheten, lære å møte alvorlig sykdom og død med verdighet. Vi må lære oss å leve med døden som en sikker utgang på dette livet. Vi må lære at den kan ramme uventet og «urettferdig». Og vi må forberede oss på det. Nå. Enten det kommer et koronavirus i vår vei eller en takpanne.

A TENKE PÅ DØDEN ER IKKE MORBID. Tvert imot, det setter oss i stand til å forstå meningen med livet. Erkjenne at en dag tar veien her nede slutt. Og at det ikke er vi selv som setter punktum. Hvorfor skal vi være redde? Oppstandelsen er fundamentet for vår tro.

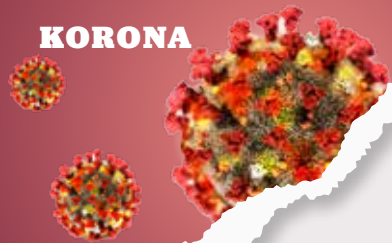
«Frykt ikke! Jeg har overvunnet verden», var det én som

sa. Vi er fremdeles i påsketiden mens dette skrives. En påsketid som iblant oppleves som om fastetiden aldri helt har tatt slutt.

Død hvor er din seier, død hvor er din brodd, sier Paulus (1 Kor 15,55) – For oss som tror, er døden overvunnet én gang for alle. Det absurde og vanskelige i tilværelsen, det urettferdige og meningsløse, har ikke siste ord!

Vi er ikke lovet trygghet og evig velferd, men liv, liv i overflod, frukt som varer, evig liv! Og det er ikke det vi eier som gir liv, sier Jesus også, selv om en har overflod (Luk 12,15). Livet, det nye liv, kan leves fullt ut nå – uavhengig av restriksjonene, uavhengig av livssituasjon.

Hvis vi kan lære noe av korona-krisen, må det være nettopp dette: å leve og å dø – godt. Fastetiden er slutt, så har du ikke gjort det enda: Vend om og tro på Evangeliet! •

Verden, troen og Kirken på den andre siden av korona

TEKST: WERNER G. JEANROND

Det virker ikke som om koronakrisen vil gå over med det første. Den slo med makt ned over hele kloden, og i en stadig mer globalisert verden kommer den til å endre vår måte å leve på og hvordan vi tenker på oss selv som mennesker. Vår enkle tillit til at alt vil fortsette som før, har blitt kraftig rokket. Vi vet ikke når og om et virksomt bote-middel og en vaksine vil bli funnet. I denne krisen fungerer optimisme ikke lenger som en grunnholdning. Det som kreves er håp.

HVA KAN VI HÅPE PÅ NÅR VÅRE LIVSTRATEGIER har havnet i lockdown, når vår helse er truet og når et usynlig virus viser sin makt over våre liv?

Akkurat i denne situasjonen ble til og med kirkene stengt for å hindre smittespredning under gudstjenestene. Kirken, altså håpets fremste institusjon, kunne ikke lenger fungere som en samlende plass for felles bønn og klage til Gud. Erstatningen ble den digitale kirken med et uoversiktlig lokalt og globalt tilbud av gudstjenester på alle mulige språk. Konfesjonsgrensene ble utydelige, tilhørigheten til et bønnefellesskap ble bestemt av skiftende behov, religiøs nysgjerrighet eller dagsformen. Det er fint at vår måte å forholde oss til Gud på i en global kirkelig situasjon, kan motta mange nye impulser og utfordringer, og at vår egen menighet kan betraktes utenfra og med et kritisk blikk. Dessuten har sakramentenes og prestens rolle blitt noe endret siden vi er blitt tvunget til å ta hånd om vårt eget bønne- og trosnivå. At Kirken ble stengt, gav oss en umiddelbar utfordring om å ta ansvar for vårt eget liv i

Kristi fotspor, uten sikkerhetsnettet som det kirkelige fellesskapet byr på.

HVILKE ERFARINGER OG IMPULSER VENDER VI så tilbake med til det lokale kirkelige fellesskapet når det kan gjenopptas, etter denne overraskende og utfordrende situasjonen? Hva har vi lært oss om forskjellen mellom optimisme og håp? Har min kjærlighet til Gud, til mine medmennesker, til Guds skaperverk og til min egen selvforståelse endret seg i løpet av koronatiden? Har mitt syn på Guds rike blitt utvidet? Har mitt bønneliv blitt mer intenst? Hver og en av oss må selv svare på disse og liknende spørsmål. Men sammen burde vi kristne vurdere i hvilken grad vi har oppdaget nye og alternative veier for å be og arbeide for Guds rike på jorden.

Den kirkelige hverdagen er en viktig kilde for veksten av kjærlighet, håp og tro i våre liv. Men den kirkelige hverdagen er ikke identisk med Guds rike. Som vi har opplevd, kan kirkene stenges over natten, og vårt liv som disipler bli testet radikalt. Den lokale kirken, altså stedet der vi hører Guds ord og feirer Guds skapende og forsonende nærvær, ble plutselig stengt, og vi ble iso-

lert med vår Gudstro i en krevende og truende omverden. Er vår Gudstro da sterk nok til å nære håpet om Guds kjærlighet uten de vanlige støttemekanismene? Klarer vi utfordringen av et slikt *radikalt håp*?

Vi kritiserer nå at samfunnet sviktet i planleggingen av behovet for beskyttelsesutstyr, forråd av medisiner og ansiktsmasker. Men har vi kristne selv vært forberedt på en situasjon der optimismen dør, der det kirkelig organiserte håpet

«Koronaviruset er en del av universets evolusjonsprosess. Det er ikke Guds straff for våre synder.»

WERNER G. JEANROND,
katolikk og professor i systematisk
teologi ved Universitetet i Oslo.

ikke strekker til, og et radikalt håp kreves av hver enkelt? Er vi forberedt på å være myndige kristne i en uoversiktlig verden? Hvilket håp har vi altså for oss selv og hvilket håp deler vi med andre om menneskehetens og universets fremtid?

KORONAVIRUSET ER EN DEL AV UNIVERSETS evolusjonsprosess. Det er ikke Guds straff for våre synder. Men det er en levende påminnelse om at vi mennesker ikke råder over universets skapelsesprosess. Dette viruset tvinger oss til å omprøve alle våre relasjoner – på lokalt og globalt nivå. Vi er med i universets fremtidsperspektiv. Vi er medansvarlige for at alle mennesker får en rettferdig tilgang til universets ressurser, og vi har ansvar for hverandre – lokalt og globalt. Ingen av oss og ikke noe enkelt land burde kreve privilegier i skyggen av Korona. Guds kjærlighetsrike omfatter alle mennesker og hele vårt univers. Som Kristi disipler oppfordres

vi til å ta vare på hverandre og på Guds skapning – ikke bare i eget miljø. Koronakrisen er global, og hvordan vi svarer på den, åpenbarer til og med vårt forhold til Guds kommende rike. Vi kan ikke feire gudstjeneste uten denne sammenhengen; vi kan ikke be til Gud uten å ta med hele universet i våre bønner; vi kan ikke begrense vår nestekjærlighet til det lokale fellesskapet. Koronaskikkelsen er global og derfor må også vårt svar være det.

KORONAKRISEN INVITERER TIL ANDRE og nye anstrengelser for vår kjærlighet, håp og tro. Den har vist hvor sentralt det er å forberede seg på riktig måte. Derfor kan vi ikke nå uten videre gå tilbake til den kjente kirkelige hverdagen. Vi kristne håper på en bedre verden; vi håper på Guds kommende kjærlighetsrike. Dette riket åpner en håpets horisont for oss, og i dette ligger kravet om et radikalt håp. •

IBEN THRANHOLM, dansk teolog og skribent.

A close-up portrait of Iben Thranholm, a woman with long, wavy, light brown hair and blue eyes. She is wearing a light pink top and a gold chain necklace. The background is a plain, light color.

Katolikker må igjen velge mellom Gud og keiseren

TEKST: **IBEN THRANHOLM**

Under Frankrikes nedstengning på grunn av koronaviruset, brøt fire bevæpnede politibetjenter seg inn i den katolske kirken *Saint André de L'Europe* i Paris for å stoppe en messe som var i gang.

Noen i kirkens nabolag mente at de kunne høre orgelmusikk inne bak murene og ringte til politiet. Da politibetjentene stormer inn i kirken, kan de se at messen foregår helt etter alle de påbudte koronareglene. Messen var ikke åpen for offentligheten og bare syv mennesker var tilstede. I tillegg til presten var det en ministrant, en organist, en korsanger og tre personer fra menigheten som leste dagens tekster og

hjalp presten med å strømme messen. Den var derfor heller ikke hemmelig – alle kunne følge med på internett.

ALLIKEVEL GA POLITIET PRESTEN ORDRE om å avbryte messen. Presten, som var midt i sin preken, nektet, da han ikke hadde gjort noe ulovlig. Ministranten, som til alt hell selv var politibetjent, fikk roet ned politiet. I følge fransk lov om skillet mellom stat og kirke er presten suveren herre i sin kirke, og politiet har ikke rett til å bryte inn. Og slett ikke med våpen i hånd, som i dette tilfellet.

Selv om alle samfunn har vært i alarmberedskap de siste månedene, har det for mange katolikker vært sjokkerende å

«Koronakrisen har igjen gjort spørsmålet om forholdet mellom stat og kirke og mellom sekularisme og tro høyaktuelt.»

være vitne til at politiet forsøker å avbryte en prest som feirer messen. Hvem hadde trodd for bare et par måneder siden at vi her i Europa skulle bli vitne til slike scener, som vi ellers bare kjenner fra totalitære land langt vekke fra våre breddegrader?

Erkebiskopen av Paris, Monseigneur Michel Aupetit, reagerte straks og uttalte til *Radio Notre Dame*: "Politiet gikk inn i kirken med våpen, selv om det finnes et forbud mot at politiet trenger inn i en kirke. Det var ingen terrorister der! Vi må holde hodet kaldt og stoppe dette sirkuset. Hvis det skjer igjen, vil vi måtte bli morske og tale med meget store bokstaver".

Et medlem av den franske nasjonalforsamling stilte seg også på kirkens side og skrev straks et brev til den franske innenriksminister. Hun påpekte at selv ikke en helsekrise kan rettferdiggjøre et slikt overgrep mot trosfriheten.

OGSÅ I ITALIA OG POLEN HAR POLITIET flere ganger trengt inn i kirker og gitt ordre om å avbryte messer, selv om kirkene har respektert retningslinjene som helsemyndighetene har vedtatt.

Koronakrisen har igjen gjort spørsmålet om forholdet mellom stat og kirke og mellom sekularisme og tro høyaktuelt.

Det ble jeg for alvor klar over den første søndagen jeg var i messe etter at kirkene ble gjenåpnet i Danmark. På grunn av kravet om å holde avstand, får vi bare være 70 personer i min sognekirke. Normalt er det plass til langt over det dobbelte. Derfor måtte jeg før messen bestille en billett via en onlinetjeneste som også selger billetter til konserter, foredrag og teatre. Det var litt bisart å motta en kvittering for min bestilling med beskjeden: "Til lykke med ditt kjøp".

DA JEG ANKOM KIRKEN, MÅTTE JEG PENT stå i kø for å vise billett, som ved inngangen til en kino. På kirkegulvet var det klistret piler for å angi hvilken retning man skulle bevege seg, og på benkene var det avmerket hvor man hadde lov å sitte. Vi fikk ikke synge, da vår ånde kunne spre smitte. Da presten tok på gummihansker og brukte antibac før forvandlingen og utdelingen av kommunionen, ble det vanskelig å

la være å tenke at helsereglene har tatt makten i et omfang kirken aldri har sett før. Å motta kommunionen på tungen var naturligvis strengt forbudt. En dødssynd.

Naturligvis skal kirken følge de retningslinjer som det øvrige samfunn følger, så kirkene ikke blir smittekilder. Men hvor går grensen for hva staten kan og skal styre når det gjelder kirkens trospraksis?

Personlig synes jeg det nærmet seg blasfemi å se presten forvandle brødet på alteret med gummihansker på. Som om vår Herre Jesus Kristus var giftig og en smittebærer. Gummihanskene blir et symbol på at vitenskapen nå har fått makt over troen. De signaliserer at det er vitenskapen som frelser, ikke Gud.

JEG TRODDE MANGE VILLE VÆRE LYKKELIGE over å få gå til messe igjen, men ingen så særlige glade ut. Alle satt med dystre miner langt vekke fra hverandre. Stemningen var trykket. Jeg tror det skyldtes, at mange var langt mer fokusert på å overholde helsemyndighetenes retningslinjer til punkt og prikke, enn på å tilbe Gud og gi seg hen til liturgien. Det var sunnhet og hygieneregler vi først og fremst var tvunget til å dyrke, og i mindre grad troen på Gud, som den som hersker over liv og død, og ikke helsedepartementet. Kirken skal naturligvis ikke motarbeide myndighetene, men myndighetene skal heller ikke motarbeide kirken.

Koronakrisen har vist, at staten lynhurtig kan komme til å innta og dominere det rom som er kirkens. Ministre og helsemyndigheter gir nye instruksjoner om hva det vil si å være nestekjærlig: hold deg på lang avstand fra dine kjære. Det er fornuftig nok i et kortere tidsrom, så lenge man ikke vet hvordan viruset oppfører seg. Men hvis det blir en ny og permanent adferd, fordi vi lærer å frykte mer enn vi tror, så vil nestekjærligheten etterhvert bli kald. Det er ikke statens oppgave å definere nestekjærligheten. Det er kirkens. For å få tilbake balansen mellom kirke og stat, må kirken forkynne at sykdomsfrykt aldri må få så stor makt at den fratrar oss muligheten til å leve i kjærligheten, og for å tilbe Gud i messen, som vi har gjort i over tusen år. •

GJENREISNING ETTER KORONA:

Den nye kapitalismen formes nå

TERJE OSMUNDSEN, adm.dir.
i Empower New Energy og styre-
leder i Caritas Norge.

En ny og anderledes kapitalisme er nødvendig nå. Også troende bør gå inn i kapitalismen for å forme den.

AV TERJE OSMUNDSEN

Det fortelles at Hans Nielsen Hauge, forkynneren og gründeren, hadde for vane å ta en aktiv rolle i gårdsarbeidet og annet arbeid på sine reiser for å spre Guds ord. Dette forundret og ledet til mange spørsmål, hvorpå Hauge en gang skal ha svart: «Ja, jeg maa drive Verden, for at Verden ikke skal drive mig».

Det er ikke bare folk på venstresiden som uttrykker en sterk berøringsangst overfor kapitalismen. Begreper som marked, risikokapital og profitt blir svært ofte sett på som noe negativt, som står i veien for en bedre verden.

(I parentes: Som et eksempel, og uten å ta stilling til andre sider i debatten rundt Nicolai Tangen som ny sjef for Oljefondet, er det påfallende hvor mange som synes å mene at en som er blitt milliardær i hedgefond-bransjen ikke kan forventes å ha andre motiver enn å tjene sine egne interesser)

MANGE I OG UTEFOR DEN KATOLSKKE KIRKEN mener at også Pave Frans' fører seg inn i en slik avstandtaken til den moderne kapitalismen. Men det stemmer ikke.

Gründeren og forretningsmannen utfører et «ærefullt kall, som gir velstand og forbedrer verden» fremhever Paven blant annet i sitt berømte lærebrev «Laudatio Si». I tråd med dette har Pave Frans de siste årene initiert flere møteplasser der investorer, storindustri, gründere og forretningsfolk har møttes for å drøfte hva som kreves for å skape en ny og anderledes kapitalisme, en som både er økologisk og økonomisk bærekraftig og som er inkluderende.

I dag er hovedutfordringen at det må skapes bedrifter som kan gi folk meningsfylt arbeid.

Men de nye bærekraftige arbeidsplassene kommer ikke av seg selv, de må skapes.

Staten kan ikke skape bedrifter, det er det foretaksomme mennesker som gjør. Skal bedriftene vokse, kreves det kapitalister som gjør oppsparte midler tilgjengelig som risikokapital for bedriftene.

SITUASJONEN I DAG HAR MANGE FELLESTREKK med tiden Hans Nielsen Hauge vokste opp i.

Han var i utgangspunktet ikke en forretningsmann, men en omreisende praktisk og energisk forkynner som grep muligheter som andre ikke så. Ifølge Sigbjørn Ravnåsen ved Hauge-instituttet ble anslagsvis 30 bedrifter grunnlagt eller initiert av Hauge, innen industri, handel, jordbruk og fiske. «Mitt Kaldsbrev er at elske Gud og min Næste», sa Hauge, og begrunnet gründervirksomheten bl.a. gleden ved å se «ledige Hender faa Arbejde».

Men det er et avgjørende særtrekk ved krisen vi opplever nå: Veksten må få annet innhold enn den hadde før Koronakrisen. Den globale vekstøkonomien har gjort det mulig for milliarder av mennesker å skaffe seg arbeid og komme ut av den materielle fattigdommen.

Men prisen som menneskene og naturen har betalt, er høy og ikke bærekraftig.

Når vi nå skal få «hjulene i gang», så vet vi at veksten kommer på områder som gagnar menneskets helse, som ivaretar naturen og miljøet og som motvirker den gryende klimakrisen. Det kan blant annet være bedrifter som omdanner resirkulert materiale til nye produkter, som fremstiller lokal og sunn mat, som tilbyr bærekraftige reise- og restaurantopplevelser eller som produserer energi andre produkter uten å forurense.

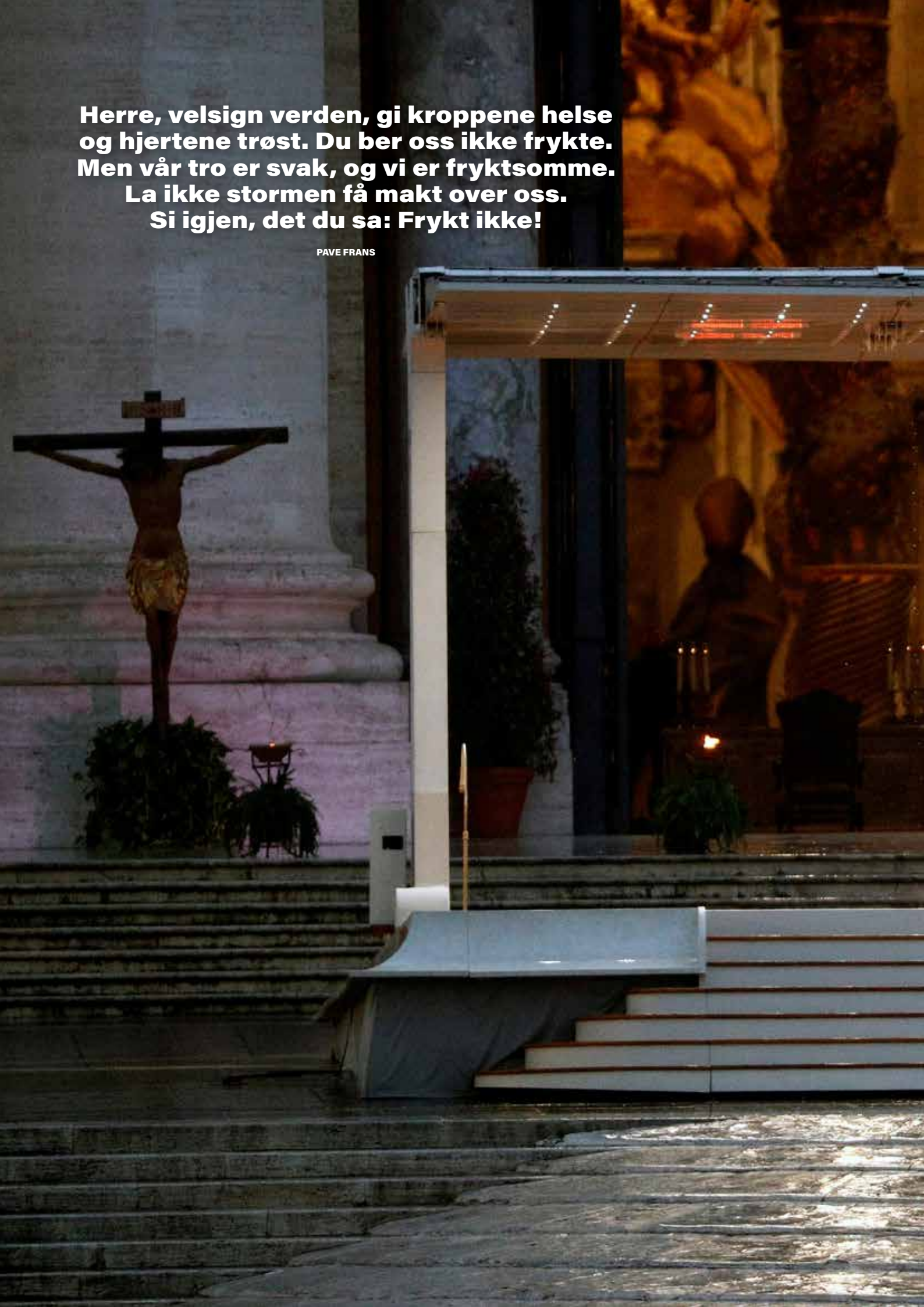
MEN SKAL DE NYE BEDRIFTENE VOKSE, er de avhengige av at gründere og investorer skyter inn risikokapital. Tar vi med utviklingslandene, kan kapitalbehovet til de ovennevnte områder anslås til mer enn tusen milliarder kroner. Et viktig spørsmål er derfor hvordan vi forvalter kapitalen, det være seg våre egne sparepenger eller kapital som bedrifter, organisasjoner, kirkesamfunn og stiftelser har plassert i ulike fond. Mange har valgt å plassere penger i fond som ikke er involvert i barnearbeid, klasebomber og fossil energi. Slike etiske «ikke-investeringer» er vel og bra, men utilstrekkelig. Det som trengs er at fondene gjør kapital tilgjengelig for det nye som vi trenger mer av, og trekker pengene ut av det vi vil ha mindre av.

Vi former også kapitalismen gjennom vår rolle som kunder og forbrukere. Vi kan for eksempel bidra litt til renere energi ved å installere solcelleenergi på kirkebygg og boliger, og til renere byluft og bedre klima ved å erstatte forbrenningsmotoren med elektriske kjøretøy. Tilsvarende kan vi velge plantebasert og lokalprodusert i matbutikken, og etterspørre resirkulerte tekstiler når vi kjøper klær.

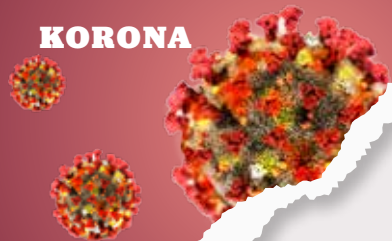
«**MENNESKET ER GUDS HUSHOLDER PÅ JORD**», skrev Hans Nielsen Hauge, og fremhevet at den enkelte har et ansvar for å forvalte sine talenter, eiendom og kapital på en måte som gir avkastning både for den enkelte og for fellesskapet. For Hauge var langsiktighet avgjørende når det gjelder forvaltningen av skaperverket, ikke minst når det gjaldt naturen og ressursgrunnlaget. Han nølte ikke med å refse de som «uthuget Skaavene og udarmet Jorden» uten å «agte paa Efterkomere». Er en haugianisme for vår tid de vi trenger for å bringe oss ut av krisen? •

**Herre, velsign verden, gi kroppene helse
og hjertene trøst. Du ber oss ikke frykte.
Men vår tro er svak, og vi er fryktsomme.
La ikke stormen få makt over oss.
Si igjen, det du sa: Frykt ikke!**

PAVE FRANS

Korsfestelse i pestens tid

Ingen kan føle seg helt trygg når pesten herjer, selv ikke Guds sønn. Isenheim-alterskapet i Alsace viser en korsfestet Jesus full av byller.

TEKST: HALVOR MOXNES

Den tyske kunstneren Mathias Grünewalds (1480-1528) Isenheim-alterskap fra første del av 1500-tallet er verdenskjent for sin dramatiske fremstilling av Jesu korsfestelse, død og oppstandelse. Her finner vi blant annet et makabert bilde av Jesus på korset, der byller identifiserer ham som en av dem som var rammet av pesten. Det som ikke er like kjent, er at fremstillingen står i sammenheng med bekjempelsen av pestepidemier i Europa, og viser oss de religiøse ressursene middelaldermenneskene satte inn mot pesten.

Alterskapet, som nå står i Isenheim-museet i Colmar i Alsace, ble laget til klosterkirken viet til St. Antonius, en hospitalsorden som var opprettet for å pleie dem som led av ergotisme, en sykdom som ble kalt «St. Antonius' ild». Til forskjell fra en vanlig altertavle består et alterskap av mange deler, som kan lukkes og åpnes slik at det viser forskjellige bilder. Korsfestelses-scenen kan ses på framsiden når skapet er lukket. Når en åpner dørene, er neste «lag» scener fra Jesu fødsel og oppstandelse.

DET ER HELGENEN ANTONIUS SOM er nøkkelen til historien som fortelles på alterskapet. Antonius var en eneboer i Egypt på 300-tallet, opphavsmann til den kristne eneboerbevegelsen, og hadde evner til å helbrede. I 1095 ble det etablert en klosterorden i hans navn, som hadde som oppgave å pleie syke, først og fremst de som led av St. Antonius' ild. Sykdommen skyldtes sopp-infisert korn, særlig rug, og den spredde seg når kornet var fuktig. Ergotisme førte til byller på huden, og fingre, armer, tær og bein måtte ofte amputeres. Et av de mest

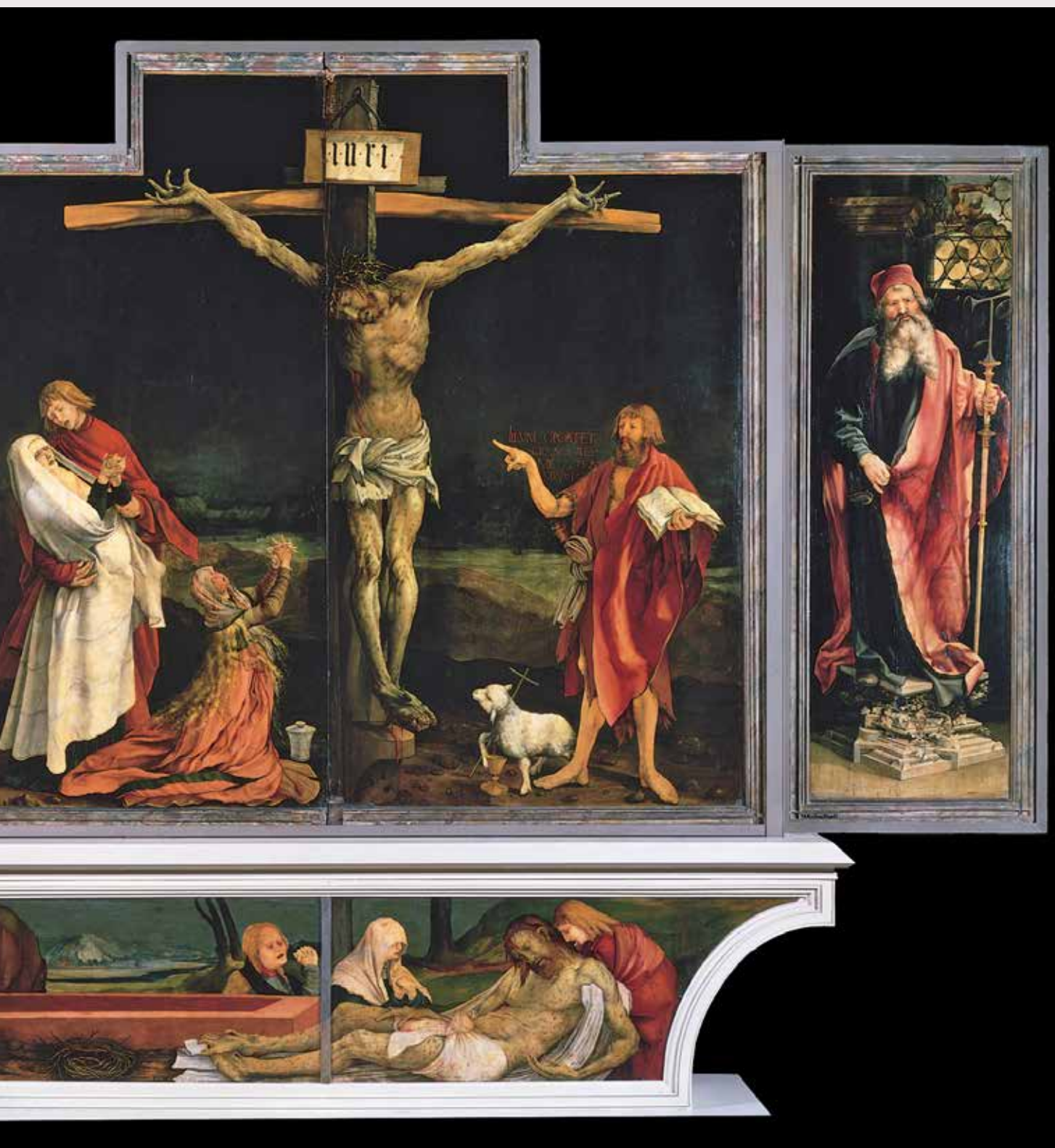

Halvor Moxnes er professor emeritus ved Teologisk fakultet, Universitetet i Oslo. Artikkelen har tidligere stått i *Klassikampen*.

kjente ofrene var den unge norske kongen Magnus, sønn av Harald Hardråde, som døde av sykdommen i 1069. I 1348-50 herjet epidemien sammen svartedauden.

På det meste var det 370 Antonius-kloster i Europa, de fleste lå langs de forskjellige pilgrimsveiene til Santiago di Compostela i Spania. I Norge overtok Antonius-ordenen Nonneseter kloster i Bergen like før reformasjonen. Nyere medisinsk forskning finner

at antonittenes kloster-hospitaler hadde forbløffende god innsikt i behandlingen av ergotisme. Målet deres var ikke helbredelse, men lindring. Behandlingen besto i bruk av oljer og urter, og en diett basert på hvete istedenfor rug, som var den kornsorten som var mest utsatt for soppinfeksjonen. Religiøs tro var også en viktig del av behandlingen, og de syke som kom til St. Antonius-klosteret ble tatt med til klosterkirken for å be foran bildet av

PEST: Den tyske kunstneren Mathias Grünewalds (1480-1528) alterskap viser oss hvordan middelalderens mennesker håndterte pesten.

den korsfestede Jesus og helgener som kunne gå i forbønn for dem.

DEN KORSFESTEDE JESUS HADDE en sentral plass i fromhetslivet i middelalderen, mens det i senantikken og tidlig middelalder var den triumferende Kristus som sto i sentrum. Han ble ofte framstilt som konge som sto på korset, i kongelig skrud og med krone. Dette skiftet i høymiddelalderen, kanskje under ►

«Isenheim-alteret bringer menneskenes erfaringer fra epidemiens tid inn i et åndelig univers der lidelsen fører over til håpet.»

LIV BAK DØDEN: I det mellomste laget i altertavlen, bak korsfestelsen, finnes et bilde av Kristi triumferende oppstandelse. Det bekræfter for de troende håpet om et liv bak døden.

innflytelse av kriger, epidemier og kriser. Da ble den lidende Jesus et bilde på menneskenes lidelser; Jesus hang på korset, forvridd og i smerte. Det er dette den korsfestede Jesus på Isenheim-alteret viser i ekstrem grad. Her er det ikke bare selve korsfestelsen som skaper lidelse; Jesus har de samme byllene som de syke som betraktet alterskapet.

Foran bildet av Jesu' kropp dekket med byller kunne pasientene i Antonius-klosteret kjenne fellesskap med Jesus i opplevelsen av smerte og lidelse. Og de kunne identifisere seg med Maria, Jesu mor, og Maria Magdalena som står under korset, og gjennom kroppsspråk og forvridde, utstrakte hender gir uttrykk for sin bunnløse sorg. Middelalderens mennesker så sine lidelser som straff for synd, og Jesu lidelse og død ble en soning for deres synder. Når det mellomste laget av bilder, bak korsfestelse-scenen, ble åpnet, fikk de troende en bekræftelse på håpet om liv bak døden: Bildet viser Jesus som stiger opp av graven. Han etterlater seg det hvite likkledet og innhyller seg i en kaskade av rødt, oransje og gult i en triumferende livets seier over døden.

HVORDAN KLARTE MIDDELALDERENS mennesker å leve med disse epidemiene som dukket opp, plutselig, og med ukjent opprinnelse, og ofte med massedød som resultat?

Isenheim-alterskapet peker i retning av at religionen ble brukt som en ressurs.

I sin behandling knyttet Antonius-brødrene den best tilgjengelige medisinske kunnskapen sammen med det religiøse fellesskapet, ritualer og gudstjenester. Møtet med den korsfestede og oppstandne Jesus i kirken var en sentral del av «behandlingen.» Den korsfestede Jesus med byller viste at han delte folks lidelser og identifiserte seg med dem, og salmer og prekener fra middelalderen bekrefter at dette skapte et fellesskap som ga tillit og håp. For fortellingen stoppet ikke med korsfestelsen, Jesu oppstandelse vekket håpet om Guds makt over dødskreftene. På det dramatiske bildet av oppstandelsen har Jesus fortsatt korsmerkene; lidelsen forsvinner ikke, men blir overvunnet av nytt liv.

Isenheim-alteret bringer menneskenes erfaringer fra epidemiens tid inn i et åndelig univers der lidelsen fører over til håpet. Kanskje derfor har alteret fortsatt å skape en følelse av gjenkjennelse hos mennesker som lider: Under aids-epidemien fant mange trøst og håp i bildet av Jesus som en som selv led av en grusom sykdom, samtidig som han viste solidaritet med andre lidende. Og kanskje vil det vise seg at Mathias Grünewalds korsfestelse kan få en lignende betydning i denne koronakrisa. For pandemier rammer oss ikke bare fysisk; men også mentalt. Isenheim-alteret viser hvordan religiøse tradisjoner kan bli en ressurs i kriser: menneskelig lidelse er ikke forsøkt skjult, men tas rett inn i sentrum av religionen. Den groteske lidelsen til Jesus og smerten for dem som står rundt ham, er til å kjenne igjen for dem som står i slike situasjoner i dag, og kan skape et fellesskap i sorg og solidaritet. Samtidig ligger den intenst fargesprakende oppstandelsen i feltet bak korsfestelsen. •

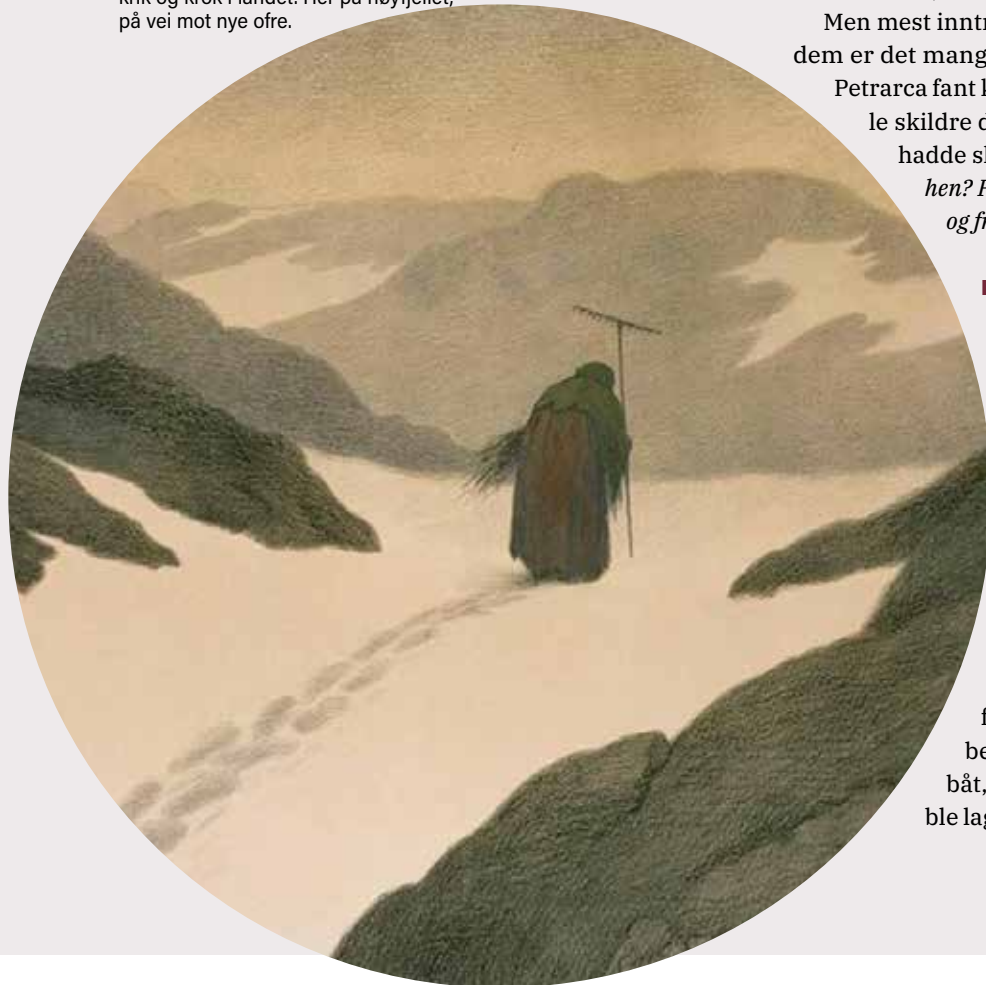
Pest og håp i middelalderen

Epidemiene har fulgt menneskene i uminnelige tider. Verst i vår verdensdel var kanskje Svartedauden. Mange trodde livet på jorden gikk mot slutten. Men de tok feil – igjen.

TEKST: NILS HEYERDAHL

Det er ille. Men det har vært adskillig verre. Epidemier har kommet og gått. Det er imidlertid en vesentlig forskjell mellom dagens og fortidens muligheter til å takle krisen. Vi vet hva epidemien kommer av, vi utvikler vaksiner, vi hjelper de syke med respiratorer, vi har et velfungerende helsevesen, vi blir fortløpende informert om hva som foregår og hvordan vi skal forholde oss for å begrense smitten. Slik var det selvfølgelig ikke under den epidemien som skildres i 1. Samuels bok, kapittel 6. Slik var det heller ikke da 200 000 døde av pest i Konstantinopel i 746-49. Eksemplene er mange. *Store medisinske leksikon* regner opp over 40. Den verste og den som det antagelig har vært

SVARTEDAUDEN: Hos Th. Kittelsen er epidemien personifisert som den gamle kona Pesta, som hjemsøker hver krik og krok i landet. Her på høyfjellet, på vei mot nye ofre.

skrevet mest om, er epidemien som rammet Europa mellom 1347 og 1350. Den har et dystert egennavn på norsk: *Svartedauden*.

STORE VIRKNINGER

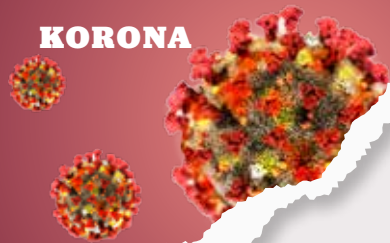
De få årene den herjet i vår verdensdel, tok den antagelig livet av en tredjedel av befolkningen og den fikk utallige ettervirkninger: sosialt, økonomisk, politisk og kulturelt. I Norge er den bl.a. skildret av Yngvar Ustvedt i boken *Svartedauen. En litterær-historisk beretning om massedød og overlevelse* (1985). Den katolske sosialantropologen Jan Brøgger sr skriver om den og en rekke andre farsotter i *Epidemier. En natur- og kulturhistorie* (2002). Hundre år tidligere hadde Theodor Kittelsen skildret den med mesterlig uhygge i dikt, prosalyriske småstykker og fremfor alt med suggererende tegninger, i boken *Svartedauen* (1900).

Men mest inntrykk gjør samtidens egne beretninger, og dem er det mange av. Den italienske dikteren Francesco Petrarca fant knapt ord da han i et brev til sin bror skulde skildre den forferdelige epidemien som nådeløst hadde slått til rundt ham: «*Hvor skal jeg vende meg hen? På alle kanter hersker sorg. Overalt rår angst og frykt.*»

ITALIA FØRST RAMMET

Den mest kjente litterære frukt av den store epidemien som hjemsøkte Europa, er *Decameronen*, av Giovanni Boccaccio. I bokens innledning skildrer han hvordan sotten herjet i hjembyen Firenze, der man hadde gjort alt som sto i menneskelig makt for å opprettholde rensligheten. Ingen syke fikk komme inn i byen. Men ingenting hjalp.

Også den gang ble Italia særlig rammet. Sykdommen kom med skip fra Asia til Messina på Sicilia og spredte seg derfra nordover. Til Bergen kom den i september 1349 som blindpassasjer på en engelsk båt, og spredte seg videre derfra. Hele bygder ble lagt øde. Folketallet sank her, som i resten ►

«En dødelig trussel man ikke kjenner opphavet til, fører naturligvis til angst. Den kan lett bli til sinne og jakt på syndebukker.»

av Europa. Det antas at først rundt år 1600 var man tilbake til det nivået som var før pestens herjinger, og at epidemien tok livet av en 20-talls millioner i et Europa som kan ha hatt rundt 75 millioner innbyggere. Men tallene er usikre.

Den gangen var det ikke et virus, men en bakterie som spredte sykdommen. Den ble overført ved loppestikk, og loppene ble spredt av sine vertsdyr, svartrottene, forløperen for dem vi har i dag, og som bærer det for oss lite flatterende navnet *rattus norvegicus*. Sykdommen er nøkternt beskrevet av pave Clemens VIs livlege, Guy de Chauliac, som forteller at den hadde to former. *Byllepesten* hadde en dødelighet som lå litt over 50% av de smittede. Den andre formen, *lungypesten*, fikk man ved å innånde bakterier som var spredt av hostende og nysende byllepest-rammede. Og den formen var 100 % dødelig.

FORSØK PÅ FORKLARINGER

Det er ingen grunn til å hovre over de merkeligste forklaringer på sykdommen som ble foreslått den gang. Man hadde ikke kunnskap om mikroorganismer, man hadde ikke mikroskoper. Sykdommen hadde usynlige årsaker. Man prøvde å finne forklaringer, som nødvendigvis måtte bli spekulative. Det medisinske fakultet i Paris grep til astrologien: en uheldig konstellasjon 20. mars 1345 hadde startet elendigheten! Legene blir mer nøkterne når de så skildrer det videre forløpet: det oppsto en form for urenheter i luften, en *miasme*. Jan Brøgger bemerker at denne miasme-forestillingen overlevde mange århundrer og fikk betydning for byggingen av Ullevål sykehus i Oslo: det ble forordnet god avstand mellom bygningene, så smitte gjennom luften skulle forhindres.

En dødelig trussel man ikke kjenner opphavet til, fører naturligvis til angst. Den kan lett bli til sinne og jakt på syndebukker. At en statsleder i dag snakker om «Kina-viruset» er vel en lettere form for en slik reaksjon: det er deres skyld, ikke vår! På 1300-tallet gikk det ut over jødene, som ble beskyldt for å ha forgiftet brønnene og spredt sykdommen.

Over hele Europa ble jøder angrepet, men det fantes også eksempler på at mer opplyste personer prøvde å hindre forfølgelsen og tok jødene i forsvar. Den nevnte pave Clemens VI, som den gang residerte i Avignon, var en av dem. I 1348 utstedte han en bulle som advarte mot konspirasjonsryktene og fremholdt at jøder like ofte ble rammet av pesten som de kristne.

RASJONELLE MIDLER

Noen av botemidlene som ble forsøkt, var rasjonelle nok: man antok at renslighet var viktig for å hindre spredning. Og i havnebyen Venezia innførte man for første gang i historien karantene: reisende fra østlige land ble isolert i 40 døgn før de

fikk slippe inn i byen. Slik ble et nytt ord skapt: «Karantene» er avledet av det franske ordet for førti, «quarante».

Om middelalderen var langt dårligere rustet for en slik krise enn vi er i dag, hadde de til gjengjeld noe som det finnes mindre av i et moderne, vestlig velferdssamfunn som vårt: en realistisk bevissthet om at livet er skjørt, og at det skal lite til før alt endres i våre korte liv.

Det fantes ikke effektive informasjonskanaler til å informere og gi råd til befolkningen. Angsten førte til at mange ble desperate og tydde til ekstreme handlinger. Flagellanter pisket seg, prosesjoner beveget seg syngende og selvpinende gjennom bygatene. Frykt og sorg bredte seg. Det var apokalyptiske tider: Den katastrofen folk så rundt seg, bekreftet for mange at det gikk mot slutten med livet på jorden, at de siste tider var kommet. Det er ingen fremtid å håpe på. Verden er gammel og skal dø. Enden er nær!

HÅP OG KATEDRALBYGGING

Men heller ikke denne gang slo det til. Sykdomskurven flatet ut. De overlevende samlet seg etterhvert om å gjenoppbygge samfunn som var gått mer eller mindre i oppløsning. Og litt etter litt vender livsmotet og fremtidsstroen tilbake. At nye kirker og katedraler blir bygget, er et godt tegn: De som begynte arbeidet, visste at de selv ikke ville få se verket fullført. Det kunne ta generasjoner. Men de bygget for fremtiden. En ny innstilling griper om seg: troen på at det kan vokse nye skudd på en gammel stamme, at gjennfødelse er mulig. Fra Italia sprer en ny bevegelse seg, med lysere farger og visjoner, med utfoldelse av nye impulser i kunst og samfunnsliv. Renessansen, en ny epoke i Europas historie, er i emning.

Igjen kunne man syngende sanger som uttrykte livsglede. Slik som *Tempus transit*, fra Carmina Burana-samlingen av middelaldertekster. Kanskje ble den sangen sunget da det hele var over, i spontan glede over tegnene på at en ny vår er i anmarsj, en *prima vera* som bringer nytt liv:

*Frostens tid er forbi
Jorden reiser seg på ny
Våren brer ut sin blomsterprakt
Hør fuglenes sang og deres fryd
Luften i skogen blir mild og myk
Grenene farges av nye skudd
Se kvinnenens dans over vold
Hør deres sang
Kjenn de liflige dufter av vår
Hjertene fylles av elskov og sang!*

Det kan være ille. Men det går over! •

Jordens salt og verdens lys

TEKST: P. JON ATLE WETAAS, OP

Dere er jordens salt! Men hvis saltet mister sin kraft, hva skal da kunne gi det kraften tilbake? Nei, da duger det ikke til annet enn å kastes utenfor og bli tråkket ned av folk. Dere er verdens lys! En by som ligger på et fjell, kan ikke skjules. En tenner heller ikke et lys for å sette det under et kjørel; nei, det setter man i en stake, så det lyser for alle i huset. (Matt. 5, 13).

Når vi hører Jesus si: "Dere er jordens salt", tenker nok de fleste umiddelbart på at salt setter god smak på maten, men samtidig at for mye salt kan være helseskadelig. La oss derfor se litt nærmere på hva som er saltets ulike funksjoner, så vi bedre kan forstå hva det egentlig er Jesus mener med denne metaforen.

I bibelsk tid utvant man salt fra saltavsetninger ved Dødehavet. Men i tillegg til det hvite spise-saltet, lå det også mineral-plater på overflaten, som var salt som hadde mistet både kraft og smak, og dermed også sin funksjon. Dette ble blant annet brukt som katalysator når de brant kamelmøkk, som var den aller vanligste varmekilden i husholdet. Etterpå ble det hele bare kastet utover jordene, som avfall, eller en form for gjødsel.

Det hvite og svært verdifulle mat-saltet derimot, satte ikke bare god smak på maten, men det forlenget også matens holdbarhet. Dette var selvsagt svært viktig i et varmt klima, for at maten ikke skulle bli bedervet og gå i forråtnelse. Men i tillegg til dette har saltet også en rensende effekt på det levende kjøttet. Vasker vi et sår med saltvann, blir det rensert for bakterier, slik at man lettere unngår infeksjon!

Altså var kanskje saltets aller viktigste oppgave å forhindre forråtnelse og ødeleggelse. Og med dette i minnet blir Jesu metafor lettere å

forstå. Han kaller rett og slett disiplene sine Jordens salt, fordi de ved å tro på ham, bidro til at Guds frelse fikk virke blant menneskene. Rense deres sjeler, og motvirke syndens fordervelse av hjertene. Men det saltet som var uten kraft og funksjon, ble som vi nettopp hørte, bare kastet ut som avfall.

Men Jesus sier også til vennene sine at de er "Verdens lys"! For mens saltet, med alle sine gode krefter og egenskaper, virker usynlig i det stille, ubemerket for andre sanser enn smak og lukt, virker lysets kraft på en oppsiktsvekkende synlig måte! Ja, "Som en by på et fjell, som ikke kan skjules!" sier Jesus. Derfor vil han at disiplene, at vi alle, skal være både Jordens salt og Verdens lys.

Han vil at vi skal virke som saltet i det stille, ja, men også at vi skal lyse for menneskene, slik at de oppdager våre gode gjerninger, og kan prise vår Far i Himmelen.

Jesus har tent sitt lys i oss, og kan derfor åpenbare sitt liv gjennom oss. Vi er verdens lys, fordi Jesu Kristi lys skinner gjennom oss! Det skinner gjennom våre holdninger, gjennom vår adferd og gjennom vår tale. Ja, Jesu Kristi lys reflekteres i måten vi kommuniserer på med andre mennesker. Ved sin barmhjertige nåde gir Gud oss evig liv i gave, – en gave som tilgjengelig-gjøres for oss gjennom vår tro.

Derfor blir det spørsmålet vi står igjen med: Hva slags salt er det egentlig vi er for våre medmennesker? Og; skinner vårt lys virkelig så klart, at alle de gode gjerningene kommer til syne? Det er det nemlig viktig at de gjør, for det er de gode gjerningene som er selve tegnet på at frelsens frukt er i ferd med å modnes, allerede her og nå! •

St. Johannes Døperen menighet, Sandefjord

- 24. juni 2010, på Johannes Døperens festdag, ble St. Johannes Døperen menighet skilt ut som egen katolsk menighet fra St. Olav menighet i Tønsberg. Kirken ble innviet samme dag av biskop Bernt Eidsvig med egen festmesse.
- Ved opprettelsen i 2010 var det 703 registrerte katolikker i menigheten
- Etter at kommunene Sandefjord, Andebu og Stokke ble sammen slått, ble menighetens sognegrense flyttet og gjort lik nye Sandefjord kommune fra 24. juni 2018.
- Menigheten er ung, men dens sognekirke ble reist av metodistene i 1916–18.
- Oslo katolske bispedømme kjøpte kirken i 2008.
- Kirken i jugendstil er tegnet av Haldor Larsen Børve og ble renovert i 2013. Den ble tildelt Foreningen Gamle Sandefjords bevaringspris for 2013.
- Menigheten har bare hatt én sogneprest: p. Claes Tande.
- I dag sogner det 2408 personer til menigheten.

P. Claes Tande

- Født 16. august 1955 i Trondheim
- Presteutdannet ved jesuittenes Philosophische und Theologische Hochschule «Sankt Georgen» i Frankfurt am Main, og ved The North American College, og Collegio della Santa Maria dell'Anima i Roma, med studier ved Det pavelige universitet Gregoriana og Kongregasjonen for gudstjenesten og sakramentsordningen i Roma.
- Presteviet den 20. desember 1986 i St. Olav kirke, Trondheim, av biskop Gerhard Schwenzer. Inkardinert i prelaturet Trondheim frem til 2006.
- Lisensiat i katolsk kirkerett fra «Gregoriana» i juni 1987. Tilbake i Norge 1. juli 1987.
- Har tidligere virket som kapellan og sogneprest i St. Olav domkirkemenighet i Oslo; assisterende rettsvikar og rettsvikar for Oslo katolske bispedømme; sjelesørger for filippinere og redaktør for Broen, katolsk kirkeblad.
- Inkardinert i Oslo katolske bispedømme 11. april 2006.
- Utnevnt til sogneprest for St. Johannes Døperen menighet 24. juni 2010.

10-årsfeiring i pandemiens tid

I metodistenes kirke fra begynnelsen av 1900-tallet lever St. Johannes Døperen katolske menighet videre i Sandefjord. Menigheten har kun hatt én sogneprest, p. Claes Tande, og i år fyller de 10 år. Hvor stor feiringen vil bli er usikkert på grunn av koronapandemien.

TEKST: KATHRINE LÅVER

S passerer du fra «Hvaltorvet» kjøpesenter og opp langs storgata i Sandefjord sentrum, vil du etter to kvartaler få øye på en fontene plassert midt på en liten plass som heter Christopher Hvidts plass, oppkalt etter handelsmannen Christopher Hvidt, som utmerket seg under Napoleonskrigene ved å skaffe korn til byen. Lar du blikket skue videre forbi fontenen, ser du rett mot en staselig bygning oppført i 1900 og det koselige konditoriet «Ivar Halvorsen».

Når du har kommet deg et par skritt inn på plassen, vil du raskt få øye på kirkespiret som stikker opp blant de hvitmalte bygningene på venstre side for konditoriet. Kirken i jugendstil har siden 24. juni 2010 vært Sandefjords katolske sognekirke, kalt St. Johannes Døperen kirke.

Før denne grunnleggelsen var Sandefjord en del av St. Olav menighet i Tønsberg. I løpet av menighetens 10 leveår har det bare vært én sogneprest, p. Claes Tande.

– Hvorfor var det nødvendig å skille ut Sandefjord fra St. Olav menighet i Tønsberg, pater Tande?

– Det var to grunner til at biskopen ville ha en egen menighet i Sandefjord. Den ene var at det var blitt dårlig plass i St. Olav kirke i Tønsberg, en menighet som i tillegg til Sandefjord også hadde byene Horten og Holmestrand innen sine grenser. Kapasiteten var på bristepunktet. Larvik helt i sør, med sin områdekapellan p. Rolf V. Rollesen og aktive katolikker i byen, hadde "løsrevet seg" fra Tønsberg og blitt egen menighet i 1993.

Det lettet trykket for en tid, men antallet katolikker i Vestfold bare fortsatte å vokse.

– Den andre og nok viktigste årsaken, var at Sandefjord pekte seg ut av flere grunner: Det var etablert som et ukentlig messested under Tønsberg helt siden p. Arulanandam Anthonypillais tid (1998 – 2000). Dessuten var det stor og bred interesse blant Sandefjords katolikker for å danne en menighet. De drev allerede katekese, arrangerte kirkekaffe og samlet inn til formålet. Da biskopen fikk stilt i utsikt en tomtegave i byens utkant, økte muligheten for å kunne danne en egen menighet. Daværende kansellist Ulrik Sverdrup-Thygeson og p. Carlo B. Le Hong Phuc, sogneprest i Tønsberg i perioden 2000–06, satte seg i sving. Men det ble tilslutt bestemt å ikke gå videre med den tomten. Så bød det seg en annen mulighet: å kjøpe metodistenes sentralt beliggende kirke. Det var p. Carlo som tilrettela.

Det ble gjort, og prisen var ikke høy. Så selv om menigheten bare har eksistert i 10 år, har kirken stått støtt i over 100 år. Den ble reist i 1916–18 av metodistene. Det var en god del oppussing som måtte til – og en del tilpassing. For restaureringen fikk kirken tildelt Foreningen Gamle Sandefjords bevaringspris i 2013.

– Hvordan var menigheten i begynnelsen og hvordan har den utviklet seg gjennom disse ti årene?

– Da jeg fikk mitt forvarsel om utnevnelse til Sandefjord, var det registrert rundt 471 katolikker i området, som da bestod av Sandefjord kommune og deler av kommunene Andebu og Stokke. Det var for 2009 et respektabelt ►

Gjennom dagen

P. CLAES TANDE

ANTALL E-POSTER

**HELST
FÆRRE**

ANTALL RINGEMINUTTER

**FOR
MANGE**

ANTALL KOPPER KAFFE

**OPP
TIL 6**

ANTALL MØTER

MESSESTOPP: I seks uker har prestene måtte feire messen med stengte dører på grunn av koronapandemien. Det var stor glede da de igjen ble åpnet opp for troende. Foto: Atle Slettingdalen.

←

MENIGHETENS TROENDE: Menighetens demografiske profil har endret seg mye i løpet av de ti årene siden opprettelsen i 2010. Idag kommer flest fra Polen, Litauen og Norge. Foto: Atle Slettingdalen.

ÅTTE RASKE

Kristus er: Veien, sannheten og livet

Tro betyr: Å gjøre Hans vilje

Kirken gir meg: «More joy than pain»

Ett bibelvers: «Arbeid på frelsen med frykt og beven» (jmf. Fil 2,12)

Favoritthelgen: Olav den hellige

Favorittbok: Glemmeboken

Det å være sogneprest er: Annerledes

Jeg vil gjerne bli husket for: Noe positivt

tall for det sørlige Norge, for det var før man var kommet skikkelig i gang med å få oversikt over det voldsomme innrykket av arbeidsinnvandrere fra de nye EU-landene. Til St. Hans var antallet steget til 703. Nå i mai 2020 er det minst 2408. En grensejustering etter kommunesammenslåingene gjorde tilfanget litt større, men det er under 10 prosent av veksten som kan forklares slik. Menighetens antall troende, målt prosentvis mot befolkningen, ligger på en tiendeplass i det katolske Norge, høyere enn i f.eks. St. Olav i Oslo.

Menigheten har nå en annen demografisk profil enn da den ble opprettet. Andelen polakker var den gang ikke særlig høy, og det var knapt noen registrerte litauere. Nå kommer menighetens troende fra følgende land: Polen 31 prosent, Litauen 27 prosent, Filippinene 6 prosent, Vietnam 3 prosent og Eritrea 1 prosent. De 20 prosentene som er født i Norge, er i høy grad ganske unge, og barn av innvandrere. Legger man sammen alle som er født i spansktalende land, utgjør de 3,5 prosent.

I tillegg til norsk, feires det i St. Johannes Døperen kirke messer på polsk, litauisk, engelsk/tagalog, engelsk med prest fra Nigeria, og vietnamesisk.

– Hva er det beste med å være sogneprest for St. Johannes Døperen menighet?

– Det er en god og fin gruppe troende i alle aldre og – som dere kan se av prosentinnndelingen – fra alle verdens land. Vi er også en menighet som synger godt, takket være en forsangertradisjon som vår første menighetsrådsleder Kaja Løken Fevang startet lenge før menigheten ble opprettet. Den litauiske sjelesorgen

er meget solid, takket være dyktige legfolk og p. Valdemaras Lisovskis. Det er også bra at det er blitt en mer stabil polsk geistlig betjening. Vi har lidd under at de stadig er blitt flyttet til andre områder kort etter at hyrder og hjord var blitt kjent med hverandre. Vietnameserne er nå bare en liten minoritet, men den vietnamesiske ryggraden er like sterk, selv om den er blitt relativt sett smalere.

Sognepresten er også glad for de engelsktalendes engasjement – filippineres, afrikanernes, indernes og andres.

– Hva er mer utfordrende?

– Jeg er mindre glad for at vi ennå ikke har noen eritreisk prest som kan komme på besøk og nå ut til mange som vi fortsatt ikke har kontakt med. Det er også trist med ungdomsarbeidet. Vi har dessverre ikke så god infrastruktur og har ikke klart å få til et godt samarbeid med nabomenighetene. Det er ikke så mange skoler som tilbyr høyere utdanning her i Sandefjord, derfor flytter «lederemnene» bort når de er i optimal alder. Det kan være klokt om den neste presten som sendes hit om en del år, er ung og energisk og skjønner seg bedre på de unges språk og kultur. Vi er vel også den eneste menigheten uten kontor ved kirken, og ikke engang deltidssekretær.

Koronapandemien spredte seg som ild i tørt gress over verdenssamfunnet i løpet av årets første måneder, og lik gressbrannen, fikk den fatale konsekvenser.

12. mars kunngjorde biskop Bernt I. Eidsvig at den offentlige messefeiringen innstilles sammen med all annen kirkelig aktivitet. I skrivende stund er det igjen åpnet opp for ►

FØRSTEKOMMUNION:

Etter at myndighetene lettet på smittevernsrestriksjonene og det ble åpnet opp for messefeiring med deltagerer kunne barna som har gått til undervisning i menigheten endelig motta sin første hellige kommunion. Foto: Atle Slettingdalen

EN DAG

PÅSKEAFTEN 2020

- 07:00** Begynner dagen med bønn.
- 10:30** Frokost.
- 12:00** Velsignelse av påskemåten i regnværet
- 13:30** Hvile: Er det forkjølelse eller Covid-19?
- 15:00** Videokonferanser med Manila og New York
- 16:00** Planlegge fundraising. Inspirasjon fra Youtube?
- 17:00** Aha! Bobby Bensons Baby Band synger: Vipps 11 5-6-7
- 17:05** Jingle passer ikke helt med stavelsene ...
- 18:00** Telefon til par med karanteneslitasje; synger «Lay that pistol down» til de roer seg
- 19:00** Ser «Passion of the Christ»
- 22:30** Påskennatts-messe

↑
DRIVE-BY PÅSKEMATVELSIGNELSE: Da alle kirkelige aktiviteter ble innstilt på grunn av koronapandemien, tilbød p. Claes drive-by velsignelse av påskemat som er en viktig tradisjon i land som f.eks Polen og Litauen. Foto: Agnieszka Zacharczuk

➤
SMITTEVERN: Selv om det er åpnet opp for messefeiring med troende er det fortsatt viktig å overholde de gjeldene smittevernreglene. Foto: Atle Slettingdalen

messer med inntil 50 deltagere, men koronapandemien vil prege samfunnet i uoverskuelig fremtid.

– **Hvordan har menigheten taklet denne ekstraordinære tiden preget av koronapandemien?**

– Om sykdommen ikke har rammet hardt i selve lokalmiljøet, har den likevel rammet venner og kjære i flere av våre medlemmers hjemland. Den har rammet noen personlig. Selv frykter jeg at det ikke er over, at den kan komme i stadig tilbakevendende bølger. Det er for tidlig å vite hva koronapandemien betyr for menigheten. Bortsett fra at det vi eventuelt får til av 10-årsjubileum, må bli av den digitale sorten.

– **Hva har du som sogneprest gjort for å ivareta menigheten i løpet av denne ekstraordinære tiden?**

– Når messene skulle feires uten menighet, fikk jeg kompetent assistanse til å strøme messefeiringen. Jeg har også oppdaget noen knapper på datamaskinen som gjør det mulig å nå ut til menigheten via våre digitale kanaler; vår katolsk.no-nettside og menighetens Facebook-gruppe. Da det ble dårlig med levende

nærvær i Den stille uke og påskens liturgi, tilbød jeg «drive-by»-velsignelse av påskemat. Lite ante jeg at katolske polakker og litauere også fra fire nabomenigheter skulle komme med sine påskematkurver i baksetet. De dannede bilkø til langt opp i Dølabakken, og lokalavisen og politiet kom for å se hva som foregikk.

– **Kirken tilhørte tidligere metodistene. Hvordan er det økumeniske samarbeidet i lokalsamfunnet?**

– Vi har havnet midt i byen med et smykke av en kirke som har tilhørt andre før oss. At vi i såpass stor grad har respektert det som var, slik at man tydelig ser den metodistiske forhistorie, tror jeg har vært verdifullt for det økumeniske klimaet. De første årene etter menighetens opprettelse fortsatte metodistene å ha sine gudstjenester kl. 11.00, først hver søndag, så av og til, så ikke mer. De fortsatte i Larvik i den større metodistmenigheten der. Etter at de sluttet å benytte kirken, flyttet vi høymessen på søndager tilbake til vanlig høymesstid, og flyttet tabernakelet inn i selve kirkerommet.

– **Hva vil du si til dem som lurer på å komme på besøk?**

– At jeg håper at jeg vil være i stand til å treffe dem nå! Med kirken bare på gløtt, og med påmeldingslister, er det ikke så sannsynlig at en prest får øye på noen nye fjes. Måtte det snart bli mer normale tider! •

«Når messene skulle feires uten menighet, fikk jeg kompetent assistanse til å strøme messefeiringen.»

PILEGRIM I KORONATID:

Dra på helgentur

Vi reiser ikke ut denne sommeren. Derfor kan vi reise innover – som pilegrimer i eget land, på vei mot helligdommer.

Seljumannamesse feires hvert år
8. juli på Selja. Foto: Ragnhild
Helena Aadland Hoen

PILEGRIM I NORGE:

La tankene vandre med

Hvis du går mot pilegrimsålet, klarer tankene å henge med, men du må ikke bruke apostlenes hester for å kalle deg pilegrim, mener Øivind Østang: – Å kalle seg pilegrim forutsetter først og fremst at man er seg bevisst at man kommer til et hellig sted.

TEKST OG FOTO: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN

Etter korona-vår kommer korona-sommer: Reiserestriksjoner til utlandet og karantenetid for hjemvendte gjør at troende nordmenn og -kvinner atter vender seg til «kjempers fødeland» når de stikker ut kurs for årets pilegrimsferder. Hvor skal man så dra? Og hvorfor?

Øivind Østang har tråkket over 3200 kilometer pilegrimsled mellom Nidaros og Roma. Hvis gnagsår adler pilegrimen, taler vi her med en representant for valfartens høyadel:

– Du har gått 2900 km til Roma (2015). 50 mil til Trondheim (1995). Må man virkelig gå på seg benhinnebetennelse og gnagsår for å kunne kalle seg pilegrim?

– Nei. Noen tror visst det idag, men stemmer ikke med virkeligheten. De aller fleste pilegrimer bruker vår tids transportmidler. Med mindre man er blitt pålagt å vandre til fots som en form for bot, trenger man ikke utsette seg for det, konstaterer Østang.

Han pådro seg et leit tilfelle av benhinnebetennelse under vandringen mot Roma i 2015. Den skyldtes ikke dårlig form, presiserer han, men overmøt, som heller ikke bra.

Østang er ikke alene om å vandre mer eller mindre overmodig og sårbent på Europas gamle pilegrimsleder. Det gjør stadig flere: I 2017 gikk for eksempel over 300 000 Camino de Santiago, også Trondheim melder om sterk økning i antall pilegrimer.

– Jeg tror pilegrimstrenden har med en lengsel etter

langsomhet å gjøre. Det kan være fint å ha tid på seg: Det gir rom til å reflektere over vandringens mål og mening.

TIL OLAVS BY

Grunnene til å legge ut på pilegrimsvandring har skiftet gjennom tidene: I Jerusalem valfartet de tidlige kristne til steder som var sentrale i Jesu liv; i Roma var martyrkulten sterk, og apostlene Peter og Paulus' graver spesielt viktige. I høymiddelalderen hadde de troende et så sterkt ønske om helbredelse, at de la ut på strabasiøse vandringer for å oppnå det. I erkebiskop Øystein Erlendssons versjon av St. Olavs mirakler «Passio et miracula beati Olavi» fortelles det alene om i alt 49 olavsmirakler. Til mirakelstedene valfartet såvel norske som utenlandske pilegrimer i tusentall.

– Hva mener du skiller en ekstraordinær pilegrimstur fra en ordinær ferietur?

– Å kalle seg pilegrim forutsetter at man er seg bevisst at man er på vei til et hellig sted. Hvis man ikke har den bevisstheten, kan man heller kalle seg turist, sier Østang. Han minner om at man kan reise til Roma som turist og langsomt oppdage at man befinner seg i en by med hellige steder, og så reise hjem som pilegrim.

– Nå antar vi at det blir få pilegrimer fra Norge til Roma i år. Smitterisiko gjør at vi må finne nasjonale pilegrimsål istedenfor. Du har gitt oss en liste med flere spennende mål innen rikets grenser. Kan du trekke frem et par personlige anbefalinger?

– Trondheim kommer man ikke utenom: Der ligger etter all sannsynlighet Hellig Olav gravlagt – kanskje under Nidarosdomens østre oktogonkapell, sier Østang.

Etter at dommen brant i 1531 og reformasjonen raste innover landet i 1537, ble helgenkongens levninger heller lettferdig behandlet. Erkebiskop Olav Engelbrektsson flyttet dem først i all hast til festningen på Steinvikholmen, så flyktet han. Olavsskrinet stod igjen, og svenske tropper ribbet det for verdier: 95 kilo sølv, 170 små og store krystallstener og litt gull. Vår helgenkonge ble forsoekt røvet, han ble gravet ned og gravet opp, og til slutt, i 1568, atter lagt i vigslet jord under Nidarosdomens stengulv. Så ble han glemt. Ikke før utpå 1800-tallet

TIL OLAVS BY: Fra Gamle Aker kirke i Oslo til Nidarosdomen er det 639 km å vandre for en from troende: - Ikke begynn rett ut av sofaen, men husk også at du blir i bedre form etterhvert som du vandrer, råder den erfarne pilegrimen Øvind Østang.

spurte historikere seg om hvor det var blitt av levningene etter Norges fremste symbol på selvstendighet og styrke. Helgenkongen Olavs siste hvilested er fremdeles en uløst gåte.

- I Trondheim ligger også det nye museumsbygget med Klemenskirkenes ruin, der Olav ble lagt i et skrin i 1031 og satt over høyalteret. Klemenskirkeruinen, Nidarosdomen og den nye St. Olav domkirke er tre flotte olavssteder for pilegrimen, sier Østang, og minner om at når man først er i Trondheim, så er ikke veien lang ut til Stiklestad.

- Der falt Olav i 1030. Under olsok kan man oppleve Spelet om Heilag Olav og delta i messe i Stiklestad kirke. Alteret skal stå over kongens dødssted. St. Olav katolske kapell og et nytt ortodoks Olavskapell er også verdt et besøk.

TIL SUNNIVAS ØY

Klosteret, kirkeruinene og Sunnivahulen på øyen Selja i Selje kommune har siden 1000-tallet vært helgenmål og hellig hvilested for pilegrimer på vei til Olavs grav i Nidaros. St. Sunnivas minnedag 8. juli feires vanligvis med valfart og seljumannamesse på den hellige øyen.

- Selja er et naturskjønt og sentralt hellig sted for kristen tro i Norge. Det feires både luthersk og katolsk

messe i klosterruinen, sier Østang. Ruinene av benediktinerklosteret ligger på sletten like under hulen der tradisjonen sier at Sunnivas levninger ble funnet.

- Hulen ble vigslet som kirke, og mange mener at det kan være Norges første kirkerom. Jeg vet ikke om det stemmer, men tanken er vakker. Hvis man ikke kommer seg helt til Selja, kan man ha en St. Sunniva-opplevelse også i Bergen: Skrinet med St. Sunniva ble flyttet fra Selja til den daværende domkirken i Bergen, Kristkirken på Holmen, i 1170. Kirken ble revet i 1531, fordi kommandanten på Bergenhus festning ville ha bedre skuddfelt for kanonene. Sunnivaskrinet ble kanskje ødelagt og forvant iallfall etter reformasjonen, men man kan ennå finne Kristkirkens grunnplan markert nord for Håkonshallen og tenke: 'Bak høyalteret her sto St. Sunnivas skrin', sier Østang.

Han minner også om at et fint alternativ til Nidaros, Bergen og Selja er et besøk til restene av St. Hallvardskatedralen i Gamlebyen i Oslo, der Hallvardskrinet sto frem til reformasjonen.

- Olavsskrinet vet man ble ødelagt og at han ble gravlagt. Hallvardskrinet og St. Sunniva-skrinet vet man lite om: Ble de ødelagt, eller ble de gjemt? Det kunne vært en morsom etterforskning, utfordrer Østang. ▶

– Er det noen pilegrimsmål i Norge du ikke har nådd, men gjerne skulle besøkt?

– Jeg har ikke vært som pilegrim i Røldal, bare som turist som barn: Dit kunne jeg tenke meg å reise snart. Det arrangeres vandringer dit, men det er lett å kjøre dit, sier Østang om stavkirken i Røldal. Den er fra tidlig 1200-tall, og krusifikset som henger over kordøren, er omtrent like gammelt. Helt siden middelalderen har det vært tillagt helbredende kraft, og like lenge har pilegrimene valfartet til Røldalskirken. Til tross for iherdige etter-reformatoriske forsøk på å stanse valfarten, varte den ved helt frem til rundt 1835, bare få år før Kirken i 1843 atter ble tillatt ved kongelig resolusjon.

*I kyrkja til Røldal eit bilete hekk
so mang ein sæling til frelse,
for sjuk og saare til dette gjekk
og fingo atter si helse.*

**AASMUND OLAVSSON VINJE,
STOREGUT (1866)**

KORTREIST HELGEN

Barndommens kirkeopplevelser inspirerer fremdeles Øivind Østang til å legge ut på pilegrimsvandring.

– Jeg husker første gang jeg kom til Nidarosdomen; jeg hadde liten kunnskap om Hellig Olav og pilegrimstradisjonen, men bygget og stemningen gjorde inntrykk på meg, forteller han som siden var redaktør for Den norske kirkes informasjonstjeneste i ni år.

– Jeg deltok på konferanser og gudstjenester i andre kirketradisjoner. Da oppdaget jeg at helgentradisjonen ikke er like død i andre protestantiske kirker, som den anglikanske og den svenske. Disse opplevelsene viste meg de lange linjene i kristen tradisjon, som strekker seg mye lenger tilbake enn til reformasjonen. Man kan naturligvis lese seg til dette, men det er sterkere å reise til de hellige stedene, sier Østang. Han forsøker å lytte etter hvordan pilegrimer før ham har tenkt, har bedt og har trodd når han er på vei til et nytt mål.

– Når vi har de hellige så tett på, slik som Olav, Sunniva og Hallvard, så må vi heller ikke reise langt for å kunne ha slike opplevelser.

Som realskoleelev og gymnasiast gikk den unge Østang ofte i det som nå er Fredrikstad domkirke. I våpenhuset er det bilder av blant andre Hellig Olav og St. Augustin.

– De har vært med oss hele tiden, og helgentradisjonen kan være nærmere enn man tror: min barndoms Borge kirke mellom Fredrikstad og Sarpsborg er for

«Hvis du velger å bli vandrende pilegrim, er det en god opplevelse å vite at du vandrer i samme landskap som pilegrimer i århundrer før deg.»

LANGSOM FERD: – Det kan være fint å ha tid på seg: Det gir rom til å reflektere over vandrings mål og mening, sier Øivind Østang, som har vandret fra Oslo til Trondheim (1995) og Oslo til Roma (2015).

eksempel bygget på fundamentene av en middelalderkirke viet til Hellig Olav.

LANGSOMME OPPLEVELSER

Å reise langsomt som pilegrim er blitt en trend de senere år. Flere går til Santiago de Compostela enn noen sinne i moderne tid. Norske mål som Selja og Nidaros rapporterer også om markante økninger.

– Hva tror du denne eldgamle tradisjonens aktualitet og popularitet skyldes?

– Forklaringen er nok sammensatt. Felles er behovet for langsomhet og stillhet i en skiftende og støyende tid. Noen har klare tanker om at de er på vei mot et hellig mål; andre legger vekt på veien, ikke målet. Atter andre sier at de ikke står eller går i en kristen tradisjon, selv om de tar seg frem langs en gammel pilegrimsvei, sier Østang, og husker tilbake til én av sine mange pilegrimsopplevelser: Han samtalte med noen medvandrere som veldig lavmælt fortalte at de ikke var kristne,

at de ikke trodde, men da de kom frem til vandringsmålet, røpet de likevel: «Vi måtte jo be en bønn». De ble overveldet.

– Om man ikke begynner som pilegrim, kan man ende opp som det, sier Østang, som tror mange har behov for å få tak i noe som går utover ens egen samtid:

– Hvis du velger å bli vandrende pilegrim, er det en god opplevelse å vite at du vandrer i samme landskap som pilegrimer i århundrer før deg, noen ganger til og med på den ny-oppmærkede eldgamle veien som de brukte.

– *Hvordan forbereder du deg åndelig på en pilegrimsreise?*

– På begge de lange veiene jeg har gått – Roma og Nidaros – har jeg hatt med meg Den lille katolske bønnboken. Jeg har forsøkt å bruke den morgen og kveld. De viktigste punktene underveis var kirkene jeg passerte. Var de åpne, tente jeg et lys og ba en bønn, sier Østang, som tok seg fri på søndagene på vei til Roma: Da gikk han i kirken.

– Dessuten satte jeg meg jo inn i både praktiske pilegrimshåndbøker og annen litteratur. Fra Oslo mot Trondheim hadde jeg med meg Sigrid Undsets «Kransen» for å følge Kristin Lavransdatters vandring på de samme stiene fra Nord-Sel i Gudbrandsdalen til Nidaros, sier

Øivind Østang

- Født 27. september 1949 i Borge, Østfold.
- Cand.philol. (1977), Universitetet i Oslo, med engelsk hovedfag, fransk mellomfag og statsvitenskap mellomfag.
- Redaktør i Den norske kirkes informasjonstjeneste (1980–1986 og 1988–1991).
- Informasjonssjef ved Statsministerens kontor (1986–1988 og 1991–2007).
- Seniorrådgiver ved Statsministerens kontor (2007–2017).
- Forfatter av «Hjem til Nidaros – Norges nølende vandring siden 1814» Oslo 1997 og «Pilegrim gjennom Europa – min vandring dag for dag fra Grefsen til Roma i 2015» Oslo 2016.

Østang, og minner om at pilegrimsveier i vår tid ofte er egne veier, slik var det ikke i middelalderen.

– Pilegrimene gikk langs tidens hovedveier med masse trafikk begge veier. De opplevde det nok som mindre fredelig enn vi idag. Dessuten gikk de jo hjem igjen også.

TID TIL Å HUSKE

Tidligere kulturredaktør i Aftenposten Knut Olav Åmås skriver i en kommentar i Aftenposten (4. aug. 2013) at «Livet består av øyeblikk. En pilegrimstur er en eneste lang serie med øyeblikk du aldri glemmer.»

– Han skrev dette etter at han gikk Valdres-veien mellom Hedalen stavkirke og Tomaskyrkja på Fillefjell, og jeg forstår hva han mener: Jeg kan plutselig få små glimt av episoder fra veiene, enten til Trondheim eller Roma. Jeg tror rett og slett at flere ting fester seg i hukommelsen, fordi man beveger seg så langsomt. Plutselig er de her, disse blaffene: Folk på veien, landskapet, messer jeg har deltatt i ...

En pilegrimsopplevelse som har satt spor i Østang fant sted i 1989. Han deltok på et nordisk presseseminar i Roma før pavebesøket til Norden, og hadde litt tid en morgen. Østang la turen innom San Carlo al Corso i Roma.

– En italiener i dress og slips, han må ha vært i midten av 30-årene, knelte og ba foran Olavsalteret. Det var en fin opplevelse, spesielt siden jeg nettopp var begynt å bli meg bevisst den norske olavstradisjonen, å oppdage at den levde i Roma.

– *Vi er ikke bare ånd. Vi har en kropp også: Hva er dine viktigste tips for selve vandringen når man først er i gang?*

– Så lett sekk som mulig. Til Trondheim ble sekken 14 – 15 kg, det var litt mye i starten. Til Roma var sekken 10 kg. Med vann til hver dagsmarsj startet jeg med ca. 12 kg, sier Østang, som også råder potensielle valgfartere til å være i ganske god form.

– Ikke begynn rett ut av sofaen, men husk også at du blir i bedre form etterhvert som du vandrer. Formen på slutten er bedre enn når du begynner, iallfall hvis du tar vare på føttene: Velg gode sko eller støvler, som du «går inn» på forhånd, for oftest blir det en del asfaltvandring. Da trenger man skikkelig demping, forklarer den erfarne pilegrimen. Ifølge Østang byr nettsiden pilegrim.no på mange praktiske og nyttige tips om hvordan man forbereder seg og pakker pilegrimssekken. •

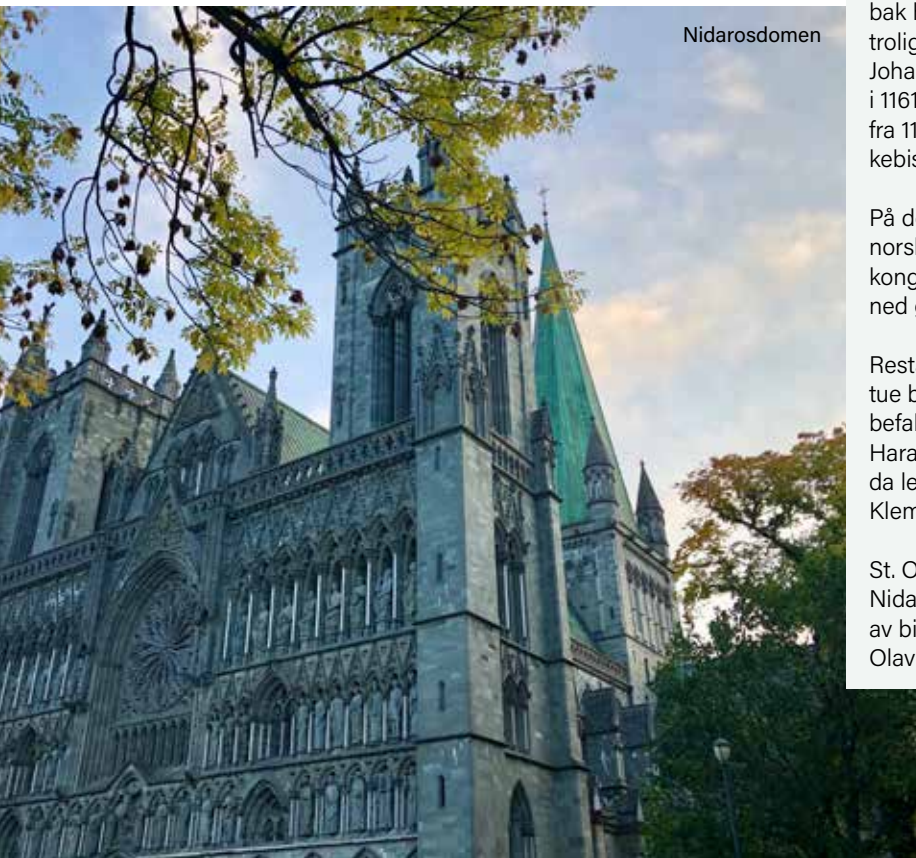
Pilegrimsmål i Norge 2020

– Et kristent pilegrimsmål er et sted som regnes som hellig, fordi det er knyttet til en avgjørende hendelse i kirkens historie, fordi det er knyttet til en helgens liv eller død, fordi en helgen er gravlagt der eller fordi kirken der er viet til minnet om en helgen. Slik sett kan også den lokale sognekirken sees som vårt nærmeste pilegrimsmål, sier pilegrim Øivind Østang.

Selv om reformasjonen i Norge førte til at pilegrimsmål og kirkers helgeninnvielse etterhvert ble delvis glemt, er det fortsatt mange steder å legge ut på pilegrimsferd til i Norge.

– En pilegrimsferd er ikke avhengig av måten man reiser på, men av om man kommer dit med bevissthet om at dette er et hellig sted, forteller Østang.

Han mener pilegrimer alltid har benyttet sin tids reise-måter. I vår tid bruker de aller fleste pilegrimer moderne transportmidler. Samtidig har behovet for den langsomme reise blitt stadig sterkere. Pilegrimsvandringer til fots – på egen hånd eller i organiserte pilegrimsvandringer – er en trend i Norge som resten av Europa.

Nidarosdomen

St. Olav domkirke

Trondheim

Nidarosdomen var erkebiskop Olav Engelbrektssons bispesete helt frem til han måtte flykte fra Norge våren 1537. Etter reformasjonen overtok Den norske kirke nasjonalhelligdommen og Hellig Olavs siste hvilested.

Olavsskrinet – med helgenkongens levninger – sto bak høyalteret til like før 1537. Siden 1568 hviler Olav trolig under østre oktogonkapell. Legg også merke til Johanneskapellet i søndre tversskip, som ble vigslet i 1161 av Øystein Erlendsson, erkebiskop av Nidaros fra 1157 til sin død i 1188. Søndre oktogonkapell er erkebiskop Erlendssons første gravsted.

På domens berømte vestfront finner du skulpturer av norske helgener, apostlene og gammeltestamentlige konger og profeter. Erkebiskop Sigurd Eindrideson la ned grunnsteinen til fronten i 1248.

Restaureringen pågikk fra 1901 til 1969, og siste statue ble satt opp i 1983. Når du er i Trondheim, anbefales også besøk i Klemenskirkenes ruiner: Olav Haraldsson ble helgenkåret i 1031. 3. august – dagen da levningene ble lagt i Olavsskrinet og bisatt over Klemenskirkenes høyalter – kalles Translatio Olavi.

St. Olav katolske domkirke, tvers over gaten for Nidarosdomen, bør også besøkes. Kirken ble vigslet av biskop Eidsvig 29. juli 2016, og har en egen Hellig Olav-relikvie.

Stiklestad kirke

Spelet om Heilag Olav

Stiklestad

Hellig Olav blir drept under slaget på Stiklestad ved Verdal i Trøndelag. «Men han og hans beste menn så også at nederlaget er ikke alltid det siste ord», skriver Lars Roar Langset i sitt Olavsforedrag anno 2012. Stedet der alt sluttet, er samtidig stedet der alt begynner: Besøk Stiklestad kirke, sognekirke i Den norske kirke siden reformasjonen. Her kan du knele ved alteret, som etter tradisjonen ble plassert der Olav døde 29. juli 1030.

Ikke langt unna står Olavsstøtten. Her ble Olavs legeme lagt i et skur etter slaget – og mirakler skjedde. Bare et par hundre meter unna Olavsstøtten finner du Den katolske kirkes helligdom: Arkitekt John Tverdal tegnet St. Olavs kapell, som ble innviet 29. juli 1930. Marie Knudtson ga alteret og en nattverdsbenk, som hun selv hadde tegnet. Sigrid Undset ga penger til frengatten som henger i skipet og til en rekke liturgiske klær.

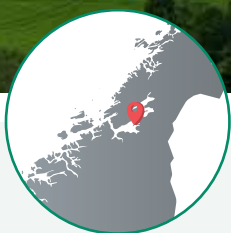
Du kan også besøke Hellig Olavs kapell, som ble reist av Den russisk ortodokse kirke i Norge i 2014. Er du først på Stiklestad, anbefales *Spelet om Heilag Olav* av forfatter Olav Gullvåg og komponist Paul Okkenhaug. Spelet fremføres hver sommer under Olsok på Stiklestad Nasjonale Kultursenter.

St. Olavs kapell

Steinvikholm. Foto: Gorm Kallestad NTB / Scanpix

Steinvikholm i Trondheimsfjorden

Erkebiskop Olav Engelbretssons Steinvikholm slott er et festningsverk på Steinvikholmen i Trondheimsfjorden. Anlegget ble bygd i perioden 1524 – 1532 for å vise og befeste Kirkens og erkebiskopens makt.

Etter at Nidarosdomen brant i 1531 og reformasjonen raste innover landet i 1537, flyttet erkebiskopen Hellig Olavs levninger til festningen på Steinvikholmen. Våren 1537 ble han tvunget på flukt via Sverige til Nederlandene. Der døde Norges siste erkebiskop i 1538.

Olavsskrinet stod igjen på Steinvikholmen, og svenske tropper ribbet det for verdier: 95 kilo sølv, 170 små og store krystallstener og litt gull. Helgenkongens levninger ble forsøkt røvet, han ble gravet ned og gravet opp, og til slutt, i 1568, atter lagt i vigsljet jord under Nidarosdomens stengulv. Tar du deg ut til Steinvikholm, er du ikke langt unna Tautra Mariakloster. Du biler dit på 20 minutter.

Tautra Mariakloster

St. Sunniva. Foto: Kari Dahl, NTNU Vitenskapsmuseet

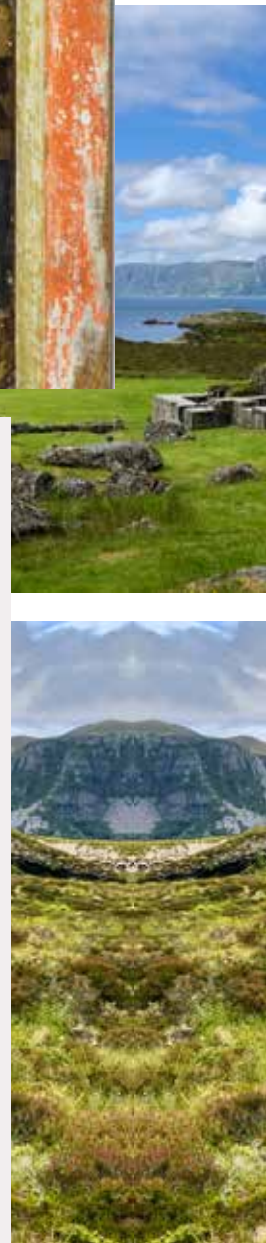
Selja

Den hellige Sunniva er skytshelgen for Norge. Hun er Norges første helgen, og Selja er Norges eldste pilegrimsmål. Hun levde på 900-tallet og var svært viktig under kristningen av Norge. De første kristne misjonærene som kom til Norge, kom fra Irland og England. Sta. Sunniva var en av dem, og hun er fortsatt Norges eneste kvinnelige helgen. Selja – «den heilage øya» – er også fortsatt et helt spesielt, hellig sted, der det åndelige gravitasjonsfeltet formelig er til å ta og føle på.

Gjennom over tusen år har øya tiltrukket seg pilegrimer. Utenfor Sunnivas hule står ruinene av Sta. Sunniva-kirken. Her sto Sunnivaskrinet fra 996–1170.

Et av de første klostrene i Norge, et engelsk benediktinerkloster, ble bygget her på 1100-tallet, og var i drift frem til reformasjonen i 1537. Sta. Sunnivas minnedag, Seljumannamesse, feires hvert år 8. juli både av Den katolske kirke, Den ortodokse kirke og av Den norske kirke.

Kommer du deg ikke helt til Selja, kan du oppsøke Kristkirkens ruiner på Holmen i Bergen: Der sto Sunnivaskrinet mellom 1170 og 1531.

Sunnivas hule.
Foto: Ragnhild
Helena Aadland
Høen

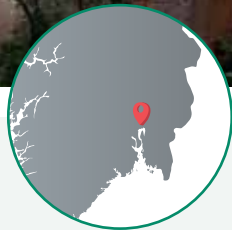
Ruinene av Sta.
Sunniva-kirken.
Foto: Ragnhild
Helena Aadland
Høen

Seljumannamesse feires hvert år
8. juli på Selja. Foto: Ragnhild
Helena Aadland Høen

Gamle Aker kirke

Oslo

Oslo byr på en rekke spennende mål for pilegrimer. De kan nås til fots, med sykkel, bil, buss eller bane. Nyttige steder å oppsøke for en pilegrim i hovedstaden er St. Olav bokhandel i Akersveien og Pilegrimssenter Oslo, som ligger rett Gamle Aker kirke, Oslos eldste bygning.

- St. Hallvarddomens ruiner i Gamlebyen: Oslos tidligste domkirke. Domkirken ble oppført på høyden ved Gamlebyens markeds plass Oslo torg. Hallvardskrinets sted 1130 – 1537.
- Mariakirkens ruiner i Gamlebyen: en av de eldste kirkene i Oslo, en stor jordeier og mektig politisk institusjon. Hallvardskrinets sted 1053 – 1130.
- St. Hallvard katolske kirke på Enerhaugen anno 1966: Kirken er tegnet av arkitektkontoret Lund & Slaatto, ble tildelt Sundts premie 1966 – 69 og Houens fonds diplom i 1975. Den ble fredet 29. januar 2012.
- St. Olav katolske domkirke: Kirken ble innviet 1856 og vigslet 1896. Kirken har en olavsrelikvie i glassmonter og glassmalerier med St. Olav, St. Hallvard, St. Sunniva, St. Birgitta, St. Øystein, St. Torfinn, St. Ansgar, St. Magnus Orknøyjarl. Nylig er to store restaurerte malerier avduket: Rafaels Sixtinske Madonna (kopi, Adlersparre) og «Den gode hyrde» (hvis forhistorie er et lite mysterium).
- Huseby gård i Lier: St. Hallvards fødested, ca. 1020, oppvekststed og dødssted i 1043
- St. Margarethakirkens ruiner i Maridalen: Kirken er datert til godt og vel før 1250, og tilegnet den hellige Margaretha av Antiokia. Vanligvis kan «Maridalsspillet» oppleves i kirkeruinene i august.
- Hovedøya kloster: Cistercienserkloster som ble stiftet i 1147 og viet til St. Edmund og Sta. Maria. Anlegget brant i 1532. Klosterruinen viser et av de mest komplette anlegg i Norge.
- Gamle Aker kirke nevnes for første gang i 1080. Dagens stenkirke ble bygget på 1100-tallet. Fra 1186 tilhørte kirken Nonneseter kloster, og slik var det fram til reformasjonen i 1537.
- De katolske klostre i Oslo: St. Dominikus kloster på Majorstuen, Sta. Katarinahjemmet på Majorstuen, St. Josephsøstrene på Grefsen, St. Elisabethsøstrene på Nordstrand og de kontemplative dominikanerinnene ved Lunden Kloster på Linderud.

St. Olav-relikvien.
Foto: Kristin
Svorte.

Margaretha-kirken i Maridalen.
Foto: Arve Kjørshem, Riksantikvaren

Hamar

Domkirkeruinene er restene av domkirken som var sete for Hamar bispedømme fra 1152 til reformasjonen. De ble i 1998 bygget inn i et vernebygg av glass, som er vigslet som kirke. Ruinene eies av Riksantikvaren. Domkirken er bygget etter et vanlige sentral-europeiske mønster på 1000-tallet. Det norske forbildet av denne typen var St. Hallvardskirken i Oslo, påbegynt i 1115.

Domkirken var en treskipet basilika oppført i en enkel romansk stil. I 1278 ble den hellige Torfinn vigslet til biskop av Hamar, men alt i i 1282 måtte han flykte landet på grunn av politiske konflikter. I 1284 dro han videre fra Roma til Ter Doest. 22. august 1284 skrev han sitt testamente, som er bevart. Han ga alt til sin familie. Torfinn døde 8. januar 1285 og ble gravlagt nær alteret i klosterkirken. Han hadde aldri tiltrukket seg særlig oppmerksomhet og ble snart glemt.

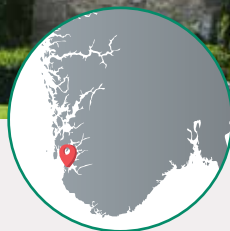
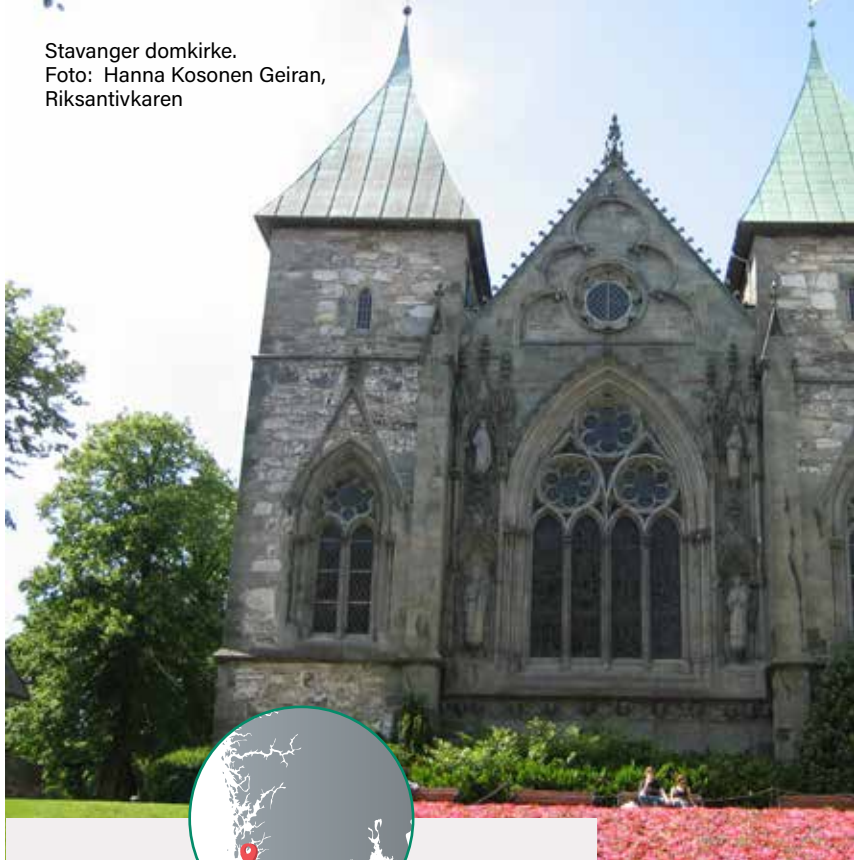
Rundt 1345 ville den daværende abbeden bygge om koret i klosterkirken og jevne Torfinns grav med gulvet. Men da den ble åpnet strømmet det en søt vellykt opp og fylte hele kirken, et vanlig tegn på hellighet. Først på 1800-tallet henledet norske historikere oppmerksomheten på den gamle Hamarbiskopen som var blitt dyrket som helgen i utlandet. Og da et katolsk kapell på Hamar – det første siden reformasjonen – ble innviet i 1924, falt det naturlig å vigsle det til St. Torfinn. Dermed hadde Hamar fått den lokale helgenen som det katolske bispedømmet i sin tid hadde manglet. Sigrid Undset ble en hyppig kirkegjenger her.

Vær oppmerksom på at de nye klokkene i vernebygget er oppkalt etter St. Torfinn og biskop Mogens Lauritssøn, den siste av de katolske biskopene på Hamar.

Domkirkeruinene på Hamar.
Foto: Øyvind Holmstad.

Stavanger domkirke.
Foto: Hanna Kosonen Geiran,
Riksantikvaren

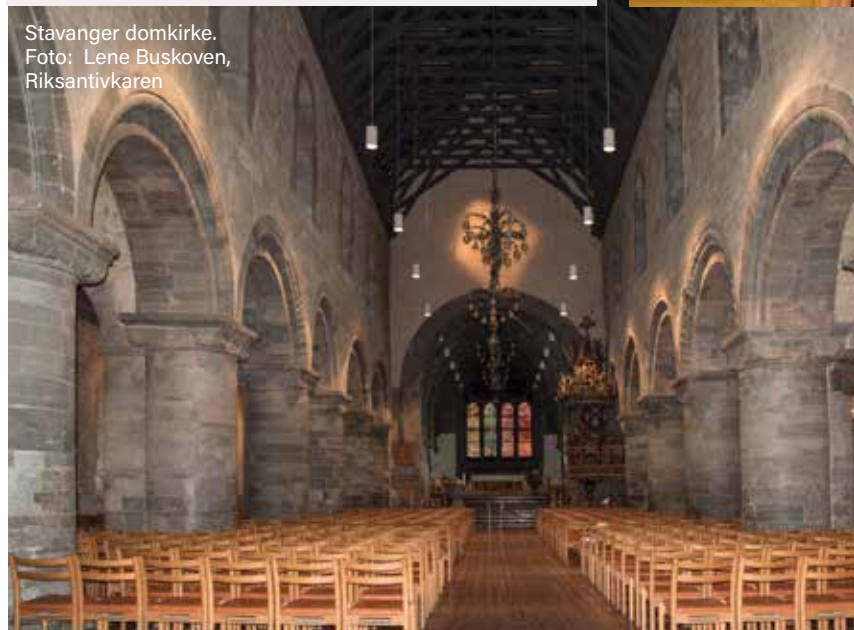
Stavanger

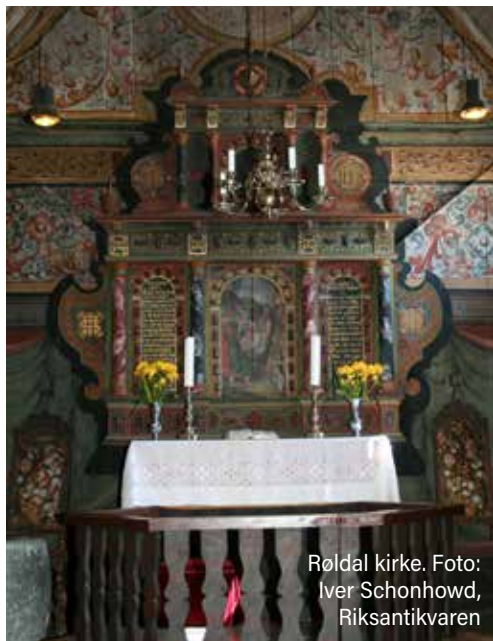
Stavanger bispedømme ble stiftet omkring 1125. Da domkirken sto klar, ble den sete for den første biskopen av Stavanger: Reinald av Stavanger, som kom fra England. Han virket i konfliktfylte tider og i 1135 ble han hengt av Harald Gille. Det finnes 17 sidealtere og sidekapeller eller staker i kirken. Trolig har opptil 12 – 13 vært i bruk samtidig. Blant disse var Mariastuka, Helligåndalteret, Krosstuken, Pålsstuken, Olavsstuken, Sjelestuken og Jonsstuken.

Koret var opprinnelig kvadratisk på 11,5 meter, og i romansk stil. Det ble revet etter brann i 1272. Det nye koret ble forlenget, slik at det nå er på 20,5 x 8 meter og bygd i gotisk stil. Ved sakristiinngangen er det skulpturer av Magnus Lagabøte, Eirik II Magnusson og Håkon V Magnusson.

Stavanger domkirke er viet til den hellige Svithun av Winchester, kongeriket Wessex' hovedstad. Svithun døde 2. juli 862, men ble ikke gravlagt i katedralen,

Stavanger domkirke.
Foto: Lene Buskoven,
Riksantikvaren

Rødal kirke. Foto: Iver Schonhowd, Riksantikvaren

Rødal kirke. Foto: Leif Anker, Riksantikvaren

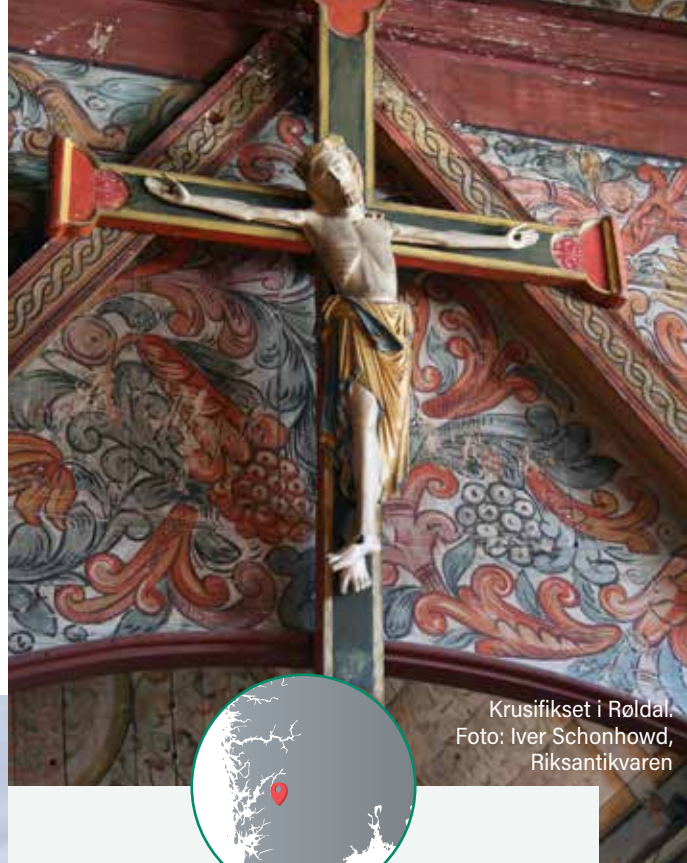
Sankt Svithun kirke. Foto: LINK arkitektur / Hundven-Clements Photography

slik skikken var for biskoper. På dødsleiet hadde han bedt om å bli gravlagt på kirkegården like utenfor vestporten til Old Minster.

En relikvie av St. Svithun, angivelig et armben, skal ha blitt gitt til domkirken. Det var også en rekke andre relikvier i domkirken. I 1517 lagde Hoskuld Hoskuldsson, den siste katolske biskopen av Stavanger, en liste som blant andre nevner en linklut med Jesu blod samt relikvier av jomfru Maria, St. Paul, St. Andreas, evangelisten Markus, St. Olav og andre. På domkirkens østfront kan du se Stinius Fredriksens skulptur av den hellige Svithun anno 1962.

Besøk også Sankt Svithun kirke, Den katolske kirkes vakre sognekirke i Stavanger. Kirken ligger på Kannik ved Løkkeveien. Dagens kirkebygg ble tegnet av arkitekt Thomas Thiis-Evensen og reist i 1983. Kirken ble regnet som Stavangers mest gjennomførte postmoderne bygning. Den er viet til St. Svithun.

Krusifikset i Rødal. Foto: Iver Schonhowd, Riksantikvaren

Rødal

Rødalsvatnet ligger 380 m.o.h., dalen er trang, klemt inne mellom topper som reiser seg over 1500 meter, i øst og nord Haukeliffjell og Hardangervida, i vest og sør Suldalsheiene. En av de eldgamle ferdselsveiene mellom Øst- og Vest-Norge gikk over Haukeliffjell og Austmannali og kom ned i Rødal, som i tusen år har vært kirkested.

Stavkirken som nå står her, er fra tidlig 1200-tall, og krusifikset som henger over kordøren er omtrent like gammelt. Det er 85 centimeter høyt, skåret i eik rundt år 1250, og framstiller Kristus med kongekrone. Helt siden middelalderen har krusifikset blitt tilagt helbredende kraft, og like lenge har pilegrimene valfartet til Rødalskirken. Hver jonsokaften «svettet» krusifikset under vigilien, og væsken ble tørket av med en linklut som så ble strøket over syke legemsdeler. Da valfartene til krusifikset i Rødal tok til i siste halvdel av 1200-tallet, ble Rødal det tredje store pilegrimsmål i Norge etter St. Sunnivahelligdommen på Selja (siden ca. år 1000) og St. Olavs skrin i Nidaros (siden 1031).

Pilegrimsvandringene til kirken sluttet ikke med reformasjonen i 1537. Heller ikke da den lutherske biskopen av Oslo (1622) og deretter ditto biskoper i Bjørgvin og Kristiansand (1744) la ned forbud mot «overtroen», tok vandringene til Rødal slutt. Lokale valfarter til det underliggende krusifikset varte nesten helt opp til Den katolske kirke ble gjenopprettet i Norge i 1843.

Når du er i Rødal, tar det ikke mer enn ca. fire timer med bil til Utstein kloster, landets eneste bevarte klosteranlegg fra middelalderen. Klosteret skal ha tilhørt augustinerkorherrene, og kirken var viet til St. Laurentius og underlagt biskopen i Stavanger. Biskop Bernt I. Eidsvig av Oslo er augustinerkorherre.

Menneskeverd i en koronatid

Når dette skrives, har norske myndigheter forsiktig begynt å lempe på de restriktive tiltakene som ble satt i verk 12. mars. Smittespredningen er kommet under en viss kontroll, og antall sykehusinnleggelseser med og uten intensivbehandling går langsomt nedover. Men dødstallene stiger fortsatt og har passert 190.

TEKST: GEORG FREDRIK RIEBER-MOHN

Ser vi til andre land, er det dramatiske inntrykk. De fleste land har satt i verk meget inngripende tiltak for å begrense smittespredningen. Norge er blant dem. I en situasjon med mye vitenskapelig uvisshet valgte norske myndigheter på et relativt tidlig tidspunkt å gå drastisk til verks ut fra en «føre var»-tankegang. Enorme økonomiske kostnader er følgen av tiltakene, og det kan ta lang tid før vi eventuelt igjen er tilbake i den posisjonen vi var før pandemien. De menneskelige omkostningene er også store: Arbeidsledighet, konkurser og sannsynligvis sosiale og familiære negative konsekvenser vi i dag ikke har oversikt over.

ALT DETTE SETTES I VERK for å redde flest mulige menneskeliv. Og det gjøres selv om korona-viruset primært dreper gamle mennesker med underliggende sykdom eller lidelser, mennesker som etter naturens orden skal dø om ikke så lang tid. De som ofrer mest i kampen mot virusets dødbringende virkninger, er helsepersonellet. De kjemper under umenneskelig tøffe arbeidsforhold, med lite søvn, begrenset smittevernustyr og høy personlig helserisiko. Vi vet fra andre land at mange er blitt smittet, altfor mange har mistet livet, og enkelte har tatt sitt eget liv. Men også i vårt land har disse frontsoldatene meget krevende og risikofylte arbeidsdager. De fortjener all den støtte og oppmerksomhet de kan få.

Det vi ser av innsats mot viruset i denne vanskelige tiden, viser vårt samfunn fra sin beste side. Alle ofrer noe for å hindre at mange gamle og syke dør. Dette viser en høy respekt for menneskeverdet – for menneskelivets uvurderlige verdi – og er i samsvar med den kristne og humanistiske kulturtradisjon som vi gjerne viser til. Riktignok er det noen røster som kan bære bud om

litt andre verdier. To medisinske professorer grep den 16. april fatt i en uttalelse i Aftenposten fra 1. april der en person skrev: «Epidemien er ikke lenger en alvorlig trussel mot den friske delen av befolkningen». De skriver: «Men han nevner ikke at rundt 1.6 millioner nordmenn *ikke* er unge og friske». Professorene kritiserer også det syn nevnte person gir uttrykk for når han synes å ønske at «epidemien brenner seg gjennom befolkningen i sakte tempo». De anfører at vi i så fall risikerer «økende smittetall og mange dødsfall i aldersgruppene fra 50 år og oppover».

DET FINNES NOK dem som mener at det er en omkostning vi bør ta. Det er vel nettopp det svenskene synes å gjøre. De lar samfunnsmaskineriet gå stort sett som før epidemien, sparer enorme summer sammenliknet med restriktive land som f.eks. Norge og Danmark, men har en høy andel smittede og dødsfall blant eldre mennesker. Jeg vil ikke hevde at dette er et bevisst kynisk spill med eldre og sykes liv og helse, men i sin virkning synes denne strategien å akseptere en større omkostning i den retning.

Likevel: I de aller fleste land ofres samfunnsøkonomien for å redde liv og helse. Men da kan det være grunn til å reflektere litt over menneskeverdets status i vårt og enkelte andre land som nå kjemper mot dette farlige viruset. Dersom menneskelivets ukrenkelighet over tid får en svekket gyldighet som forpliktende norm, er det ikke utenkelig at sykdommer som særlig truer eldre og syke mennesker, i fremtiden ikke blir møtt med den samme vilje til bekjempelse som vi ser i dag.

SPØRSMÅLET BLIR DA: Er det så noen tegn til svekkelse av menneskeverdet i vår vestlige verden? Mitt svar er ja. Vi ser det tydeligst ved livets ytterpunkter:

Både når et nytt menneskeliv spirer og når alvorlig sykdom, fysisk forfall, smerte og ensomhet rammer den aldrende. Flere av Europas gamle kulturnasjoner har for lengst innført en adgang for mennesker til å få såkalt «aktiv dødshjelp». Det betyr altså at en person får rett til å dø ved hjelp av medisinsk personell, som avslutter dennes liv med hensikt. Nederland har vært et foregangsland i denne utviklingen og er etterfulgt av Belgia og Luxembourg. Lovens vilkår i disse landene er – ved somatisk sykdom – kort sagt at pasienten har uutholdelige smerter og er håpløst syk. Og naturligvis at det foreligger samtykke fra denne. Også psykisk syke og demente kan få aktiv dødshjelp, og da er det nok at samtykket forelå før sykdommen ble altfor inngrepene. I Nederland har antallet som får dødshjelp økt kraftig. I 2017 fikk 6585 personer dette, derav 83 med psykisk sykdom. Mange mener at Nederland er ute på et skråplan. Når først prinsippet er innført, ligger det i den kortsiktige nåtidsmaterialismens natur,

der stadig færre har en himmel over sine liv, at utglidninger lett vil finne sted. For de som styrer utviklingen kan spørsmålet bli: Hva er mest nyttig for samfunnet? For de pårørende?

Situasjonen er heldigvis annerledes i vårt land, der det fortsatt er et flertall som ikke vil innføre en adgang til «aktiv dødshjelp». Men flertallet blir stadig mindre. I Fremskrittspartiet er det sterke krefter som ønsker en slik adgang, det samme i flere politiske ungdomsorganisasjoner. Blant landets leger har det vært en massiv motstand, men tilhengerne av «aktiv dødshjelp» øker blant de yngre. Det er altså fortrinnsvis ungdommen som har et liberalt syn her. Det lover ikke godt, og det går neppe mange år før spørsmålet for alvor kommer på de ledende politikeres agenda, og hvor utfallet kan bli at Norge føyer seg inn i rekken av de land som tillater «aktiv dødshjelp».

JEG SKAL AVSTÅ fra enhver spekulasjon omkring det høye antall døde som følge av viruset i enkelte land ►

kan ha sammenheng med et noe annet menneskesyn disse steder. Det ville være en hån mot et kjempende helsepersonell og uten ethvert empirisk belegg. Men det forhindrer ikke at jeg er urolig over de langsiktige virkningene av lovgivningen om «aktiv dødshjelp» og praktiseringen av denne i gamle europeiske kulturnasjoner.

Også ved menneskelivets begynnelse er menneskeverdet truet. Vi har sett det lenge, og det viser seg også i den aller nyeste abortdebatten i vårt land. Vår abortlov har nå i mange år gitt kvinnen rett til selv å bestemme om hun vil ta abort frem til utløpet av tolvte svangerskapsuke. Abort etter den tid krever samtykke fra en nemnd med to leger. Det kreves da at visse kriterier er oppfylt, f.eks. at fullbyrdelse av svangerskapet vil sette kvinnen i en vanskelig livssituasjon eller at svangerskapet er resultatet av et seksuallovbrudd. Generelt gjelder at vilkårene skal tolkes strengere jo lenger ut i svangerskapet kvinnen er kommet, og etter utløpet av attende svangerskapsuke kreves «særlig tungtveiende» grunner. Og her kommer en absolutt skranke inn: Er det grunn til å anta at fosteret er levedyktig, kan tillatelse til abort ikke gis. I praksis blir nær sagt alle abortsøknader som behandles i nemnda, innvilget. Med andre ord gjelder selvbestemmelsen *de facto* også etter utløpet av tolvte svangerskapsuke, og i alle fall frem til utløpet av den attende uken.

ALLEREDE KRAVET OM «fri abort», som i sin tid bar frem den loven vi i dag har, innebar en fullstendig nedgradering av fosterets menneskeverd. Aktivistene omdefinerte det befruktede egget og det senere fosteret fra å være et potensielt fullverdig menneske til kun å bli «en del av kvinnens kropp», en celleklump som ofte forstyrret og skapte vansker for hennes fremtidige liv. Jeg skal på ingen måte bagatellisere de grunner som kan anføres for å ønske eller få en abort, noen av dem er dypt menneskelige og lette å forstå. Men man dreper ikke barn selv om de skaper en meget vanskelig situasjon for foreldrene. Og da er vi ved kjernes spørsmålet: Når oppstår et menneskeverdig liv, som har krav på fullt vern. For meg er det eneste rasjonelle og bokstavelig talt naturlige tidspunkt når mann og kvinne har fullbyrdet sitt samleie, kvinnens egg er befruktet, og nytt liv vitterlig er skapt. Da har naturen lagt alt til rette for at et menneske blir til. Dette er også kirkens absolutte standpunkt.

Abortaktivister og andre tilhengere av prinsippet om selvbestemt abort kan ikke angi noen rasjonell grense for når et beskyttelsesverdig menneskeliv oppstår. Det nærmeste synes å være den absolutte grense loven setter: Når fosteret er levedyktig, altså utenfor mors kropp, inntreder det ukrenkelige, menneskeverdige liv. Men dette er en høyst relativ grense. Den varierer

med legevitenenskapen til enhver tid og med medisinsk utstyr og kompetanse ved det aktuelle sykehuset. Man befinner seg altså i den absurde situasjon at et foster som i går kunne aborteres, i dag er et menneskeliv som det brukes store ressurser på å redde og holde i live. Og tilsvarende underlige paradokser kan oppstå samtidig, mellom sykehus i ulike distrikter og i nærliggende land. Det er ikke underlig om slikt skaper en smule forvirring hos dem som reflekterer over dette. De synes ikke å være mange.

UTVIKLINGEN AV FOSTERDIAGNOSTIKKEN vil ytterligere bidra til at abortpraksis vil stride mot det vi gjerne forbinder med respekt for menneskeverdet. I dag er det bare gravide over 38 år som har rett til slik diagnostikk, ellers er det noen strenge unntakstilfeller. Nye forenklede metoder for fosterdiagnostikk, der man f.eks. kan få kunnskap om barnets kjønn eller mulig Downs lenge før utløpet av tolvte uke av svangerskapet, har ført til et økende krav om at slik test skal være tilgjengelig for alle gravide. Jeg føler meg sikker på at vi kommer dit. Og da vil sorteringen av foster skje under full selvbestemmelse, uten særlige vilkår i lov og uten nemndsbehandling. Når dette suppleres med en adgang til eggdonasjon, der klinikker reklamerer for egg med særlig intelligente og vakre donorer, er det grunn til uro. Ønsker om mennesker som er uten lyter og skavanker, som endog kan realiseres ved abortpraksis, vil påvirke vår oppfatning av dem som fødes med ufullkommenheter og mangler som skiller dem fra majoriteten.

En viktig presisering: Det jeg her har skrevet om abort er min prinsipielle og etiske oppfatning, som harmonerer med kirkens syn. Et annet spørsmål er hvil-

ken lovgivning man bør ha i et sekulært og avkristnet samfunn. Den drøftelsen er det ikke plass til her. Annet steds har jeg begrunnet hvorfor jeg tror en lov om selvbestemt abort er det minste ondet når et absolutt forbud er en umulighet.

DET ER ALL GRUNN TIL å glede seg over den humanismen som utfolder seg i virusbekjempelsen, der de eldste og sykeste blant oss har størst behov for vern. Den yngre og arbeidsføre del av befolkningen følger i solidaritet og god dugnadsånd myndighetenes påbud og henstillinger i smittevernets tjeneste. Ofrene er store også her: Økonomien er i krise, det store pensjonsfondet som skal være en sikkerhet for fremtidige pensjoner svekkes, arbeidsledigheten er høy osv. Mitt fromme håp er at den humanismen vi nå registrerer, også vil overføres til diskusjonene om aktiv dødshjelp og om visse sider ved abortpraksis. Det trengs vitterlig sterke motstemmer på disse vanskelige områdene. •

«Det er all grunn til å glede seg over den humanismen som utfolder seg i virusbekjempelsen, der de eldste og sykeste blant oss har størst behov for vern.»

OLAV FYKSE TVEIT ER NY PRESES
I DEN NORSKE KIRKE:

**«En brobygger og
samlende person»»**

«En tydelig stemme utad og en brobygger og kirkeleder som hele det økumeniske fellesskapet vil tjene godt på», er det sagt om Den norske kirkes nye preses, biskop Olav Fykse Tveit. Men den nye preses selv fremhever den økumeniske innsatsen til de tre siste pavene.

TEKST: HANS ROSSINÉ

Søndag den 10. mai fant vigslings- og innsettelsesseremonien for Olav Fykse Tveit sted i Nidaros domkirke. Fykse Tveit ble biskop med tilsynsområde i Nidaros domprosti og ble leder for Den norske kirkes bispekollegium. Det var en gudstjeneste med smittevernreglens begrensninger og Fykse Tveit berørte selv korona-pandemien i sin preken:

«Kriser kan få oss til å bli selvopptatte. Men de kan også vekke oss til innsats. Vi kan se klarere, slik at vi ser hva som truer vår egen menneskeslekt og den naturen vi er en del av. Nå trenger vi kjærlighetens vilje til å stille opp for hverandre og for å ta vare på den ene jorda vi har. Kjærlighet uten offervilje og rettferdighet er overfladisk», sa han.

TREET SOM BÆRER FRUKT

I prekenen trakk Fykse Tveit linjer tilbake til annen verdenskrig og videre til Jesu egne ord om den oppgave Hans kirke har på jorden, at den skal bære frukt dersom den blir i Ham: I tro, håp og kjærlighet:

«Kristus er stammen i treet med de mange grener, grener med mange mennesker som har båret frukt på ulike måter gjennom historien. Det har gjort at vi også har evangeliet om Guds kjærlighet og budet om nestekjærlighet, her og i andre kirker rundt omkring», sa Fykse Tveit.

– *Hvilke tydelige frukter skal Den norske kirke bære – en kirke enkelte kritiserer går for mye i ett med sine sekulære omgivelser?*

– Min oppgave er å se til at det som er viktigst, forblir og blir viktigst. Vi er alle invitert inn i et fellesskap. Det er vårt felles kall å bære frukt som mennesker. Som kirke skal vi forkynde Guds kjærlighet i praksis, det er det sentrale vi står for og skal formidle. Som kirke må vi gjøre det Jesus sier: vi må se hva som skal vokse og hva som ikke skal vokse, hva som er viktig å gi plass og hva som ikke er viktig å gi plass. Av Kristus får vi kraft og styrke. Vi er en kirke som tror på og lever i Jesus, men vi skal ikke være ekskluderende i møte med vår tid. Kirken skal være både åpen og tydelig på

“
Som kirke må vi gjøre det Jesus sier: vi må se hva som skal vokse og hva som ikke skal vokse, hva som er viktig å gi plass og hva som ikke er viktig å gi plass.
”

at det er i troen, håpet og kjærligheten at vår basis og vår oppgave ligger.

FELLES SPØRSMÅL

– *En tydelig frukt de siste årene er en bedret dialog mellom våre to kirker, de lutherske og Den katolske. Du var generalsekretær i Kirkenes Verdensråd (KV) i ti år og har hatt økumeniske samtaler med både pave Benedikt XVI og pave Frans. Var det veldig forskjellige samtaler med de to pavene?*

– Pave Benedikt møtte jeg det første året som generalsekretær, i en audiens i Vatikanet i desember 2010. Han var en svært vennlig og

reflektert teolog, som gjerne ville samtale om små og store spørsmål med en luthersk teolog. Han var veldig interessert i spørsmål om drøfting av kirkens enhet. Vi var begge opptatt av dagens utfordringer vedrørende ungdom og forholdet til andre kirker. Vi var enige i at ungdom i dag har en annen livsfølelse og annen tilnærming til etiske spørsmål, som spørsmål om ekteskap og samliv. Derfor er det viktig at kirken ikke avviser dem, men griper den utfordringen de gir oss.

Pave Benedikt er en veldig sterk og profilert teolog, og var opptatt av det som måtte

være en reell og godt fundert kirkelig enhet på et læremessig grunnlag. Han var med på å ta nye initiativ i dialogen, men uten å bevege seg bort fra klassiske katolske standpunkt. I paverollen så jeg ham også fylle en farsrolle som understreket at vi også er søsken og må ta vare på hverandre.

Jeg var for en del år siden sammen med pave Benedikt på et dialogmøte-arrangement i Assisi. Der ble jeg sittende mellom erkebiskopen av Canterbury og feministen og filosofen Julia Kristeva, sistnevnte ikke spesielt religiøs. Men vi ble alle berørt av pave Benedikts

NIDAROSDOMEN: Her bispevigles Olav Fykse Tveit av biskop Atle Sommerfeldt, og innsettes som preses i Den norske kirke søndag 10. mai. Foto: Gorm Kallestad / NTB scanpix.

Kirken har sine tydelige etiske og moralske verdier som vi både vil promotere og forsvare. Vi vil verne om det ufødte barnet, menneskeverdet og miljøet.

Olav Fykse Tveit

- Valgt enstemmig som ny preses av Kirkemøtet i Den norske kirke den 30. januar 2020. Vigslet som biskop 10. mai 2020. Blir formelt innsatt i oktober 2020.
- Født 24. november 1960. Prestesønn, oppvekst på Bømlø, Dale, Åfjord og i Hallingdal.
- Cand. theol ved Menighetsfakultetet i 1986, praktikum samme sted. Tok i 2002 dr.theol-graden med avhandlingen «Mutual Accountability As Ecumenical Attitude: A Study in Ecumenical Ecclesiology Based on Faith and Order Texts 1948-1998».
- Generalsekretær i Mellomkirkelig råd for Den norske kirke fra 2002 til 2009.
- Valgt til generalsekretær i Kirkenes Verdensråd (KV) i august 2009, tiltrådte ved årsskiftet 2010. Generalsekretær i KV frem til i år. Kirkenes Verdensråd (KV) omfatter 350 kirker med en samlet medlemsmasse på rundt en halv milliard mennesker over hele verden.

(Kilder: NTB og Wikipedia)

varme og inkluderende tale hvor han roste hver og en som delte en felles søken etter fred. Imponerende!

UNDER GUDS VILJE SAMMEN

– *Og pave Frans?*

– Jeg fikk et annet forhold til pave Frans. Han er en voldsomt pastoral pave, med stor innsikt i folks liv og veldig god til og interessert i å bygge relasjoner og praktisk samarbeid mellom kirker. Han er opptatt av diakonale utfordringer: La oss gjøre det sammen som vi kan gjøre sammen i vårt kristne vitnesbyrd, for fred og skaperverket.

Vi fikk en stor felles agenda med ham i Kirkenes Verdensråd. Han så at det åpnet seg flere muligheter for samarbeid på områder som interreligiøs dialog, flyktninger, miljø og misjon. Han brukte også en hel dag på å besøke Kirkenes Verdensråd i Geneve.

Både pave Johannes Paul og pave Benedikt hadde en klar økumenisk agenda, men den kom til uttrykk på forskjellig vis.

Det nye med pave Frans er at dette må omsettes i praksis her og nå. Han bruker ofte en pilegrimsmetafor: Vi er underveis sammen og vi er under Guds vilje sammen. Han har gitt det økumeniske samarbeidet en mer pastoral-diakonal profil.

– *Hva er du mest fornøyd med i dialogen og samarbeidet med Den katolske kirke under pave Frans?*

– Begge pavene jeg personlig har møtt, har tatt Kirkenes Verdensråds agenda seriøst. De har bekreftet at dette er et viktig arbeid de vil støtte, selv om de ikke er fullt medlem. Vi er enige om at vi må bygge på vår felles tro på Kristus, og at det er som Kristi etterfølgere vi gjør det. Dette er et pastoralt og diakonalt anliggende, ikke et organisatorisk.

– *På hvilke områder ser du en tilnærming mellom de to kirkene?*

– Det har vært substansielle teologiske dialoger som går på felles forståelse av innholdet i dåpen og i nattverden, og en gjensidig anerkjennelse av hverandres dåp, og også i delvis felles Bibelforståelse.

Fellesdokumentet «From Conflict to Communion» er også en frukt av samarbeidet. Selv om vi ikke har løst alt, betyr ikke det at vi ikke er kommet noen vei. Det annet Vatikankonsil åpnet dørene for en økumenisk dialog. Den er blitt fulgt opp godt. Vi har også fått en viktig felles innsats for flyktninger og for klima.

SER FREM TIL SAMARBEID

– *Hva slags dialog og samarbeid ønsker du mellom Den norske kirke og Den katolske kirke i Norge i tiden fremover?*

– Jeg ser frem til å fortsette samarbeidet og den gode kontakten som min forgjenger hadde. Det andre jeg vil følge opp er hvordan vi kan gjøre ting sammen som kan tjene kristenheten i Norge og det norske samfunnet. Vi har ulike tyngdepunkter: Jeg representerer den store norske kirken og biskop Bernt den store globale kirken. Hvordan kan vi bidra og støtte dem som trenger vår hjelp i verden i dag. Vi må finne ut hvordan vi sammen kan gi konstruktive bidrag. Kirkene er dessuten viktige informasjonskanaler, felleskap og infrastrukturer som er gode til å organisere.

– *Du har sagt i et intervju at kirken i vår tid ikke må være naiv, hva mener du med det?*

– Ingen bør være naive. Poenget mitt er at kirken må være realistisk og selvkritisk når den utfører sine oppgaver. Kritisk i den forstand at vi er konstruktive og spør hvordan vi kan gjøre ting bedre, ved å peke på nye muligheter og samarbeidspartnere.

Krisetider, for eksempel, har fortalt oss at folk blir opptatt av hva som er de viktige spørsmål når de settes under press. Da er det viktig at kirken er der på en god og jordnær måte for dem, gir livsmot og viser hvordan vi sammen kan styrke oss for å holde håpet levende. Dette er også basale spørsmål i troen. Vi skal være der som kirke og bidra med det vi kan.

KIRKEN ER IKKE ET POLITISK PARTI

– *Du har også sagt at kirken må ta stilling i konkrete saker. Den siste tiden har Den norske kirke gått ut i verdispørsmål knyttet til bioteknologi-loven, men også tatt stilling i politiske saker som Israels annektering på Vestbredden og opprop om å hente ut Moria-barn. Hvor går grensen mellom et verdibasert engasjement og politisk aktivisme?*

– Kirken har sine tydelige etiske og moralske verdier som vi både vil promotere og forsvare. Vi vil verne om det ufødte barnet, menneskeverdet og miljøet. Men livet er ikke abstrakt, det er konkret. Da må vi som kirke også forholde oss til konkrete utfordringer og spørsmål.

Bioteknologi-loven legger et press på menneskeverdet. Det var nødvendig at vi som kirke engasjerte oss. Israels annektering av Vestbredden kan blokkere fredsprosesser og det som er en del av kirkens arbeide for fred. Dette gjør at vi stilles overfor konkrete problemstillinger. Men kirken skal ikke uttale seg offentlig om alt mulig. Likevel er det noe som gir seg selv ut fra sakens innhold og ut fra situasjonen, selv om det er vanskelig å si nøyaktig hvor grensen går. Stillingtagen må vurderes fortløpende. Vi har hatt noen aktuelle saker akkurat nå. Selvsagt er ikke kirken et politisk parti. Vi er like fullt en del av

GENÈVE I 2018: Pave Frans besøkte hovedkvarteret til Kirkenes Verdensråd (KV) i Genève i juni 2018 og ble tatt imot av daværende generalsekretær Olav Fykse Tveit.

verden og må forholde oss til verden og dens utfordringer.

MOTARBEIDE INTOLERANSE

– *Fra Sverige hører vi at mange kristne ungdommer mobbes for sin tro. Her hjemme er det mange, blant annet studenter, som finner det krevende å stå frem med sin tro. Hvordan kan kirken gripe an dette?*

– Jeg har hørt om dette, og finner det svært bekymringsfullt hvis vi har fått skandinaviske samfunn som er intolerante overfor religiøs bevissthet og praksis blant unge. Det er et dystert tegn. Derfor er det viktig at vi snakker med de unge om dette og hører hva kirken kan bidra med i arbeidet mot intoleranse mot religion. Norge er blitt et flerreligiøst samfunn. Det skrives og snakkes mye om religion i offentligheten, her er det samtidig også mye positivt vi kan bygge videre på.

SAMLENDE

– *Din forgjenger, preses Helga Haugland Byfuglien, ledet Den norske kirke gjennom en krevende periode, blant annet med skille mellom kirke og stat. Hva vil du si kjennetegner hennes periode som preses?*

– Biskop Helga var preses i en periode da

det skjedde mange ting i kirken, både i forhold til staten og med tanke på indre konsolidering. Hun gjorde en kjempeinnsats og bidro sterkt til samholdet og til det at vi må ta ansvar sammen. Ja, hun har i høy grad vært samlendende for Den norske kirke. Hun er en person som nyter stor tillit overalt og viker ikke tilbake for å ta tak i store oppgaver. Hun har bygget gode relasjoner og satt solide spor for den videre vei.

– *Og hvordan tror du din etterfølger vil beskrive din periode som preses?*

– Ha-ha, det får vi se når den tiden kommer. Men jeg håper jeg kan fylle rollen som en tjener og samlendende leder for Den norske kirke i det store og hele, og bygge videre på det arbeidet som er nedlagt for å skape en levende kirke av i dag. Jeg sier at jeg ikke kan være preses for fortiden, bare for fremtiden. Det er der mulighetene ligger. Jeg ønsker at kirken skal bety noe for folk, for samfunnet og for det økumeniske fellesskapet. Jeg håper mitt økumeniske engasjement kan videreføres i denne oppgaven. Her er det et stort potensial både i Norge og internasjonalt, et potensial for at kristenheten kan gjøre mer sammen, sier biskop og preses i Den norske kirke, Olav Fykse Tveit. •

Nestekjærlighet gir livet mening

I år 2002 kom en kongolesisk kvinne til Norge med lyse drømmer i bagasjen. Veien fra Bukavu til Nord-Norge er lang, ikke minst kulturelt. Men hvordan kunne hun vite det? Hun var jo bare 24 år. Isabelle kom for å gifte seg med sin utkårede.

TEKST: ELISABETH SOLBERG FOTO: KRISTIN SVORTE

Det lyder et unisont rop fra «mørkets hjerte», et kor av mishandlede kvinner gråter ut sin fortvilelse, nakne barn med oppblåste mager piper frem sin spede sopraninostemme. Høyest runger den indignerte forkynnelsen fra legen som fikk Nobels fredspris i 2018, Denis Mukwege. Hoderystende og hjelpeløse har vi lyttet til elendigheten, og det vi sitter igjen med, er forestillinger om et dysfunksjonelt samfunn der en hel befolkning lider. Det er riktig at nøden er stor i Kongo, bildene lyver ikke. Likevel har våre oppfatninger en tendens til å bli for stereotype. I et land på størrelse med Vest-Europa finnes det også andre stemmer. I dette intervjuet skal Isabelle få synges sitt soloparti.

ROTLØSHET OG TRYGGHET

– Jeg ble født i 1978 i Butembo, en kongolesisk by helt øst i daværende Zaire. Faren min var blant de første som fikk militær opplæring etter frigjøringen. Han ble offiser under Mobutu-regimet. Familien min flyttet stadig, for pappa ble stasjonert på militærbaser rundt om i landet. Yrket hans var den gang prestisjefyllt, og familien var velstående. Offiserer fikk tildeelt gratis bolig, og barnas skolegang ble dekket av staten. Pappa hadde store drømmer for sine barn. De skulle gå på de beste skolen. Jeg skulle bli lege. Siden han selv var mye borte fra hjemmet, var moren min den stabile søylen i familien. Hun var alltid til stede, hun

stelte huset og passet på oss barna.

På spørsmålet om hvor mange søsken de var, svarer Isabelle slik man ofte gjør når man ikke vet beskjed:

– Det er et godt spørsmål. Huset vårt var fullt av folk hele tiden. Det er en gammel tradisjon i Kongo at når et par gifter seg, følger noen i familien med for å hjelpe til når de etablerer et nytt hjem. Siden far var så mye borte, var det naturlig at mor fikk hjelp av slektninger. Vi levde alle som én stor familie, så vi barna visste ikke hvem som var egne søsken og hvem som var søskenbarn. Mine foreldre var flinke til å inkludere alle, så søskentilknytning var ikke noe tema. Siden vi var så mange, kunne det bli trange boforhold. Jentene sov på ett rom, guttene på et annet. Slik var det.

Det slår meg at det skal en stor porsjon rausket til for å kunne leve under tak med så mange ulike mennesker. Den afrikanske kulturen er mye mer inkluderende enn det vi er vant til i vårt kalde land her nord. Mange afrikanske innvandrere gir da også uttrykk for at det er vanskelig å bli kjent med nordmenn.

– Et kjernebegrep i afrikansk kultur kalles «ubuntu». Det innebærer at vi skal være solidariske og vise medfølelse med våre medmennesker. Etter å ha levd her i Norge en stund begynner jeg å oppdage at det ikke er så stor avstand mellom norsk kultur og min egen. Også nordmenn kan være inkluderende.

DEN HJEMMIGE KLANEN

– Mamma og pappa kom fra Chanya, en liten landsby i nærheten av Bukavu. Der tilhørte de en stor klan. Det var vanskelig for klanen å akseptere at pappa valgte et yrke som gjorde det nødvendig for ham å forlate hjemtraktene. Mine foreldre kom aldri tilbake til Chanya, før de skulle begraves der.

Vi flyttet til mange forskjellige steder i det enorme landet og ungeflokken økte etter ▶

hvert. Pappas ferier var ikke lange nok til at vi ville greie å tråkle oss frem til hjembyen gjennom svære områder uten vei. Flyforbindelser fantes ikke. I det hele tatt var infrastrukturen temmelig mangelfull. Et brev kunne for eksempel ta seks måneder på sin ferd fra A til B. Derfor greide vi ikke å holde kontakten med alle slektningene. Vi barna traff aldri noen av våre foreldres hjemlige klaner, og det hadde disse vanskeligheter med å akseptere. Familiens livsvalg ble ikke tatt nådig opp.

Som militær ble pappa ofte utkommandert, og det var en belastning for familien at han var så mye borte. Likevel var vi temmelig privilegerte. Vi fikk gå på de beste privatskolene i landet. Pappa var opptatt av at vi barna skulle få en god kristen oppdragelse, så han sendte oss på katolske skoler. Han ville aldri flytte til et sted uten en katolsk skole. Systemet på disse skolene var likt over hele landet, så det ga skolegangen vår en viss stabilitet. Slik kunne han overlate til mamma og til skolen å ta seg av barneoppdragelsen og gi oss gode verdier.

Mine foreldre innprentet oss at vi var en del av et stort fellesskap. Vi lever ikke bare for oss selv, vi har et nabolag, skole, venner og slekt, påpekte de. Jeg har lært å se på omgivelsene mine som én stor familie. Selv om tilværelsen kunne være litt rotløs, verdsetter jeg høyt de verdiene jeg har fått med meg fra

«Pappa var opptatt av at vi barna skulle få en god kristen oppdragelse, så han sendte oss på katolske skoler.»

↑
FAMILIEIDYLL: Isabelle bor i et hyggelig nabolag i Bjerke bydel med sine to barn.

hjemmet mitt. Jeg ser tilbake på min barndom som en god og fredelig tid.

BRÅ OMVELTNING

Da Isabelle var 12 år, helt på slutten av åttitallet, ble de politiske forholdene i landet uroligere. Samtidig ble faren hennes syk og døde.

Tilværelsen ble snudd fullstendig opp ned for den gjenlevende familien. Regimet hadde sørget for økonomisk trygghet, så noen egen bolig hadde de aldri eid. Med ett mistet de både et kjært familiemedlem og den militære statusen med de rettighetene de tidligere hadde hatt.

– Jeg husker godt at det var strid og fullt kaos under Mobutu-regimet på den tiden. Det kom representanter for myndighetene på døren og truet oss. De stjal alt vi eide, og vi ble kastet ut av huset. Der stod vi handfalne uten å ane hva fremtiden ville bringe. Situasjonen var skremmende for en tolvåring. Heldigvis hadde pappa kjøpt en liten tomt i en fremmed by, og der ble det oppført et hus i all hast; men det var vanskelig å føle seg hjemme der, for vi kjente ikke så mange.

Særlig hadde mamma en tøff tid. Uten

mann fikk hun ikke den nødvendige støtten i livet. Hun hadde aldri hatt en jobb utenfor hjemmet. Nå måtte hun dra til markedet og selge småting hun laget, så vi fikk penger å leve for. Hun ble veldig sliten. Heldigvis stilte mange fra mammas familie opp. For eksempel ble skolegangen min, som kostet mye, betalt av en onkel, og slik sørget han for å videreføre mine foreldres ønske om at jeg skulle fortsette å gå på katolske skoler. Ellers levde vi et svært enkelt og nøysomt liv.

Far skulle begravnes i hjembyen sin på statens bekostning. I hans etterlatte papirer stod det at vi minste barna ikke fikk lov til å dra til begravelsen. Han visste jo at hans fravær hadde vært en belastning for klanen hjemme. Mamma tok det tungt at hun bare måtte levere fra seg hans døde legeme, og så tok det militære over resten av gravferden. Den militære begravelsesseremonien var en skremmende opplevelse for befolkningen i landsbyen.

Folkemordet i Rwanda i 1994 fikk store konsekvenser for nabolandene. Med den veldige flyktningstrømmen tok også militsgrupper seg inn i landet. Situasjonen ble uoversiktlig, de humanitære forholdene prekære.

– På den tiden bodde vi ikke langt fra Goma, som ligger nær grensen til Rwanda. Det kom så masse flyktninger. De bodde i leirer, der det var vanskelig å få tak i mat og rent vann. Alt var møkkete, folk ble dårlige av de sanitære forholdene. Spesielt husker jeg stanken. Ved grensen var det trefninger. Situasjonen var så komplisert at jeg ikke hadde forutsetninger for å forstå hvorfor krigene oppstod. Men jeg så med egne øyne at befolkningen i Kongo led under konsekvensene.

EN ANKLAGENDE STEMME

Foreldre mine hadde ønsket at jeg skulle gå på et prestisjefylt gymnas, «Lycée Wima», i deres hjemby. Dette ønsket var en nær onkel villig til å oppfylle økonomisk etter pappas død. Det var lange ventelister, men jeg kom faktisk inn på den skolen. Dette skjedde høsten jeg skulle fylle 17 år. Mamma hadde forespeilt meg at jeg nå endelig skulle introduseres for hele den store klanen på hjemstedet til mine foreldre, men det måtte skje langsomt. Jeg så frem til det med spenning og iver. Jeg gledet meg også til fødselsdagen min i november, for da hadde mamma lovet meg presang og en stor fest fordi jeg skulle bytte skole og viste interesse for den store klanen i Chanya. Så ble hun akutt syk, og sjetten oktober døde hun. Det var den presangen jeg fikk.

Isabelles stemme får en bitterhet over seg.

– Verden raste sammen. Hele fundamentet

i tilværelsen ble borte. Jeg forstod ikke meningen med det livet jeg levde. Barn og ungdom trenger foreldrene sine, og så plutselig er de borte. Jeg anklaget Gud, jeg viste opprør mot Kirken. Det var ikke lett å komme videre.

Mamma ble begravet på samme sted som pappa. Det var mitt første besøk i hjembyen. Møtet med slekten ble litt konfliktfylt. De betraktet meg som «jenta som bare dukket opp i begravelsen», så jeg ble aldri kjent med dem.

EN NY VENDING

– Pappa hadde drømt om at jeg skulle bli lege. Jeg kom ikke inn på medisinstudiet. Heldigvis hadde jeg en plan B. Jeg begynte på utviklingsstudier ved en offentlig høyskole i Bukavu.

Jeg stusser litt ved begrepet «utviklingsstudier». Det låter ullent. Isabelle sammenligner høyskolen med universitetet på Ås.

– Målet for studiene var å lære hvordan et samfunn bedre kan utvikles, det omfatter både by og land, forklarer hun. Hun gjennomførte imidlertid ikke sine studier.

La oss gå litt tilbake i tid. I siste klasse på barneskolen hadde Isabelle en spesielt hensynsfull og omsorgsfull lærer. Denne læreren tilhørte en kristen organisasjon som hun selv etter hvert begynte å vanke i. Der traff hun også broren hans én gang. Etter hvert utviklet den politiske situasjonen i Kongo seg fra vondt til verre. Denne broren kom i fare og flyktet til Norge.

– Da jeg var student, tok han kontakt med meg gjennom sin familie. Han ønsket å bli bedre kjent med meg. Siden han var flyktning, kunne han ikke komme til Kongo for å treffe meg. Vi stiftet så bekjentskap og utviklet et vennskap gjennom hyppige telefonsamtaler. Mannen hadde bodd i Norge i to år og hadde fast jobb. Så ▶

KULTURFORMIDLER: Isabelle var først hospitant ved Norsk folkemuseum, senere ansatte de henne som sommervikar i museumsbutikken. Her ble interessen for kulturbransjen stor, og lysten til å studere videre vokste frem. Mens hun jobbet på Folkemuseet i helgene, leste hun til bachelor på Menighetsfakultetet i faget «Kultur, religion og samfunn». Nå er hun fast ansatt ved museet.

ville han at jeg skulle komme til ham og gifte meg med ham. Etter at jeg hadde mistet mine foreldre, var jeg blitt tatt inn i familien til en av onklene mine og fungerte som storesøster for hans barneflokk. Nå øynet jeg en mulighet til å få meg et eget liv og klare meg selv. Vi undertegnet ekteskapspapirer, og så var veien klar for at jeg kunne få innvandrings- og oppholdstillatelse i Norge. Men likevel var vi ikke viet katolsk, og det var viktig for at jeg skulle anse alliansen for et virkelig ekteskap.

FORVENTNINGER OG REALITET

Isabelle hadde planer for sin nye tilværelse: Ved ankomsten til Norge skulle hun først finne et billig rom å leie, så hun og mannen kunne bli ordentlig kjent med hverandre. Så skulle de feire et vakkert kirkebryllup med flott kjole og stor prakt.

– Det var med gledesfylte forventninger jeg så frem til å reise til Norge. Så ble virkeligheten helt annerledes. Noen uker før jeg forlot Kongo, reiste jeg til Goma, der forloveden min var fra. Jeg skulle bo i familien hans for å lære dem å kjenne. De fortalte at jeg måtte ha med tre barn fra familien på reisen videre. Barna skulle bo sammen med oss i Norge. Dette kom så overraskende på meg at det tok en viss tid før jeg klarte å venne meg til tanken.

Det ble aldri noe kirkebryllup. Også denne gang gikk drømmene i knas.

– Vi visste så lite om hvordan det norske systemet fungerer. I myndighetenes øyne var vi allerede gift. Folk fra kommunen hentet meg på flyplassen og tok regien over livet vårt. Alt var planlagt på forhånd. Jeg ble plassert hjemme hos min ektemann allerede fra dag én. Hadde jeg visst det jeg nå vet, ville nok livet mitt ha artet seg ganske annerledes.

Det viste seg at jeg egentlig håndterte veldig godt å være mor for de tre barna. Vi bodde alle under samme tak, og jeg måtte straks ta på meg morsrollen, for så mye praktisk skulle ordnes. Barna begynte på skole med én gang vi kom, hverdagen måtte gå rundt. Det var min familiebakgrunn og min oppdragelse som hjalp meg; jeg hadde jo sett hvordan min egen mor fylte sin rolle. Jeg ble mor før jeg fikk egne barn, det var en stor oppgave å påta seg.

Isabelle støtte stadig på nye utfordringer. For å få arbeid måtte hun ta obligatorisk språkundervisning. Men siden hun ikke hadde de samme rettighetene som flykninger har, fikk hun bare støtte i en kort periode. Modig gikk hun fremover med krum nakke.

– Jeg fullførte de tre obligatoriske språkmodulene, så tok jeg Bergenstesten. Myndighetene

godkjente ikke utdanningen min fra Kongo, så jeg begynte på voksengymnas. Med lån fra Statens lånekasse fikk jeg studiekompetanse.

Vi bodde i Sandnessjøen, og mannen min jobbet i fiskeindustrien. Forholdet vårt begynte snart å skranke. For å spe på hans inntekt jobbet jeg litt som morsmålslærer i swahili. Vi var gift i tre og et halvt år. Så raknet ekteskapet. Egentlig var jeg fast bestemt på at samlivet skulle lykkes. Jeg investerte mye i å skape en felles tilværelse, men etter hvert tror jeg ikke mannen min ønsket å fortsette ekteskapet mer.

Kanskje var det en mening med at vi ikke kom til å gifte oss i kirken. Det som først var en skuffelse, er nå blitt et gode. Hadde jeg vært kirkelig gift og så skilt, hadde jeg gått gjennom livet med et sår.

«FRA DET DYPE ROPER JEG ...»

– Vi hadde fått en sønn som var nesten to år da vi gikk fra hverandre, og jeg var høygravid. Igjen dukket de gamle spørsmålene opp: Hva er meningen med alt dette? Ikke nok med at jeg har mistet mamma og pappa, jeg har også mistet hjemlandet mitt. Hvorfor gjør du dette mot meg, Gud? Jeg følte meg forferdelig ensom uten noen familie rundt meg. Alt kjentes håpløst. En dag på vei til skolen besvimte jeg og havnet på sykehus. Det ble rett og slett for mye for meg. Mannen min ønsket ikke at jeg skulle komme hjem etter rehabiliteringsoppholdet; dermed gikk ekteskapet i oppløsning.

STYRKE OG PÅGANGSMOT

Siden jeg både savnet Den katolske kirken og et større bymiljø, og ekteskapet nå var gått i stykker, følte jeg ikke lenger noen grunn til å bo i Sandnessjøen. Jeg lyttet til min indre stemme, og dro til hovedstaden. Der søkte jeg på sykepleierskolen og kom inn. Siden jeg ikke var flyktning, falt jeg igjen utenfor nesten alle hjelpetiltak og sosiale systemer. Jeg fikk bo på et familiesenter, drevet av Frelsesarmeen; men jeg ble aldri sykepleier, for jeg hadde fødselstermin da skolen begynte, og samtidig måtte jeg finne et sted å bo. Familiesenteret hjalp meg, og vi ble anbrakt i en leilighet i Groruddalen. Barna begynte i barnehage, og selv måtte jeg lære mer norsk og søke jobb.

«Alle ønsker vi å bli SETT.
Derfor er vennlighet og hjelpsomhet
gode metoder for å kunne leve i
felleskap med andre.»

Til alt hell fikk jeg delta på et museumsprosjekt, «Mangfoldåret 2008», og lærte meg en del om museumsdrift. Slik kom jeg i kontakt med Norsk folkemuseum. Først var jeg hospitant der, senere ansatte de meg som sommervikar i museumsbutikken. Under studieprosjektet ved museet ble interessen for kulturbransjen stor, og lysten til å studere videre vokste frem. Mens jeg jobbet på Folkemuseet i helgene, leste jeg til bachelor på Menighetsfakultetet i faget «Kultur, religion og samfunn».

Bacheloroppgaven om integrering av kongolesere i Norge ledet til et samarbeidprosjekt med Kulturhistorisk museum. Hun var medarrangør av prosjekt «Kongoblikk», en museumsutstilling av kulturelle gjenstander fra Kongo, som hadde vært konserverert i museet gjennom mange år. Formålet var å gjøre landet kjent både for nordmenn og barn og unge med kongolesisk opphav.

I dag jobber Isabelle fulltid på Norsk Folkemuseum, og hun bor i et hyggelig nabolag i Bjerke bydel med sine to barn. Som den driftige og engasjerte kvinnen hun er, har hun i tillegg utdannet seg til Osloguide, og for en tid siden ble hun avbildet i pressen sammen med Oslos ordfører, som tildelte henne diplom som første afrikanske Oslo-guide.

TAKKNEMLIG: – Jeg er takknemlig for livet jeg lever i dag; jeg har en jobb å gå til, og barna trives på skolen og er godt integrert i samfunnet. Rundt meg har jeg mange mennesker jeg kan stole på, både kongolesere, nordmenn og folk fra andre land.

– Jeg er takknemlig for livet jeg lever i dag; jeg har en jobb å gå til, og barna trives på skolen og er godt integrert i samfunnet. Rundt meg har jeg mange mennesker jeg kan stole på, både kongolesere, nordmenn og folk fra andre land. Min tilhørighet til Den katolske kirken, engasjementet for frivillighet i menigheten og det sterke båndet jeg har til Focolarebevegelsen, har også spilt en stor rolle for min hverdagstrivsel. Hjemme fra lærte jeg at vi skal være vennlige og hjelpsomme overfor naboer og venner. Man må hilse, og man må også kunne si unnskyld. Det er i grunnen så enkelt.

Isabelle verdsetter høyt de verdiene hun fikk med seg fra hjemmet sitt i barndommen. Troen har igjen fått stor plass i livet hennes.

– Alle ønsker vi å bli SETT. Derfor er vennlighet og hjelpsomhet gode metoder for å kunne leve i fellesskap med andre. Det lærte jeg av mor og far, og det «funker» alltid. I tillegg er «den gylne regel» og kjærligheten til mennesker en viktig inspirasjonskilde for å kunne gi mening til livet mitt her på jorden.

Klagesangene har stilnet, nå kan Isabelle igjen synge glade sanger med sin sterke og modige stemme. •

Bløff og biskoper i Paris

Du skal ikke ha diskutert middelalderen mye før du får høre at kirken fryktet antikkens kunnskap.

TEKST: BJØRN ARE DAVIDSEN

Rekker du hånden i været og sier at kirken opprettet universiteter som underviste i antikkens tenkning og vitenskap, er svaret klart: «Ja, det beviser at kirken hadde et kunnskapsmonopol». Eller «kron: jeg vinner, mynt: du taper», som det heter på fagspråket.

NORDMENN STUDERTE UTE

Men det var vel dårlig stell for nordmenn. Vi fikk vi jo ikke noe universitet før på 1800-tallet? Det stemmer, men betyr ikke at vi var uten kunnskap til da. For med kristningen fulgte en langt tettere og mer fruktbar kontakt med andre land. Vi fikk en skriftkultur, med alt fra bibler til leksika. Selv om vikingtiden var over, fortsatte nordmenn å reise. Og som i vikingtiden, var det ikke bare krig som lokket. Mange drev fortsatt handel, besøkte venner og knyttet allianser. Men det var også kommet nye

grunner til å reise: Nordmenn hadde begynt å studere.

To brev kaster lys over dette. I 1078 ba pave Gregor VII kong Olav Kyrre sende noen unge menn til Roma for å lære språk, skaffe seg lærdom, og ikke minst «gode seder». For kunnskap på denne tiden handlet også om praksis. Målet var ikke å bli mester i teoretiske betraktninger, men å mestre livet.

Etter hvert reiste stadig flere ut av Norge, spesielt om man ønsket å

utdanne seg til tjeneste i kirken. Hvor mange er vanskelig å vite. Men et annet brev kan sette oss på sporet. For det gikk så langt at det kom advarsler mot nordmenn som bløffet seg inn på Sankt Victor-klosteret i Paris, en av de fremste skolene i byen.

UTDANNELSE I PARIS

Hvorfor nordmennene bløffet? Jo, for å få gratis mat og opphold. Man løy om vennskap med abbedens familie. Norske vikingers beleiringer hadde kostet Paris dyrt på 800-tallet, nå var det norske studenter tur. Søsteren til abbeden Ernisius var gift med en norsk adelsmann. Rundt 1160 beklager hun i et brev (dessverre bare signert med forkortelsen G.) til broren at «mange nordmenn» sier de kjenner henne. Det stemmer ikke, hun har bare sendt to, «Salomon og Jon». Broren må «sende henne ett eller annet de kan ha til tegn seg imellom», for å stanse denne misbruken av gjestfrihet. Den tette

SANNHETS-SERUM

er en serie der Bjørn Are Davidsen retter kritisk søkelys mot myter og vandrehistorier om vitenskaps-historien og den europeiske middelalderen. Davidsen er rådgiver i tankesmien Skaperkraft. Aktuell med boken *Lurt av læreboken*.

BLE PAVE: Kardinal Nicolaus Brekespear ble husket i generasjoner. Snorre skamroser ham for å ha bedret «sedene blant folket». Etter Norges-besøket ble han valgt til pave Hadrian IV.

KRONING: Pave Hadrian IV kroner en konge, i nærvær av tre kardinaler.

«Det var også kommet nye grunner til å reise: Nordmenn hadde begynt å studere.»

forbindelsen med Paris gjenspeiler seg også i at de norske biskopene som oppholdt seg ved klosteret, kom på listen over dem som skulle feires med messe på deres dødsdag.

I århundrene etter studerte mange hundre nordmenn ved universitetene som vokste frem, i Paris, Bologna og Oxford. Med et innbyggertall på noe over 100 000, var det nesten 5 % studenter. Oslo har i dag litt over 10 %.

Dette er antagelig langt høyere enn i Athen eller Alexandria i antikken. I hvert fall likte man i Paris å sammenligne seg med fortiden, slik William Bretagne gjorde i 1210:

«Aldri før på noe tid eller sted i verden, hverken i Athen eller Egypt, har det

vært så mange lærde. Grunnen er ikke bare den beundringsverdige skjønnhet i denne byen og dens overflod, men også den friheten og de spesielle privilegier som Kong Filip og hans far før ham hadde skjenket de lærde.»

En student på denne tiden kunne med rette sagt han levde i en opplysningstid. På midten av 1300-tallet var det over 15 000 universitetsutdannede i Europa. Så kom Svartedauden. Først da Copernicus studerte rundt år 1500 var antallet på samme nivå.

KARDINAL-BESØK I NORGE

Nordmenn trengte ikke reise utenlands for å få en grunnutdannelse. Også Norge ble del av den lærde tradisjonen. De første

katedralskolene skolen ble opprettet i Bergen, Oslo, Hamar og Trondhjem i 1153 av engelskmannen Nicolaus Brekespear, pavens utsending.

Rundt år 1300 fantes 31 klostre i Norge. Slik Sigurdsson og Riisøy forteller i *NORSK HISTORIE 800–1536*, hadde de stor betydning for utviklingen av Norge:

«Dei var senter for lærdom og kunst, og gjennom kontakten med moderklostre i utlandet blei nye idear og lærdom formidla inn i det norske samfunnet.»

Kardinal Nicolaus «den gode» ble husket i generasjoner. Snorre skamroser ham for å ha bedret «sedene blant folket». Aldri har det «kommet noen utlending til Norge som alle mennesker satte så høyt, eller som har hatt så mye å si hos folk, som han».

Altså en som brukte sin lærdom eller middelalderens ideal. Det hører med at han etter Norges-besøket ble valgt til pave, Hadrian IV. Han er fortsatt den eneste engelskmannen i pavestolen. •

FOTO: REUTERS/VATICAN MEDIA/NTB SCANPIX

Et ikon for en ekstraordinær tid

Salus Populi Romani

Foran en tom Petersplass, den 27. mars 2020, midt under Covid-19-pandemien, ledet Pave Frans sakramentstilbedelsen og gav sin ekstraordinære velsignelse av *urbi et orbi* – Roma og verden. Under denne bønnestunden vendte paven seg mot et stort ikon av Maria og ba stille. Ikonet er kjent som *Salus Populi Romani*. Hvorfor vendte Pave Frans seg, og med ham de troende, mot dette bildet?

TEKST: THERESE SJØVOLL

Mariaikonet *Salus Populi Romani* er et mirakuløst bilde og blant alle mariafremstillinger i Romas kirker er dette ikonet det kanskje mest ærede og elskede. Ikonet ble brakt til Peterskirken i anledning *urbi et orbi*-velsignelsen, og vanligvis henger bildet i Cappella Paolina i Santa Maria Maggiore som er Romas største Mariakirke.

Salus Populi Romani er det romerske folks beskytterinne, og direkte oversatt betyr navnet «det romerske folks helse og frelse». Bildet har en lang historie og et nært og kjærte forhold til Romas befolkning. Som katolikker er vi, på et vis, alle romere, sa Pave Benedikt XVI (07.05.05), og på et vis er Salus Populi Romani vår alles beskytter.

THEOTOKOS OG HODEGETRIA

Salus Populi Romani er tydelig forbundet med Østkirkens billedverden, og ikonet er bysantisk i form, utførelse, og uttrykk. Ikonet viser Maria med Jesusbarnet: *Theotokos* – Gudfødtersken eller Guds mor på gresk. Bildet tilhører en billedtype kalt *hodegetria* som betyr «hun som viser vei». Denne billedtypen stammer fra Hodegonklosteret i Konstantinopel, angivelig anlagt på 400-tallet. Dette marianske klostret huset de blinde, og navnet stammer fra veiviserene – *hodegoi* – som ledet de blinde til klostrets mirakuløst helbredende kilde.

Maria er rank og dronninglik i dette ikonet,

NYRESTAURERT: Mariaikonet *Salus Populi Romani* er nyrestaurert. Vi vet ikke når og av hvem det ble malt.

←

URBI ET ORBI: Pave Frans ber foran Mariaikonet *Salus Populi Romani*.

og hun bærer en gullkantet blå kappe over en purpurfarget tunika. I sin venstre hånd har hun en tøyduk, lik et seremonielt tøyestykke kjent fra keiserlig tradisjon. Klærne og holdningen viser til hennes dronningverdighet, og bildet fikk fra omkring 1240 tilnavnet *Regina coeli*, «Himmeldronningen». Under en periode av bildets lange liv bar både Maria og Jesusbarnet kroner smykket med edelstener, men disse har blitt fjernet og de befinner seg nå i Peterskirkens skattkammer.

Jesusbarnet, med evangelieboken under armen, hviler på Marias venstre arm og hans uttrykk er livlig fremfor strengt. Frelserbarnet løfter høyre hånd og to fingre i velsignelse, mens han ser halvt på sin mor og helt inn i evigheten. Marias blikk er på lignende vis vendt mot oss og mot evigheten, mens hun ømt holder om barnet som hviler i hennes favn. Bildet inviterer oss til å fokusere på Kristus og evangeliene. Så nær som Maria var sin sønn, vil Maria at vi skal komme Jesus. Maria viser oss veien.

OPPRINNELSE

Ikonet er nyrestaurert (2018), men vi kan likevel ikke være helt sikker på hvordan det så ut da det ble malt, ettersom det har blitt overmalt flere ganger gjennom århundrenes løp. Vi vet heller ikke når og av hvem ikonet ble malt. Kunsthistorikerene kan ikke enes om dateringen, og mens noen hevder at bildet ble malt på 400-tallet dateres det av andre til så sent som 1200-tallet. Atter andre mener det ble malt på 1400-tallet. Legendene forteller imidlertid at dette bildet ble malt allerede på Jesu tid.

Middelalderlegendene beretter at Salus Populi Romani ble malt av apostelen Lukas. Etter korsfestelsen flyttet Maria inn i Døperen Johannes sitt hus. Da hun flyttet fra sitt gamle hjem, tok hun med seg et bord som Jesus selv hadde virket i verkstedet til Den hellige Josef. Da Lukas malte dette portrettet, malte han rett på bordplaten Jesus hadde laget. ▶

Mens Lukas malte fortalte Maria historier fra Jesu liv som apostlen Lukas senere nedtegnet i evangeliene.

REISEN TIL ROMA

Flere reiseskildringer beskriver hvordan Salus Populi Romani fant veien til Roma. Den hellige Helena (ca. 250-330), mor til den første kristne keiser, Konstantin den store (272-337), skal ha oppdaget ikonet på en av sine pilgrimsreiser til Det hellige land. Sammen med flere viktige relikvier tok Helena med seg bildet til Konstantinopel, der Konstantin reiste en kirke for å ære ikonet.

En annen skildring forteller at Salus Populi Romani ankom Roma fra Kreta i 590, under Pave Gregor den stores pontifikat (590-604). Pave Gregor tok selv i mot bildet da det seilte opp Tiber-elven i Roma, i en blomstersmykket båt.

MIRAKULØSE BILDER

Fra og med 1400-tallet har Salus Populi Romani hatt status som et mirakuløst bilde, men hva er egentlig et mirakuløst bilde? I katolsk tradisjon finnes det bilder «laget uten hender» og bilder «båret ned fra himmelen av engler». Bilder kan være mirakuløse fordi det skjer noe mirakuløst med selve bildet: bildet kan for eksempel begynne å gråte eller blø. Bilder kan flytte seg eller gjemme seg. Mirakler kan skje gjennom bildet, som for eksempel en helbredelse. Felles for alle disse mirakuløse eller undergjørende bildene er at de har en kraft som påvirker oss og som utretter ting i

UTSMYKKET: Under en periode av bildets lange liv bar både Maria og Jesusbarnet kroner smykket med edelstener, men disse har blitt fjernet og de befinner seg nå i Peterskirkens skattkammer.

våre liv. Mirakuløse bilder viser til en virkelighet som er større en vår forstand, og de virker for det gode.

ROMAS BESKYTTERINNE

Hvorfor regnes Salus Populi Romani som mirakuløst? Ikonets opprinnelse er tilsørt og mystisk. Kanskje er det malt av apostelen Lukas? Et portrett av Guds mor, malt av en helgen i nærvær av den hellige Maria, på en treplate Frelseren selv har tilvirket?

Salus populi Romani har også utrettet mirakler. Under Den hellige Gregor den stores pontifikat raste pesten i Roma, og drepte familier for fote. I et forsøk på å ende pesten, under påskehøytiden i 590, bar Gregor ikonet i en prosesjon gjennom byen til Peterskirken. Foran bildet, ved Hadrians mausoleum nær Peterskirken, løste pesten og dens urolige luft seg opp mens englene sang *Regina coeli, laetare, alleluia*. Så viste en Herrens engel seg for Gregor. Det var erkengelen Mikael, den ondes bekjemper. Mikael satte sitt blodige sverd tilbake i skjeden, og da pesten tok slutt, fikk Hadrians mausoleum navnet Engleborgen – Castel Sant' Angelo.

Siden har flere paver hatt en spesiell devosjon for Salus Populi Romani. I 1837 ba pave Gregor XVI foran ikonet om at koleraepidemien som herjet måtte ta slutt, og senere har Pave Piux XII, Johannes Paul II, og Benedikt XVI også vendt seg mot ikonet i bønn.

Salus Populi Romani har også en spesiell betydning for pave Frans. Dagen etter hans innsettelse som biskop av Roma, den 13. mars 2013 tok Pave Frans med seg en liten bukett med blomster da han skulle besøke Madonnaen som beskytter Roma. På marianske festdager og i mai måned ber paven gjerne rosenkransen i Capella Paolina foran dette bildet. Før og etter apostoliske reiser pleier paven også å avlegge et besøk hos Romas beskytterinne for å be om hennes forbønn.

BE FOR OSS

Da paven gav sin ekstraordinære *urbi et orbi*-velsignelse i mars, under den pågående Covid-19 pandemien, var Salus Populi Romani sitt nærvær en oppfordring til de troende om å søke trøst, beskyttelse, og helbredelse hos vår mor Maria. For som paven engang sa (28.01.18): I turbulente tider bør vi samle oss under kappen til Guds hellige mor ...[for] med sin kappe verner hun sine sønner og døtre over hele verden.

Samlet, under hennes kappe, henvender vi oss til vår Mor: Salus Populi Romani, be for oss! Be for verdens helbredelse og frelse! •

«Fra og med 1400-tallet har Salus Populi Romani hatt status som et mirakuløst bilde.»

BIOTEKNOLOGILOVEN: En utfordring og en sjanse for Kirken

EWA SIARKIEWICZ-BIVAND, menighetsrådsleder i St. Paul menighet i Bergen.

Lovendringene som ble vedtatt den 26. mai skuffet mange av oss katolikker, men, som flere har påpekt, de kom ikke som noen overraskelse.

Og vi må ikke tro at det ender med dette. Teknologien utvikler seg og tilhengerne av teknologisk determinisme og utilitaristisk etikk stopper nok ikke med eggdonasjon. Derfor er det gledelig å lese at biskopen «har en ambisjon om å delta i den videre debatten – og at Kirken skal være med på å prege den».

MÅ VITNE OM VÅR TRO. Det er viktig at Den katolske kirkes syn på livet og menneskeverdet blir bedre kjent i samfunnet. Hittil har den vært en godt bevart hemmelighet i *mainstream* media, selv om noen få katolikker ivrig har deltatt i debatter på sosiale medier. Som p. Hole skrev i sin reaksjon på katolsk.no: «Som Kirke må vi derfor nå mer enn noen gang ta inn over oss at livsvern ikke er en teoretisk øvelse i debatt og argumentasjon, men innebærer å bygge livene våre på Livets Evangelium gjennom konkrete valg».

Altså må katolikker vitne om sin tro. Det gjelder bispedømmet, menigheter, katolske organisasjoner som Caritas og først og fremst hver og en av oss; i våre liv, i våre gjerninger, i våre samtaler med familiemedlemmer, barn og barnebarn, men også med naboer og venner.

STYRKE SAMVITTIGHETEN. Det er ikke alltid enkelt å snakke om vanskelige etiske temaer fra et katolsk ståsted uten kunnskap om kirkens lære og vitenskap, og uten en dyp tro. La oss være pragmatiske: Mange unge katolikker bor sammen uten å være gift, mange har et nokså lettvent forhold til bruk av prevensjon, det finnes katolikker som bruker assistert befruktning for å få barn og som viser manglende forståelse for Kirkens lære i disse saker. Det er vel meget sannsynlig at de også vil benytte seg av de nye metodene som kommer. Fosterdiagnostikk kan være vesentlig for å redde liv, men kan også brukes til det motsatte. Altså, man kan ikke avvise den i sin helhet. Og her er det samvittigheten til foreldrene eller til den enslige kvinnen som blir avgjørende. Samvittighet som må styrkes, som må jobbes med, og som må støttes.

Unge mennesker har lært seg å stille spørsmål på skolen, alt skal drøftes. De tar ikke imot sannheter bare fordi man skal tro alt som Kirken sier. Samtidig er de ikke alltid klar over at etiske dilemmaer og saker ofte er ensidig presentert i lærebøkene. Dermed kan argumentasjonen

for ukritisk bruk av nye teknologier virke overbevisende. De trenger mer kunnskap, både vitenskapelig og moral-teologisk, for å skjønne Kirkens lære. Troen og fornuften må gå sammen. Du tror for å forstå og du forstår for å tro, for å gå tilbake til Augustin.

SE MULIGHETEN. For tiden slutter katekese for ungdom med konfirmantkatekese når de er 15 år. Noen få er kanskje heldige og deltar i NUKs aktiviteter, eller en studentgruppe, noen kan forhåpentligvis snakke med foreldrene sine, noen får kanskje snakke i skriftestolen, men de fleste overlater vi som Kirke til skole, venner, og sosiale medier.

Katekese får de igjen når de ønsker å gifte seg i Kirken. Det er ingen katekese for de fleste i de formative årene mens de går på videregående skole og begynner sitt voksne liv enten i arbeidslivet eller på høyskole. Her er Kirkens store mulighet til å komme i gang med frivillig og «sexy» opplegg for ungdom og unge voksne! Det er for lenge å vente til de kommer på foredrag i Katolsk Forum når de nærmer seg pensjonsalderen.

KREVER MOT. Å få en alvorlig diagnose tidlig i svangerskapet er en stor påkjenning, og det krever heroisme å stå imot samfunnet, ofte mot legestanden, mot familie, mot den andre forelderen. Dette foreldreparet, og særlig kvinnen, trenger støtte. Og de vil trenge støtte også fra samfunnet i mange år. Hva gjør vi som Kirke for å hjelpe, nå i det 21. århundre? Vi overlater alt til velferdsstaten.

Det er bra at vi kan gjøre det, at det finnes gode velferdsordninger. Men de er ofte ikke gode nok. Og i tillegg til økonomisk støtte trenger man også hjelp i hverdagen, med barnepass, med avlastning, med gode råd fra en katolikk som forstår og er stolt av deg og ditt valg. Hvis vi virkelig mener at vi må motvirke konsekvensene av endringene i bioteknologiloven, har vi her store muligheter for menighetenes Caritas!

Vi bør heller ikke glemme at reservasjonsretten for helsepersonell fortsatt er i fare. I denne saken bør Kirken fortsatt være synlig. •

Ewa S. Bivand

Det lidelsesfulle krusifikset fra Tretten kirke

I 1862 ble det overdratt to middelalderske krusifikser fra Tretten kirke i Gudbrandsdalen til Universitetets Oldsaksamling. Vi skal se nærmere på det yngste av dem, som dateres til 1300-tallet og som er i en særstilling blant de norske krusifiksene fra middelalderen.

TEKST: TERJE DE GROOT, SENIORRÅDGIVER, RIKSANTIKVAREN
FOTO: ELLEN C. HOLTE, KULTURHISTORISK MUSEUM, UIO

Den korsfestede er fremstilt som en plaget og torturert mann, med blodige sår etter piskingen over hele kroppen. Det renner seige og unaturlig store dråper av blod fra hvert av naglesårene og nedover armene hans. Fra lansesåret i siden fosser blodet frem og ned på lendeledet. Føttene er fullstendig stenket av blod fra naglesåret, og blodet renner ned på korset.

Ansiktet hans er svært uttrykksfullt, og med sørgmodige øyne ser han ned. Munnen er halvåpen. Trolig er dette øyeblikket hvor han sier: «Det er fullbrakt!», for deretter å bøye hodet og oppgi ånden. Dette krusifikset er i det hele tatt eksepsjonelt lidelsesfylt.

FRA TRIUMF TIL LIDELSE

Gjennom 1200-tallet skjedde det en gradvis endring av hvordan korsfestelsen ble billedlig fremstilt. Fra å være den triumferende konge på korset fremstilles Kristus mer og mer som den lidende frelser, som lider med oss og som påkaller medlidenhet hos oss. Fremhevingen av det rennende blodet blir også mer påtakelig, og på 1300-tallet kulminerer denne utviklingen i en gruppe krusifikser fordelt over hele Europa hvor blodet og lidelsen er trukket helt ut i det ekstreme. I Norge er det bevert flere krusifikser som kan plasseres i denne gruppen, og Trettenkrusifikset er blant de mest ekspressive.

HVORFOR SÅ MYE BLOD?

I messen oppheves tid og rom, og Kristi offer på korset for 2000 år siden gjøres nærværende. Brød og vin forvandles på mystisk vis til hans legeme og blod, til næring for de troende

som er samlet i kirken. Krusifiksets viktigste funksjon i et katolsk kirkerom har alltid vært å visualisere dette, som er selve kjernen i messen. Men til tross for at krusifiksens grunnleggende meningsinnhold alltid har ligget fast, gjenspeiler de i mer eller mindre grad alltid sin egen samtid i måten de er utformet på.

Trettenkrusifikset er et særskilt spennende eksempel på dette. Denne typen lidelsesfylte krusifikser sees gjerne som et symptom på datidens samfunnsforhold med pest og uår, men fremveksten av dem må også sees i sammenheng med datidens kommunionspraksis, hvor lekfolket bare fikk utdelt brødet og presten drakk kalken på vegne av dem. Kirkens praktiske holdning var at blodet ikke skulle gå til spille under utdelingen, og den teologiske begrunnelsen var at de troende uansett ville motta både Jesu legeme og blod gjennom brødet, i og med at han er udelt til stede i både brød og vin.

Det var imidlertid mange som ikke godtok denne teologiske forklaringen, som de oppfattet som en spissfindighet. Å være avskåret fra å ta del i kalken bare økte troen på den store kraften som fantes i Jesu blod, og fra 1300-tallet av økte derfor presset fra både lekfolk og ordensfolk for å få del i Jesu blod i kalken.

Kirkens svar ble at savnet etter kalken kunne bøtes på ved å fromt betrakte den lidende Kristus og det voldsomt fremhevede blodet, og dermed oppnå en åndelig kommunion med ham gjennom synssansen. Dermed kan vi si at Trettenkrusifikset ekstreme fokus på blodet både er et symptom på en debatt som red Kirken i senmiddelalderen, og et konkret uttrykk for de troendes savn etter Jesu blod i kalken. •

→

EN LIDENDE FRELSER: Gjennom 1200-tallet skjedde det en gradvis endring av hvordan korsfestelsen ble billedlig fremstilt. Fra å være den triumferende konge på korset fremstilles Kristus mer og mer som den lidende frelser.

Fakta

- Kristusfiguren er 2,20 meter lang og korset er 2,65 meter høyt.
- Den eksepsjonelle størrelsen tilsier at krusifikset opprinnelig er tiltenkt et kirkebygg som var større enn steinkirken som fantes på Tretten i middelalderen.
- Når krusifiksene eventuelt kom til Tretten er uvisst. Det er først på 1770-tallet at de omtales eksplisitt i skriftlige kilder. Da var steinkirken revet for lengst og etterfulgt av to senere kirkebygg.
- Dagens kirke er en korskirke i tømmer fra 1728. Begge krusifiksene var plassert på østveggen i korpartiet inntil de ble fjernet i 1862.

Biskop Gran

Det lå en hånd på hans skulder

Han tenkte norsk, og med de bånd han hadde til kunst- og kulturkretser, gjorde han Den katolske kirke i Norge synlig og profilert på en måte som inntil da hadde vært utenkelig.

TEKST: KJELL ARILD POLLESTAD

Den 5. april i år var det 100 år siden biskop John Willem Gran ble født. På selve hundreårsdagen falt det naturlig å blåse støvet av hans to selvbiografiske erindringsbøker «En hånd på min skulder» (1995) og «Terskelen» (1997). Jeg hadde vært «litterær konsulent» for ham da han skrev dem, og strøket adskillige sangere og sangerinner som den gamle operaelskeren ikke kunne la stå unevnt, enda de ikke hadde annen funksjon i teksten enn nettopp å være nevnt. Jeg husker at jeg var forbauset over hvor godt han skrev, for de skrivelser han sendte ut som biskop, kunne være nokså oppstyltede i formen, og bar stundom preg av å være tenkt på helt andre språk enn norsk. Han snakket flytende fransk, engelsk, tysk og italiensk, og hadde heller ikke glemt sin latin.

INGEN TYPISK NORDMANN

Det var heller ingen typisk nordmann som ble den første norske katolske biskop siden reformasjonen (bortsett fra noen måneders mellomspill med biskop Offerdal i 1930). Ikke bare var han bergenser – og det på sin hals! – han vokste opp på Nygårdshøyden og tilhørte det som den gang kaltes den «kondisjonerte» klasse: Barndomshjemmet hadde tre etasjer, kokke, stuepike og barnepike, alle kalt «hushjelper»

av moren fra Østlandet – dessuten vaskekone og en mann til å passe fyren om vinteren. Storebroren Jens Johan var 16 måneder eldre. De fikk ris «med ordentlig spanskrør» og gikk på Frøken Fayes private gutteskole. Han var bare 6 år gammel da han første gang opplevde teatret: *Reisen til julestjernen*. «Allerede på hjemveien hadde jeg min fremtid klar.»

Noen religiøs oppdragelse fikk han ikke. «I vårt hjem glimret religionen stort sett med sitt fravær.» Moren leste Fadervår med dem som aftenbønn. Hjemmet var også moderne i den forstand at forholdet mellom foreldrene kunne være stormfullt. Brødrene hørte dem trette høylytt. I 1932 gikk de fra hverandre.

«Egentlig følte jeg en slags lettelse over å skulle få slippe den anspente atmosfæren i hjemmet,» skriver den gamle biskopen, men foreldrenes skilsmisse i hans mest sårbare alder var nok noe han dypst sett aldri kom helt over. Moren flyttet tilbake til Oslo, sønnen fikk eget værelse i hennes leilighet på Frogner og gikk på Halling skole i Oscars gate når han bodde i hovedstaden.

I 1933 så han «Carmen» på Den Nationale Scene i Bergen. Inntrykket var voldsomt: Han ville bli operaregissør. Samme høst ga helten fra sveivegrammofonens 78-plater, Beniamino Gigli, konsert i Calmeyergatens Misjonshus. To år senere gjestet selveste «La Scala» ▶

i Milano Nationalteatret med flere av de mest berømte italienske operaene, og med landets fremste sanger i rollene. Bergenseren innså at det kunne ha sine fordeler å bo i hovedstaden. Han fikk med seg fire av de seks forestillingene, «alle selvsagt fra ståplass».

VILLE IKKE KONFIRMERES

Som 15-åring følte han seg «ille berørt» da konfirmasjonen stod for døren. Storebroren var «åpenlyst ateist», men selv hadde han hatt «barnets nærmest naturlige religiøsitet.» Men skolens religionsundervisning hadde gitt «stener for brød». For å slippe konfirmasjonen endte det med at han sa: «Også jeg er ateist».

På skolen ble han venn med en datter av den da så kjente skuespillerinnen Lalla Carlsen. Hun kalte ham «gutten min». «Det var det ellers ingen som fant på – ikke engang min egen mor.» Jeg husker ennå det inntrykket denne setningen gjorde da jeg leste den første gang; noe mer åpenhjerlig hadde han trolig hverken sagt eller skrevet. Vi fikk innblikk i et gammelt sår.

Moren giftet seg igjen med Sigurd Kloumann, og ble neppe fattigere ved det. De bodde på Grav gård i Bærum. Den unge Willem hoppet av gymnaset latinlinje som sekstenåring, og den store skuespillerinnen fra Bergen, Agnes Mowinckel, skaffet ham plass som statist ved Nationalteatret. Han så dette som

første skritt på veien inn i teatrets verden. Han var fremdeles bare 16 da han dro med «Leda» til England for å utdanne seg til «operaregissør».

«Jeg reiste selvsagt på annen klasse, men fant fort veien til første.» Det var en forbudt vei for de fleste, men åpenbart ikke for ham. Her er enda en «nøkkelsetning» som kan belyse hans særegne skjebne. Han var av dem som dører ble lukket opp for, uten at han selv gjorde noe for det. Det var fjernt for ham å trenge seg frem, blyg og beskjeden som han var, men han havnet likevel alltid fremst, på de riktige stedene, blant de riktige menneskene, på de riktige tidspunktene. Han hadde i vuggegave fått to gratis billetter med seg i livet: En påfallende ytre skjønnhet, arvet etter moren, og en like påfallende indre adel. Han var i ordets rette mening en *fin* mann.

VEIEN TIL KIRKEN

Sekstenåringen ble tatt imot med åpne armer i London, kom inn på teaterskolen, men syntes det

var slitsomt å stadig være sammen med mange mennesker: «Nærmest instinktivt holdt jeg meg i utkanten av gruppedannelsene, og for meg selv når det var mulig. Jeg oppfattet mitt ensomhetsbehov som skyhet, noe jeg nok ville vokse av meg. Det har imidlertid skjedd kun i ringe grad,» konstaterer han som gammel mann, og antyder dermed at han kunne oppleve skyheten som en plage.

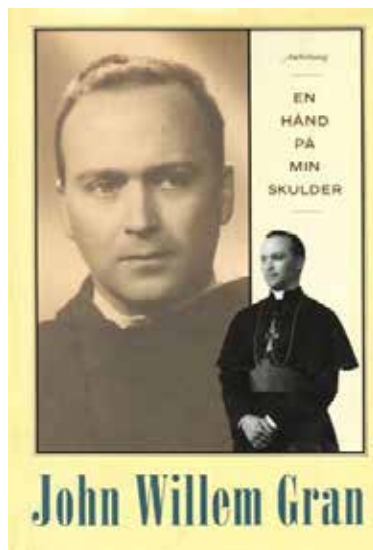
Han dro til München for å lære stemmebruk, men Tyskland var ikke noe blivende sted under Hitler. Hans videre vei tok mange svinger, men den endte i Roma, der han under sitt første besøk i julen 1937 bodde på det legendariske Pensione Norden, og der vertinnen, den like legendariske Ciss Rieber-Mohn, straks tok den vakre ynglingen under sitt myndige vern.

Han ble bofast i Roma under krigen. Der skjedde det en natt noe «som skulle gi mitt liv en uforutsett ori-

entering. ... Med ett var det som en kraft, en separat eksistens, rørte ved innsiden av mitt hjerte. Opplevelsen var voldsom, og står like tydelig i erindringen mens dette skrives.» Hva skulle han gjøre nå? «På det fantes det enn så lenge ikke noe svar. Uansett var jeg lykkelig, og fant glede og fred ved å be, eller endog bare ved å tenke på Gud. Lenge levde jeg slik, båret oppe av en kjærlighet som på en uutgrunnelig måte hadde sitt utspring innerst inne, dog uten å være identisk med noe av mitt eget.»

I det lille norske miljøet i Roma hadde han møtt prestestudenten Ivar Hansteen-Knudsen – senere redaktør av St. Olav. Han satte ham i kontakt med en tysk jesuitt, pater Poppe, som også hadde virket i Danmark. Til pateren bekjente han innledningsvis «en intens gudstro helt fri for kristne assosiasjoner.» Men han begynte

å gå til messe om søndagen. Undervisningen og bønningen ledet ham til overbevisningen om at «Kristus var alt det han utga seg for å være. Dermed var det gjort: Jeg var blitt kristen og følte meg trygg og lykkelig.» Og ikke lenge etter, «en dag jeg rundet et gatehjørne i nærheten av Peterskirken: Plutselig slo det ned i meg: Jeg vil bli katolikk!» Han ble opptatt i Kirken 8. desember 1941. Deretter telefonerte pater Poppe: Han hadde ordnet med en liten privataudiens hos pave Pius

ERINDRINGER: Gran skrev to selvbiografiske erindringsbøker. «En hånd på min skulder» (1995) og «Terskelen» (1997).

«Kristus var alt det han utga seg for å være. Dermed var det gjort: Jeg var blitt kristen og følte meg trygg og lykkelig.»

JOHN WILLEM GRAN

XII. Antrekk: Smoking! Folk på trikken kunne tro at han var «en kelner på vei til jobben.»

Han ble fermet av den tidligere biskopen i Oslo, Johannes Olav Smit, i Peterskirkens gravkjeller, der pavesarkofagene står på rekke og rad, ved et alter ved siden av dronning Kristinas grav. Blant folk som gikk forbi, ble det hvisket om at det var en utenlandsk prins som var til messe; ordet *principe* nådde hans egne ører. Etterpå sørget de norske romerne for den konfirmasjonsfesten han ga avkall på da han var fjorten.

I 1942 møtte han den mannen som mer enn noen annen var ansvarlig for at han ble biskop, nemlig den nye katolske biskopen i Danmark, Theodor Suhr. Det ble vennskap ved første blick mellom den kommende cisterciensermunken og den tidligere benedikti-nermunken. Suhr gikk av som biskop av helbredsgrunner 66 år gammel, men levde til han var 101. På dødsleiet ble han spurt av sin norske venn om han hadde noe siste ønske. «Ja tak, et glas champagne!» Thomas Aquinas, som var napolitaner, skal på samme spørsmål ha svart: «En porsjon asparges med smør.»

I 1944 overtok de allierte kommandoen i Roma, og unge Gran sluttet seg til styrkene og fikk militær uniform. Han tjenestegjorde siden både i England og Norge, der han endte som liaison-offiser på Akershus festning. Det står bare ett sted i selvbiografien at han gråt, og det var da han måtte forlate Roma. Som han

så ofte sa: «Kjærligheten til Rom er en sykdom som først helbredes ved døden.»

KLOSTERKALL

Etter krigen følte han at operaen tilhørte «en verden av i går». Fremtiden lå i filmen. Han ble regiassistent i den norsk-franske co-produksjonen «Kampen om tungtvannet». Under sluttredigeringen av filmen i Paris merket han en indre uro. «Uten påtagelig grunn begynte jeg å stå tidlig opp og gå i morgenmessen, noe som utviklet seg til en vane, etter hvert til et behov.» På 15 måneder tok han den latinartium han hadde trukket seg fra i 1936. Samtidig begynte han å delta i ungdomsarbeidet i St. Olav menighet. Et klosterkall våknet, og i 1949 dro han på sjelesørgerens anbefaling til England for å se på mulighetene.

Han havnet omsider på Caldey Island, der det hadde vært kloster siden tidligkristen tid. Munkene var for det meste franske og belgiske. Moren «storgåt» da han røpet sine klosterplaner, og hans skipsmeglerfar satte aldri sine ben i et kloster. Prøvetiden i klosteret «ble ingen dans på roser,» men han holdt ut. Gjennomsnittlig nådde bare én av ti postulanter i cistercienserordenen frem til løfteavleggelsen.

Hans første oppdrag ble å kjøre traktor. Siden ble han også organist, klokker, maskinreparatør og bibliotekar. Han ble sendt til Scourmont-klosteret ►

→
TRE BISKOPER AV OSLO PÅ DET ANNET VATIKANKONSIL:
 Jacob Mangers (1932-64), Johannes Smit (1922-28) og
 John Willem Gran (1964-83).

i Belgia for å studere filosofi og teologi, men ble nok aldri helt innforlivet med «middelalderens og særlig Thomas Aquinas' visjon av verdensaltet. Den lignet på ingen måte vår egen.» Man fristes til å tilføye biskopens høyfrekvente «hm» etter dette resymeeet av skolastikken.

21. mai 1957 ble han presteviet i Caldey av biskop Suhr. Under en visitt hjemme i Norge holdt den nyviede presten sin første høymesse i St. Olav domkirke. I Bergen ble han bedt om å holde minneandakt for den nylig avdøde kong Haakon på St. Paul skole. Etterpå flokket de begeistrede barna seg rundt ham i skolegården, og han følte seg smigret inntil han oppfattet grunnen: Det var første gang de hadde skjønt hva presten sa! Den lokale pastoren, en hollender, «tok nyheten med anstrengt fatning.»

I 1959 vendte han tilbake til Roma for å ta den teologiske lisentiatsgraden ved dominikanernes universitet Angelicum. Året etter ble han utnevnt til økonomisk administrator for cistercienserordenens generalkurie i Roma.

UTNEVNT TIL BISKOP

Biskop Suhr deltok i forberedelsene til Det annet vatikankonsil, og besøkte alltid sin venn pater Gran. En gang falt bispekalotten av ham; han tok den opp, og satte den på Grans hode. Pateren tok ikke hintet, men 27. desember 1962 kom bispeutnevningen, med etterfølgelsesrett til Oslo bispestol. Den fikk han 13. desember 1964, og satt på den til 26. november 1983. «Men først måtte jeg underskrive på opptil flere lojalitetserklæringer, samt den såkalte antimodernistiske ed, i kraft av hvilken jeg avsverget alle mulige og umulige heresier.» Og under konsekrateorenes håndspåleggelse i St. Olav domkirke «sa jeg meg helhjertet innforstått med Guds gåtefulle inngripen i mitt liv.» Den gang hadde bispedømmet 4000 registrerte medlemmer, hvorav 16 % var ordenssøstre. Det katolske Norge hvilte på deres skuldre.

I sine erindringer sier biskopen ikke et ord om sitt virke som biskop, bortsett fra følgende meget sigende setning som avslutter siste bind: «Jeg kjørte selv biskop Mangers til flyplassen. Han kom aldri tilbake. Jeg hadde fått overlatt bordet, men også, skulle jeg snart få merke, ensomheten på toppen.»

Han tok skyheten med seg på bispestolen, og i prestskapet ble han ikke sjelden opplevd som fjern. Han var dis med alle prestene, og sannsynligvis den eneste biskop i kristenheten som insisterte på å bli omtalt med etternavn i kanon-bønnen: Det ble bedt for «vår biskop John Willem Gran». Han ruvet der han kom, helt utilsiktet, og i fullt bispeskrud var han som kongen i folkeeventyrene «så gild at det lyste og lavde av ham.»

Andre har skrevet om hans bispegjærning. Det var ikke lite han fikk utrettet i sin blyge taushet. Hovedverket ble å innføre alle forandringene som fulgte konsilet, tilpasset de lokale forhold. Det kunne snart merkes at biskopen tenkte norsk, og med de bånd han hadde til kunst- og kulturkretser ble Den katolske kirke synlig og profilert i samfunnet på en måte som inntil da

«Jeg kjørte selv biskop Mangers til flyplassen. Han kom aldri tilbake. Jeg hadde fått overlatt bordet, men også, skulle jeg snart få merke, ensomheten på toppen.»

JOHN WILLEM GRAN

hadde vært utenkelig. Hans bakgrunn ble en vinning for Kirken, også materielt: Hans mor hadde allerede skjenket bispedømmet en stor kirketomt i Bærum, og som biskop levde han av familiearven, og tok ingen lønn. «Pengene holder til jeg er 84,» sa han spøkefullt, «og lever jeg lenger, selger jeg et maleri.» Da han var blitt 86, bemerket han med et skjelmssk smil: «Jeg har ennå ikke solgt noget maleri ...» Bispedømmet arvet også det han hadde av jordisk gods, maleriene innbefattet.

MOT LIVETS SLUTT

Som leder av Katolsk informasjonstjeneste kom jeg til å samarbeide nært med ham de to siste årene han satt på bispestolen. Det førte til et vennskap som varte til hans død. De siste fem månedene av livet tilbrakte han i Paris, først på sykehus, og siden på Fattigsøstrenes gamle hjem. Jeg besøkte ham nesten hver dag, og fikk en gripende opplevelse av

at det var munken som satt dypest i ham. Helt siden han var ung munk på Caldey hadde det vært hans bønn at cistercienserordenen måtte komme tilbake til Norge. Det ga håp da Robert munk kom fra Amerika og slo seg til på en fjellhylle i Telemark, der han nå snart har sittet i femti år, og det gledet ham dypt da cisterciensernonnene igjen etablerte seg og bygget kloster på Tautra. 14. desember 2007 banket det på døren da jeg satt hos ham på sykehuset. Inn kom en nesten to meter høy, mager mann med trekors på brystet og de største ørene jeg hadde sett på noe menneske. Biskopens ansikt strålte opp. Det var abbeden av Cîteaux, selve moderklosteret i Cistercienserordenen, der den hellige Bernhard av Clairvaux trådte inn i 1112 sammen med tretti andre unge adelsmenn fra Burgund. Nå fortalte abbeden at klosteret i Cîteaux hadde besluttet at de for første gang på nærmere to hundre år skulle grunnlegge et nytt kloster – i Norge! Munkene skulle komme tilbake til Tautra etter nesten fem hundre års fravær.

Gledestårer trillet nedover biskopens kinn. Det var svar på et langt livs bønn: Munker av hans egen orden ville slå seg ned i hans eget land. Edelt var det av abbeden å komme i ens ærend for å la ham være en av de første som fikk vite det. Det ble skrevet kirkehistorie på værelse 308 den dagen, i Pasteurpaviljongen ved det enorme sykehuset Cochin i Paris.

Hos Fattigsøstrene, som han bare kalte «engler», var han det meste av tiden i stand til å si messen selv. Hans sykeværelser ble munkeceller. Fjernsynet ble aldri slått på. Han leste tidebønner og satt i stillheten, savnet bare noen trær å se på. Som hans reisefelle på flere kontinenter hadde jeg erfart at messen daglig måtte feires, uansett ytre omstendigheter, om så bare på den lille hyllen foran speilet i en trang kahytt. Kapellenes sakrale ro hadde han inni seg.

Det siste han leste var en nyutkommet firebinds samling av Sigrid Undsets artikler. «Helt fabelaktig!» sa biskopen, som hadde vært kamerat med hennes sønn, og spilt dukketeater for henne da han bodde et år på Lillehammer som gutt.

Palmesøndag skulle han lese messen, men klarer for første gang ikke å fullføre den. Det stoppet opp under konsekrasjonen, og en søster måtte følge ham fra alteret. Han hadde holdt stand til ånden ble uklar. I unge år hadde han kjent «en hånd på sin skulder.» Jeg så på det avmagrede, men ennå så verdige ansiktet, og ba om at den hånden som hadde ledet ham gjennom et langt og rikt liv her på jorden, nå måtte løfte ham inn til hvilen og lyset.

Han døde på skjærtorsdag, selve messens og presteembetets innstiftelsesdag. Søstrene hadde kledd ham i alba og stola, viklet rosenkransen om de foldede hendene og tent lys foran krusifikset. Mens jeg stenket noen dråper vievann over min gamle biskop og venn, tenkte jeg at det var som det skulle være at Monseigneurs siste ord på jorden ble et entydig ja til et glass champagne. •

Billett for å delta på messe

► Fra 7. mai tillot myndighetene arrangementer for opptil 50 personer i Norge. Etter at prestene i seks uker har feiret messen for tomme kirker, ble det med dette igjen åpnet opp for å feire messen med maksimum 50 deltagere, der det er mulig å overholde en meters avstandsregelen. Myndighetene krever at arrangøren har full oversikt over hvem som er tilstede i tilfelle smitteutbrudd. På grunn av dette innførte Oslo katolske bispedømmet et digitalt billettsystem hvor påmelding er nødvendig både for å overholde maksimumskravet for antall deltagere, men også for å ha en oversikt over hvem som er tilstede. Ønsker du å delta i messen kan du melde deg på billett.katolsk.no

KONFIRMANTKATEKESE PÅ NETT

► Likeledes med stenging av skolene ble det heller ikke mulig til å gå til katekseundervisning i menighetene. Våren er vanligvis tiden da ungdom får meddelt konfirmasjonens sakrament. For at ungdommene fortsatt skulle kunne forberede seg til å bekrefte sin tro når det igjen er mulig, startet pastoralavdelingen opp med katekseundervisning for konfirmanter på nett. Undervisningen består av en serie videoer med ulike tema som et supplement til katekse-litteraturen.

Digitale messer

► Siden det fra 12. mars ikke lenger var mulig å fysisk delta i messefeiringen, innførte mange menigheter og klostre direkteending eller strømming av messefeiringen, bønn og andakt. St. Olav domkirke i Oslo var en av menighetene som var tidlig ute. På en søndag var de oppe i 9 direkteendte messer på ulike språk. De og mange andre menigheter fortsetter å direkteende messefeiringen så lenge det er behov for det.

Norge rundt

12. mars offentliggjorde den norske regjeringen de sterkeste og mest inngripende tiltakene vi har hatt i Norge i fredstid for å forhindre smittespredning under koronapandemien. Mens de strengeste tiltakene var gjeldende, fant mange menigheter og klostre på nye løsninger for å nå de troende.

Her er noen innblikk i hva som har skjedd så langt under koronapandemien.

St. Olav bokhandel lanserte «klikk og hent»-ordning

► Koronapandemien rammer bokbransjen hardt, og salget falt med tosidrede tall på kort tid. Etter å ha vært korona-stengt, tok St. Olav bokhandels Marianne Fjordholm (bildet) grep for å snu den negative trenden. I nettbutikken innførte de en «klikk og hent»-ordning, som gjør at folk kan handle på nett, men hente varene i butikk. Da sparer de fraktkostnadene, og de kan få varene raskere. Ny-ordningen var tilgjengelig fra mandag 4. mai.

Søndagsskole for barn

► Pastoralavdelingen har arbeidet hardt med å innføre flere digitale tilbud rettet mot barn og unge. Kort tid etter at konfirmandkatekesen kom igang på nett, ble det innført søndagsskole for familier. Hver søndag forklarer søndagsskolelærere fra menighetene evangeliet for barna via video, og det er mange gøyale oppgaver å løse på nett og i hjemmet. – Det er i familien barna skal vokse i troen, og det er foreldrene som er de viktigste i trosformidlingen, sier p. Pål Bratbak, biskoppelig vikar for det pastorale arbeidet. Søndagsskoleopplegget er tilgjengelig på blilys.no.

KIRKEKAFFE PÅ ZOOM

► Mange har i løpet av koronapandemien savnet fellesskapet og det sosiale livet man møter i menighetene. Savnet var så stort at de i St. Olav domkirke-menighet i Oslo bestemte seg for å arrangere kirkekafe på Zoom etter direktesendingen av høymessen på søndager. Mange var takknemlige for å igjen kunne se og prate med hverandre.

Innførte egen pandemi-messe

► I et dekret datert 30. mars 2020 kunn-gjorde Gudstjeneste- og sakramentskon-gregasjonen at de i kraft av fullmakte-ne gitt av pave Frans, innfører en egen pandemi-messe. Liturgikommisjonen, ledet av mgr. Torbjørn Olsen, var raske med å få oversatt liturgien fra latin til norsk slik at messen kunne feires her i Norge. Pandemi-messen er en messe der man ber spesielt om Guds hjelp i disse vanskelige tider. Jfr. s. 95.

Drive-in påskemats-velsignelse

► Da all kirkelig aktivitet ble innstilt, fant p. Claes Tande på en lur løsning for å allikevel kunne tilby velsignelse av påskematen, som er en viktig tradisjon i mange øst-europeiske land. Påskeaften inviterte han til «drive-in» velsignelse av maten. Lite visste sognepresten i Sandefjord menighet at det skulle bli så stor interesse for tiltaket. Det dannet seg en lang kø av biler oppover storgata i Sandefjord sentrum som en etter en fikk sine påskematkurver velsignet gjennom bilvinduet. Totalt var det over 90 biler som dukket opp og flere var kommet fra andre deler av Vestfold for å få maten velsignet.

1 BELGIA

Amok etter trappistøl

► Selv i normale tider er trappistølet fra munkene i belgiske Sankt Sixtus i Westvleteren meget populært. Men etter at ordensbrødrene gjenåpnet online-salget av øl etter uker med korona-nedstengning, gikk etterspørselen i taket. 11.000 kunder på de første fire timene førte til at nettstedets servere brøt sammen. Trappistbryggeriet arbeider nå med å bedre datasystemene for salget av det populære ølet som produseres i begrenset volum og selges til utvalgte tider. (katholisch.de)

3 VATIKANET

Vatikan-spekulasjoner: Tagle neste pave?

► Med utnevnelsen av kardinal Luis Antonio Tagle (62) som kardinalbiskop har ryktemakerne i Vatikanet, ifølge katholisch.de, fått vann på mølla: betyr dette at pave Frans forbereder neste konklave og hvem som skal bli hans etterfølger? Den populære filippinske erkebiskopen blir i hvert fall nå en av 14 kardinalbiskoper og en del av den innerste sirkel blant de i alt 222 purpurklede i kardinalkollegiet. Kardinal Tagle går for å være en av pave Frans fortrolige, og ble i 2019 utnevnt til prefekt for Kongregasjonen for folkenes evangelisering.

Verden rundt

2 USA

Fire av ti med latinobakgrunn

► Katolikker med latinobakgrunn utgjør nå 40 prosent av alle katolikker i USA. Gjennomsnittsalderen i gruppen er 29 år, mens den for hvite katolikker med annen bakgrunn er 55 år. Samtidig er de kraftig underrepresentert på katolske skoler hvor de utgjør kun 19 prosent av elevene. Antall USA-fødte prester med latinobakgrunn er også meget lav: bare tre prosent. Ifølge Crux arbeider både enkelte stift og USAs bispekonferanse målrettet for å gjøre noe med situasjonen. Antall latinamerikanske katolikker vokser raskest i sydvestre USA, hvor det åpnes nye katolske skoler og det er grunnlagt 400 nye menigheter siden 1970. (Crux)

3 VATIKANET

Stadig flere kvinner

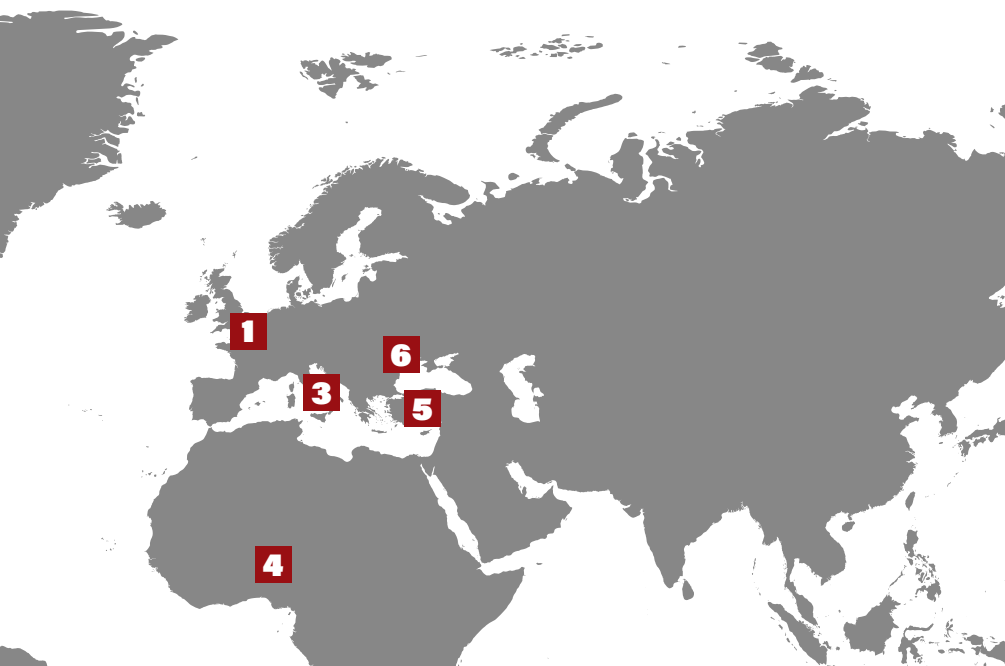
► Vatikanet ansetter stadig flere kvinner, og i 2019 var kvinneandelen høyere enn noensinne. Ifølge Vatican News arbeidet i 2010 385 kvinner for Den hellige stol, i 2019 var antallet 649. Det betyr en økning i kvinneandelen fra 18 til 24 prosent av de ansatte. Samtidig har antall kvinnelige undersekretærer, det høyeste nivået kvinner arbeider på i dag, økt fra to til fire. Fem av de 22 viktigste enhetene i kurien har i dag kvinner i ledelsen. (Vatican News)

4 AFRIKA

Boko Haram forfølger kristne

► Hittil har Nigeria benektet at den islamistiske jihadist-gruppen Boko Haram bevisst forfølger kristne. Men nå har en minister tatt bladet fra munnen. – Opprørerne har endret strategi. De har kristne og kristne byer som måltavler fordi de ønsker å starte en religiøs krig og føre landet ut i kaos. Men vi kan ikke la terroristene splitte oss. Vi er alle Abrahams sønner. Alle nigerianere har samme verdi og samme rettigheter foran loven og foran Gud, sier kulturminister Lai Mohammed i et intervju. (Christianity Today)

5 TYRKIA

NY STRID OM HAGIA SOFIA

► Hellas viseutenriksminister, Miltiadis Varvitsiotis, tar skarp avstand fra det tyrkiske forslaget om å forvandle Hagia Sofia i Istanbul til en moské. Hellas godtar ingen endringer av Hagia Sofias status. «Hagia Sofia er en del av verdensarven og kan ikke gjøres om i neo-osmansk retning», sier han. Hagia Sofia ble oppført på 500-tallet på oppdrag fra keiser Justinian I den store, og var lenge den ortodokse kristenhetens sentrum. Etter osmanenes erobring av Konstantinopel i 1453 ble den omgjort til en moské. Det moderne Tyrkias grunnlegger, Kemal Atatürk, gjorde i 1935 gudshuset om til et museum. Dermed skulle «Ayasofya» - på tyrkisk – stå åpen for alle religioner. (kathpress)

6 UKRAINA

Surrogatbaber strandet på hotell

► Korona-pandemien har ført til at over 100 babyer, født av surrogatmødre i Ukraina, er strandet fordi utenlandske foreldre ikke kan hente dem. Ukraina har i likhet med en rekke andre land stengt grensene og innført strenge karantenereregler for å hindre smittespredning. – Over 100 babyer venter nå på foreldrene sine, sier Ukrainas ombudsmann Ljudmila Denisova. 51 babyer født av surrogatmødre er å finne på et hotell i Kiev, der de venter på at foreldre fra land som USA, Frankrike, Italia, Spania og Tyskland skal komme og hente dem. (©NTB)

Bistands- arbeid i koronaens tid

Dette skulle egentlig ha vært et reisebrev, men koronaviruset har kastet om på hverdagen for oss alle, også for oss i Caritas. For oss i Caritas har det ført til store omveltninger både i vårt arbeid i Norge og i utlandet.

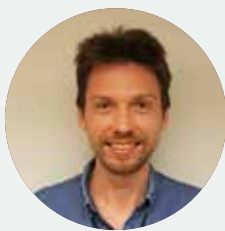
Nok en gang ser det dessverre ut til at det er de svakeste som blir hardest rammet. I landene der vi arbeider er befolkningen spesielt sårbar og vårt arbeid er desto viktigere i en tid som denne – samtidig møter vi praktiske utfordringer som vi vanligvis ikke står overfor.

Først vil jeg komme med en kort beskrivelse av hvordan kontorhverdagen har endret seg. I Norge har hele staben, med unntak av noen få, arbeidet hjemmefra siden 12. mars. Rett etter utbruddet havnet noen i staben i karantene etter reiseaktivitet i forkant av koronautbruddet, heldigvis har ingen blitt syke. Alt i alt har overgangen til digitalt arbeid godt overraskende bra – i likhet med hvordan mange andre har opplevd denne endringen i Norge – vi er heldige.

STORE OMVELTNINGER

Når det gjelder innenlands-arbeidet og våre prosjekter har dette arbeidet gått gjennom store omveltninger. Store deler av vårt arbeid i Norge har tidligere vært drevet frem gjennom kontakt med mennesker. Gjennom vårt ressurscenter og våre kurs yter vi informasjonsarbeid og undervisning til mennesker som ellers ikke ville fått denne informasjonen. Da viruset kom til Norge kunne vi ikke lenger fortsette denne aktiviteten – vi måtte kaste oss rundt – og i løpet av kort tid gjorde vi våre tilbud digitale, i den grad det lot seg gjøre.

Samtidig som viruset endret den praktiske formen på innenlandsarbeidet, dukket det

Jakob Retvedt Bakkerud, kommunikasjonsrådgiver – generalsekretærens stab, Caritas Norge.

“
Kampen mot sult, fattigdom og urettferdighet kan ikke settes på vent, og det er derfor viktig at vi opprettholder moment i dette arbeidet.
”

opp nye behov; det er mange i Norge som ikke forstår norsk godt, og dette er en utfordring i en tid der informasjon er avgjørende for folks helse, sikkerhet og generelle livssituasjon. Vi har derfor arbeidet mye med å gi informasjon om smittevernstiltak og rettigheter i forbindelse med permittering, til personer som er avhengig av støtte for å manøvrere i den norske informasjonsjungelen.

PODKAST-SERIE PÅ POLSK

Gjennom kontakt med vårt ressurscenter erfarte vi at det var et stort behov i den polske befolkningen i Norge for informasjon i forbindelse med korona. På initiativ fra noen frivillige hos oss har vi laget en podkast-serie på polsk med informasjon om korona, lover, regler og rettigheter i Norge. Vi er stolte over våre frivillige som viser slikt initiativ og pågangsvilje, også i en krevende tid!

Vårt internasjonale arbeid har naturligvis også endret seg. Vi kan ikke lenger følge opp prosjektene gjennom besøk, og blant våre partnere er det variert digital kapasitet – dette er en del av det å arbeide i land over hele verden. Likevel har vi greid å holde tilnærmet normal fremdrift i våre prosjekter. Dette skal våre partnere ha ros for.

UTDELING: Bilde fra Caritas Uganda, der Biskop Sanctus Linus Winok og Prisca Acipa fra Caritas Uganda er tilstede ved utdeling av smittevernstutstyr i forbindelse med korona,

Ringvirkningene av koronaviruset vil bli katastrofale hvis arbeidet mot sult, klimaendringer, andre epidemier og konflikter ikke videreføres. At disse krisene skal bli glemt, atter en gang, er vår aller største frykt.

ANDRE KRISER HAVNER I SKYGGEN

I DR Kongo var det for eksempel flere pågående kriser allerede før korona. Matsikkerheten er svært dårlig, og de sliter nå med oversvømmelser som ødelegger avlingene, samtidig som gresshoppesvermer har blitt observert for første gang på 75 år. Landet er herjet av flere epidemier, blant annet malaria, ebola, kolera og meslinger. På toppen av dette er de rammet av borgerkrigsliknende tilstander. Fra Kongo rapporterer våre partnere om at koronaviruset tar all oppmerksomheten til myndighetene, og at de andre pågående krisene er skadelidende. For eksempel er det stans på forsyninger av medisiner til landsbygdene på grunn av frykt for smittespredning. Samtidig har over 60 prosent av befolkningen uformelle jobber som de ikke lenger kan gjøre. Hvordan skal de nå brødfø seg?

Fra Venezuela kunne vi fortalt en lignende historie – om et helsevesen, og en økonomi, som har vært i knestående i en lang periode. Nå har også de fått korona på toppen, og grenseområdene er i kaos, med mennesker som strømmer tilbake fra Colombia.

Derfor dreier en stor del av vårt arbeid seg om å opprettholde fremdriften i prosjektene som var i gang før koronakrisen, samtidig som vi skal bidra til håndtering av pandemien. I årene fremover kommer det til å være behov for en internasjonal dugnad der vi viser den samme solidariteten som vi har vist i Norge gjennom de seneste månedene. •

↑
ÅPNING! I mai kunne vi endelig åpne ressurscenteret vårt igjen.

↙
SMITTEVERNTILTAK: Dette er en «Tippy tap» som vi setter opp, og som gir muligheten til å vaske seg uten å være i kontakt med hendene. Man trykker med foten for å tippe kannen, så renner vannet over såpen. Dette er et enkelt men effektivt smittevernstiltak.

Kampen mot sult, fattigdom og urettferdighet kan ikke settes på vent, og det er derfor viktig at vi opprettholder moment i dette arbeidet. Samtidig har viruset tvunget frem nye behov i mange av våre partnerland, og vi har i samarbeid med våre partnere forsøkt å bidra til håndtering av krisen. Informasjonsarbeid til befolkningen er en viktig del av arbeidet i mange av landene – spesielt siden tilliten til myndighetene er slitt. Vi har derfor en viktig rolle ved å nå ut og kommunisere tiltakene befolkningen bør følge, for at konsekvensene av viruset ikke blir større enn hva som er absolutt nødvendig.

I mange av landene der vi er engasjert er det allerede pågående kriser – det er derfor vi er der i utgangspunktet. Vi frykter nå at koronaviruset kan ta alt fokus og at andre kriser vil bli større som en konsekvens av dette.

Navn: Jon Atle Wetaas

Alder: 62 år

Fra: Oslo

Yrke: Dominikanerpater ved St. Dominikus kloster i Oslo

P. Jon Atle Wetaas er prior ved St. Dominikus kloster. Kommuniteten tilhører den franske provinsen. Som student tilbrakte han flere år i Frankrike hvor han fikk et smaksrikt innblikk i det franske kjøkken: både i det ekstravagante og det enkle og trauste.

- Hvilken rett anbefaler du til ukens søndagsmiddag? - Jeg anbefaler den franske retten boeuf bourguignon. Om man ønsker å sette sammen en hel meny, vil jeg anbefale rødbetesalat med chèv्रे til forrett og sesongens frukt/bær i en eggedosis med cognac til dessert.

- Hvordan foregår måltidene i St. Dominikus kloster?

- I klosteret har vi et felles varmt måltid pr. dag, som inntas i vårt refektorium kl. 14.30. Før vi spiser ber vi tidebønnen non (middagsbønn) mens vi står ved bordet. Måltidet består av tre retter, bortsett fra i fastetiden. Da serveres det noe enklere, og ikke forrett eller søte desserter.

- Hvilke typer retter serveres det mest av?

- Vi er svært privilegerte her hos oss. Vår kokk er fra Filippinene, men har mange år bak seg i Norge, og en svigermor som har lært henne norsk matkultur på sitt beste. Jeg tør si at en mer variert, ekte norsk, eksotisk, smaksrik og fersk mat av kortreiste produkter kan ingen ønske seg. Høy kvalitet, enorm spennvidde, og en fargerik og vakker presentasjon gjør hvert eneste måltid til en god opplevelse og et hyggelig samvær rundt bordet.

- Hvordan oppstod interessen for mat? - For eget vedkommende tror jeg mat inngår i min store lidenskap for kultur, antropologi og historie. Mat har alltid inngått som en viktig del av menneskers liv, uansett hvor på kloden man befinner seg, også i religiøs sammenheng. Hver eneste katolske messe feires rundt et måltid. Jeg slapp alltid til på kjøkkenet da jeg var liten, og fordi min mor ikke var utarbeidende, og jeg selv ikke var i barnehage, observerte jeg min dyktige mor da hun laget alle retter fra bunnen av året rundt. Det eneste jeg kan huske som et problem, var å spise fårrikål og lammestek av dyr jeg selv hadde vært med på å slakte, på den tiden vi kjøpte slakt direkte av bonden på fjellet.

Fransk klassiker

Inviter på en kjøttgryte rik på smak og tradisjoner. Det mest kompliserte med denne retten, er nok uttalen av navnet!

VED KATHRINE LÅVER

Boeuf Bourguignon

DU TRENGER 5 (PERSONER)

ca. 1 kg marmorert oksekjøtt (nakke, bryst, bog, entrecôte)

10 sjalottløk (eller 3 vanlig gule løk)

1 hel hvitløk (eller 6–8 fedd)

5 store gulrøtter (ca. 800 g)

1 dl tomatpuré

30 g smør

hvetemel (2–3 ss)

½ l kjøttkraft (ev. god buljong) eller litt mer.

en flaske kraftig rødvin

eventuelt 400 g champignoner (kan sløyfes)

200 g bacon i biter (lardon) helst tørrsaltet pepper, salt, timian, laubær, ½ chili, persille

SLIK GJØR DU:

Skjær kjøttet i store terninger, og la dem gjerne marinere i litt av vinen før de stekes.

Smelt så smør, og brun kjøttet sammen med halvparten av baconbitene i (helst) en jerngryte.

Ha i pepper og salt.

Tilsett tomatpuré og finhakket chili, timian og et par laubærblader. Dryss over melet og rør rundt.

Tilsett skrelt sjalottløk og knuste hvitløkfedd. Hell oppi kjøttkraft/buljong, deretter halvparten av vinen, og la det småkoke i ca. en time på svak varme. Tilsett gulrøtter skåret i avlange biter sammen med champignon og resten av baconbitene.

Ha i resten av vinen og la putre i ½ time. Et voilà! Strø over persille og server.

Servér med hjemmelaget potetmos eller mandelpoteter. En kraftig rødvin i glasset anbefales.

«Min nåde er nok for deg»

Da jeg for åtte år siden avsluttet teologistudiene ved presteseminaret vårt i Polen, var det fremdeles områder av teologien hvor kunnskapen ikke bare satt løst, men fortsatt virket som «det store ukjente». Og godt var det. Slik skal teologien være.

TEKST: HALLVARD HOLE, ST. FRANS KLOSTER, LARVIK

Blant begrepene som forble et stort spørsmålstegn for meg var nåden. På tross av den katolske teologiens presise inndelinger av nåden i forutgående nåde, nådens stand, standsnåde, handlingsnåde osv., så forble hele læren om nåde et stort mysterium og noe u håndgripelig. Noe skyld kan kanskje tillegges professoren, som viftet med hånden i løse luften når han la ut om nåden. Samtidig mistenker jeg ham for å akseptere det samme som jeg i dag, at troens mysterier har det for seg at de aldri blir mindre, men alltid større. *Deus semper maior*, som de gamle sa. Jeg håper derfor å la nådens mysterium komme nærmere uten å forminske det. Frans av Assisi har vært og er fortsatt min veileder i mange spørsmål, også her.

ALT ER NÅDE? Det som fascinerer ved nåden, er hvor vidtrekkende og altomfattende den er. Finnes det en time eller et sekund av universets historie der Gud ikke har virket med sin nåde? Den tyske teologen Johan Adam Möhler sier det slik: «Skapningene hadde for alltid forblitt langt unna Skaperen om ikke nåden hadde fylt avgrunnen som deler dem».

Det får meg til å tenke på noe jeg har forsøkt å formidle ved et par anledninger, i foredrag og samtaler, om den eksistensielle fattigdom som berører alle. Det finnes et tomrom i oss, en «avgrunn» i vår eksistens. Ingenting i denne verden eller av denne verden kan trygge vår tilværelse. I denne

avgrunnen kommer Gud oss i møte og er til stede. Dette gir oss en klar fornemmelse av at alt er fundert på Guds nåde.

DYP ROPER TIL DYP. Den som våger å bevege seg mot avgrunnen kan få oppleve velsignelse hver dag, slik salmisten skriver om: «Dyp roper til dyp i drønnet av dine fossefall. Herren sender sin godhet om dagen, sangen hans er hos meg om natten, en bønn til mitt livs Gud» (Sal 42,8a.9). Hvert øyeblikk er fylt av nåde. Gud lener seg mot sine skapninger for å komme dem i møte og i forkjøp med sin godhet. Det forandrer radikalt vårt perspektiv på verden og livet. Verden er ikke tilfeldig, men en åpenbaring av Gud. Likevel er det i dypet av virkeligheten denne åpenbaringen finner sted, altså ved nåden som dirrer rett under overflaten.

De hellige mystikerne viser oss vei i dette nådens landskap med sin erfaring av Gud, nettopp fordi de kommer i berøring med dypets mysterier og klarer se spor av den underliggende nåde og godhet i alle ting. Frans av Assisi er blant dem som evnet å fjerne alle hindre for nåden og åpnet sitt liv for Gud. Samtidig hjelper han oss å forstå hvor vi har et sikkert ankerfeste. Hans mystikk var sakramental og over alt lengtet han etter å se Kristus, det inkarnerte Ordet. Følger vi denne tanken, gir frelseshistorien oss rikelig anledning til å lete etter uttrykk for Guds synlige, berørende kjærlighet i skaperverket, historien, sakramentene og Kirken. Alt kunne være ►

«Det som fascinerer ved nåden, er hvor vidtrekkende og altomfattende den er. Finnes det en time eller et sekund av universets historie der Gud ikke har virket med sin nåde?»

tegn på en usynlig nåde, og det bringer oss samtidig til kjernen av Kirkens forkynnelse av nåden.

NÅDE OVER NÅDE. Kristendommens budskap er unikt. Kirken forkynner at nåden ikke bare er i avgrunnen, i dypet mellom Gud og hans skapninger. Nåden blir inkarnert. Gud fyller ikke bare avgrunnen, men kommer inn verden i egen person. Evangelisten Johannes skriver om dette: «Av hans fylde har vi alle fått, nåde over nåde. For loven ble gitt ved Moses, nåden og sannheten kom ved Jesus Kristus» (Joh 1, 16-17). I inkarnasjonens mysterium har hele nådens mysterium i skaperverket blitt konsentrert: et sant menneske er sann Gud. I ham er Guds rike kommet nær. Den som har sett ham har sett Faderen (jfr. Joh 14,9).

Frans av Assisi oppsummerer inkarnasjonens nåde med følgende takksigelsesbønn: «Vi takker deg, fordi du, på samme måte som du skapte oss ved din Sønn, ved din hellige kjærlighet som du elsket oss med, lot Ham, sann Gud og sant menneske, bli født av den ærerike, salige og hellige Maria, alltid jomfru» (Den ikke-stadfestede regelen 23,3). Skapelse og inkarnasjon er med andre ord tett forbundet. Mennesket ble skapt ved Sønnen, og det er én og samme kjærlighet som også lar ham bli sant menneske. Med inkarnasjonen er det bare blitt enda tydeligere at Guds nåde og godhet er å finne over alt. Nå er Veien til Gud åpen så vi kan vandre den, Sannheten åpenbart og i Livet kan vi alltid og overalt motta Guds nåde.

«MIN NÅDE ER NOK FOR DEG». Menneskets lengsel etter Gud, som gjør at vi våger oss mot avgrunnen hvor Guds nåde er, har med inkarnasjonen fått

sitt tilsvarende. Jesus selv staker ut kursen for Peter og Kirken når han sier: «Legg ut på dypet!», med andre ord: «Stol på meg!» Her ligger det riktignok også et annet aspekt ved troen på Jesu nåde, som Peter og Paulus kommer til å nevne flere steder. Peter skriver at troen blir prøvet ved mange slags prøvelser, og Paulus setter også ord på hvorfor: «For at jeg ikke skal bli hovmodig på grunn av de høye åpenbaringene, har jeg fått en torn i kroppen, en Satans engel som skal slå meg – for at jeg ikke skal bli hovmodig. Tre ganger ba jeg Herren om at den måtte bli tatt fra meg, men han svarte: Min nåde er nok for deg, for kraften fullendes i svakhet.» (2 Kor 12,7-9a). Gjennom Paulus inviterer Gud oss til å stole på ham fullt og helt. Selv ikke i møte med livets ytterste prøvelser, i lidelser og døden, er vi uten nåde. Inkarnasjonens nåde bringer også korsets nåde til vår verden som er preget av syndefallet, og lærer oss at Guds nåde virkelig er nok og strekker seg til det dypeste dyp.

Igjen kommer også Frans oss til hjelp med sin sakramentale forståelse av virkeligheten: Lovet være du, Herre, for vår søster den legemlige død. Slik lovpriser han Gud i Skapningenes lovsang, og uttrykker at selv den avgrunn som døden er, ikke er uten Guds nåde. Det gjør heller ikke mindre inntrykk på oss å vite at slik lovpriser han Gud mot slutten av sitt eget liv, utmattet og mens han erfarer tomhet og forlatthet. Han er blind og kan ikke se solens lys, men lovpriser likevel Gud for broder sol.

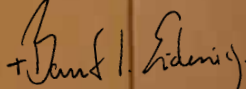
Frans' fattigdom i jordelivet nådde sitt mål ved at nåden bar ham fullt og helt. Selv om de synlige tegn «forsvant» for ham, var han omsluttet av Guds usynlige nåde. Han var forenet med Kristus, og det var nok. •

Caritas Norge trenger din støtte

Caritas, Kirkens egen hjelpeorganisasjon, har de siste månedene strukket seg langt. På imponerende vis har de omstilt sine aktiviteter i Norge, for å kunne nå ut til mange av dem som nå rammes hardest av korona-pandemien. Internasjonalt jobber Caritas for å tilpasse hjelpearbeidet en ny situasjon, blant annet fordi antallet som sulter i verden vil øke betydelig, som en direkte følge av pandemien.

Det er særlig i krevende tider at vårt kall til diakoni og nestekjærlighet blir satt på prøve. Det er i slike tider vi nå står overfor at omsorg og solidaritet er viktigere enn noen gang, og at vi alle etter evne bidrar med det vi kan. I april tok pave Frans initiativ til å opprette et nødhjelpsfond, og gav selv en betydelig gave til fondet som administreres av Caritas.

Jeg vil oppfordre hver og en av dere til å gjøre det samme og støtte opp om Caritas Norges arbeid. Fortrinnsvis anbefaler jeg at dere blir fastgivere, da dette vil gi økt forutsigbarhet og gjøre det lettere for Caritas å planlegge sitt arbeid.

Biskop Bernt I. Eidsvåg

Slik kan du støtte Caritas:

- 1. SMS:** Send SMS til 2160 – kodeord Caritas100 eller Caritas250 og bli månedlig fastgiver av kr 100 eller kr 250.
- 2. WEB:** caritas.no/fast (velg valgfri gave)
- 3. GAVEKONTO:** 8200. 01. 93433
- 4. VIPPS:** Til nr. 12135 (Valgfritt beløp)

Dahl dykker dypt

OMTALT AV OLAV RUNE BASTRUP

HANS FREDRIK DAHL
BOKSTAVELIG TALT?
TEKST OG TRO,
I GÅR OG I DAG
 EMILIA FORLAG
 165 SIDER

Dette er en liten stor bok – overkommelig i sidetall og i språklig enkelhet, desto mer kompakt i innhold. Den tidligere dagbladredaktør, historieprofessor og kulturradikaler hakker løs på ord, uttrykk og metaforer i troens univers, i en ambisjon om å finne deres allmenmenneskelige innhold. Det er slik troen er, skriver Dahl. Den uttrykker seg i ord og metaforer som er kjente og relevante. Den norske teologiprofessor og dogmatiker Christian Ihlen (1868 – 1958) sammenlignet sitt arbeid med kirkens dogmehistorie med å knekke nøtter. Noen var verre enn andre å få has på, noen også helt gjenstridige, men felles for dem var at de alle smakte desto bedre når man først fikk slått hull på dem. Dahls lille store bok kan sies å være en slik nøtteknekksuite på troens scene. Instrumentene Dahl spiller med er hans eget fag, historie og kommunikasjon – og hans kristne tro.

AKADEMIKEREN OG DEN TROENDE

Dahls bok er ingen tekstkritikk i vitenskapelig forstand. Det er fascinerende å observere hvor støtt både akademikerens og den troende mannen vandrer i troens landskaper uten å fornekte hverandre. Det understrekes også i det språklige uttrykket. Det er enkelt og likefrem, ja, nesten hverdagslig og velsignet fritt for kompliserte utsving når vanskelige ting skal forklares. Samtidig har skeptikeren som alltid er og må være akademikerens følgesvenn, ikke pensjonert seg. Han sitter fortsatt på Dahls skulder og kremter, skjønt Dahl må rett som det er ta ham i skole: Nei, tro og viten er ikke inkompatible størrelser. Tro er å håpe på gudsaksiomenes sannhet, bevisene for deres sannhet ligger i deres forklaringskraft, intellektuelt så vel som eksistensielt.

I alle temaene Dahl tar for seg i sin lille store bok fornemmer man mellom linjene hans tause dialog med skeptikeren. Når Dahl undertiden må refse ham, får han inn noen fulltreffere. Det skjer ikke minst i de to kapitlene som etter min mening er de beste og mest interessante: «Kan en historiker tro på Bibelen?» og «Å uttrykke evigheten». Er begrepet evighet

overhodet meningsfullt i en historikers vokabular? Betyr det noe som helst? I religionen er det et helt sentralt begrep, men ikke dermed forståelig. Er det ikke bare et ord vi setter inn der andre ord slipper opp? Vitenskapelig er det fullstendig meningsløst siden det ikke finnes noe empirisk å knytte det til. Særlig er det slik for historikeren, hvis oppgave jo er å arbeide med avgrensede tidsavsnitt. Evigheten kan for historikeren trygt plasseres under teologisk fakultet.

SPRÅKET OG EVIGHETEN

Så viser Dahl at fullt så enkelt er det ikke. At språket låser oss inne, fordi ord bare kan vise til gjenkjennbare gjenstander og erfaringer, gjør ikke evighet til et irrelevant perspektiv for en historiker. Tvert imot er evigheten en dimensjon i alt historikeren arbeider med. Hvordan skulle han ellers kunne overskride sin egen tid og kunne si noe meningsfullt om hvordan tidligere tiders mennesker tenkte og handlet? I streng vitenskapelig forstand er jo en slik overskridelse umulig. Når det likevel anses mulig, forutsetter det en tro på at det finnes noe som binder fortid og nåtid sammen til tross for forskjeller i forutsetninger og virkelighetsforståelse den gang og nå. Hva dette «noe» er kan man selvsagt gjøre seg mange tanker om. Det viktige her er at vi i selve tilnærmingen til historien forutsetter en felles grunn som gjør det mulig for oss å identifisere oss med fortidens mennesker. Det lærer oss om det særegne ved vår egen tid, om det som er foreløpig og variabelt, men også – ja, nettopp dét – om det som synes bestandig.

Dahl tar dette flere skritt videre og knytter historikerens spørsmål til det virkelig store spørsmålet om en evig, udødelig sjel. Dette avføder et nytt og for Dahl altavgjørende spørsmål: Har historien en mening, en retning mot stadig nærmere fullbyrdelse? Kan historien når alt kommer til alt forstås uten troen på en retningsbestemthet – kort sagt: troen på en Guds plan? I så fall er historien å oppfatte som en kollektiv bevegelse der fortidens, nåtidens og fremtidens mennesker går i følge

— “ —

Det er fascinerende å observere hvor støtt både akademikerens og den troende mannen vandrer i troens landskaper uten å fornekte hverandre.

— ” —

på veien mot samme mål. Det er en dypt engasjerende tankeøvelse Dahl inviterer leseren med på her. For egen regning legger jeg til hva dette konkret betyr for en katolsk troende: Stedet der fortid, nåtid og fremtid smelter sammen er selve det kultiske sted - i det dikteren Alfred Hauge i en salme beskriver som «det evige sekund» - der messeofferet – en frukt av jorden og menneskers arbeid - blir for livets brød og frelsens kalk.

Dahl uttrykker det slik: «Tror man på en hensikt med menneskene, så må man altså se det slik at de som lever nå på en eller annen måte er relatert til alle andre – før, nå og i fremtiden. Menneskeheten fremstår da ikke bare gjennom de levende som en kjede av individer som avløser hverandre, men som summen av alle sjeler som etter døden på en eller annen måte fortsetter å leve til evig tid, Følgelig kan man si at vi som til enhver tid lever, bare representerer den synlige, empiriske del av historien – men at vi lever sammen med alle andre i en mektig, fremadskridende kollektiv bevegelse av fortidens, nåtidens og fremtidens mennesker».

RETTFERDIGHET OG BARMHJERTIGHET

Her står vi ved noe som ser ut som troserklæring fra Dahls side, en innsikt vunnet på høyden av livet, og hvor akademikeren og den troende mannen taler med samme tunge. Den fremadskridende bevegelsen i historien kan selv for historikeren – når alt kommer til alt – ikke fullt ut forstås uten forestillingen om en Guds plan - en plan som forutsetningsvis må være god om vi skal tro Guds eget ord, og som gir håpet om en bedre fremtid en grunn. Dahl mynter dette ut i to grunnleggende tema som går som røde tråder gjennom det gamle og det nye testamente: rettferdighet og barmhjertighet. Bibelen er en bok om sosial rettferdighet, solidaritet og likhet, skriver Dahl. Kan man da gjennom historiens fremadskriden se en utvikling av *mer* rettferdighet og *mer* kjærlighet som indikerer at Gud faktisk utfolder seg i historien tross all ondskapen som kan

tyde på det motsatte? Dahl svarer ja. I de små så vel som i de store rykk er historien i bevegelse mot noe stadig bedre. Det minner mye om kardinal Newmans tanker, hvis historiesyn ligger nær opp til Dahls. Men det er også her jeg hører skeptikeren på min egen skulder kremte litt. For undertegnede er en slik utviklingsoptimisme fortsatt en trosøvelse.

Dahl dykker ned i en rekke andre temaer, der begrepene rettferdighet og kjærlighet er nøklene han åpner opp troens rustne låser med. Ikke minst vier han Treenighetslæren mye oppmerksomhet. Men man spør seg under lesningen om ikke den gamle marxist også stikker hodet frem, ikke minst i synet på historien merkes noen dyptliggende mønstre. Dahl har nok sett at spørsmålet måtte komme, og avslutningsvis vier han saken stor oppmerksomhet i sluttkapitlet «Historiens slutt». Har kristendom og marxisme noe til felles? Dahls behandling av spørsmålet er frigjørende lesning. Dahl påpeker noen åpenbare tangeringspunkter, ikke minst i spørsmålet om sosial rettferdighet og i troen på en rettferdighetens triumf ved historiens ende. På andre områder er den kristne tro og marxismen like åpenbart inkommensurable. Karl Marx tilbyr en forståelse av historien som gir vesentlig innsikt, påpeker Dahl, men det kan aldri bli annet enn tilskuerens innsikt. Troens innsikt er en annen, den må vinnes innenfra, og den vinnes i erfaringen av Guds godhet og i budet om etterfølgelse.

DET KORTE OG LENGRE PERSPEKTIV

Avslutningsvis spør så Dahl om de to kan forenes, om ikke annet supplere hverandre? Han svarer ja. For egen del lar jeg erkebiskopen av Havana besvare samme spørsmål. Det gjorde han i et TV-intervju før pave Johannes Paul IIs besøk på Cuba. Fidel Castro stod ennå på høyden og erkebiskopen hadde gått en lang skole i å uttrykke seg diplomatisk: «I det korte perspektiv har vi de samme mål. I det lengre...?» Erkebiskopen smilte lurt, gjorde en gest med hendene og lot fortsettelsen stå åpen. Et slikt svar er mer enn bare diplomatisk. Det er også et riktig godt *katolsk* svar. •

PILEGRIMSTUR TIL SELJA SELJUMANNAMESSE 8. juli 2020

- Onsdag 8. juli feirer vi Seljumannamesse, festen for Vestlandets skytshelgen St. Sunniva og hennes ledsagere. Menigheten arrangerer dagstur til Selja. Se programmet nedenfor, med forbehold om endringer.
- Vi reiser i private biler. Vennligst ta kontakt med p. Khiem snarest – og senest innen 23. juni – dersom du trenger skyss eller kan ta med flere i bilen din.
- Båten til Selja koster kr 300,- for voksen og kr 150,- for barn, og det betales på stedet. I tillegg må man regne med andre utgifter som ferje og bensin for dem som trenger skyss.
- Alle må selv ordne matpakke for turen.
- Påmeldingsfrist er 23. juni pr mail, alesund@katolsk.no, eller kontakt p. Khiem, 4181617862.

Alle er hjertelig velkommen!

PROGRAM

- 07.45** Avreise fra Vår Frue Kirke, Nørvesund
08.20 Ferje Sulesund-Hareid
09.45 Ferje Årvik-Koparnes
11.00 Ankomst Selja
11.30 Båt til Selja
11.45 Prosesjon fra Bø til Klosterruinene
12.30 Høymesse
15.30 Båt fra Klosterruinene
16.30 Vesper St. Jetmund kirke, Åheim
18.00 (evt. 18.30) Ferje Koparnes-Årvik
19.10 (evt. 19.40) Ferje Hareid-Sulesund
20.00 (evt. 20.30) Ankomst Vår Frue Kirke, Nørvesund

OLE RIKARD HØISÆTHER
**SANKT HALLVARD.
 HELGEN OG SYMBOL**
 ORFEUS 2020

Boken om St. Hallvard er skrevet

OMTALT AV NILS HEYERDAHL

De gamle helgenbiografiene hadde en from hensikt: de skildret personer som skulle være forbilder for de troende. Kunsthistorikeren, forfatteren, forleggeren, Oslo-patrioten og kulturaktivisten Ole Rikard Høisæther har med sin bok om St. Hallvard kanskje ikke hatt akkurat dét som fremste mål, men hans respekt for Hallvard Vebjørnsson har ikke desto mindre satt fine avtrykk i denne store fortellingen om en norsk helgens korte liv og lange etterhistorie. Det er blitt en rikt illustrert praktbok, full av vederheftig og interessant informasjon om Hallvards tid og miljø, om den rolle han kom til å spille etter sin død i Norges religiøse og politiske liv, og om hans transformasjon fra helgen til profant symbol – et kjennemerke reproduisert i alle mulige versjoner fra brev-logoer til de tusener kumløkk i Oslo kommune.

ET KORT LIV

Hallvard Vebjørnsson var av høy byrd, fetter av Olav Haraldsson, den senere St. Olav. Han ble født i 1020 på den gamle kongsgården Huseby i Lier utenfor Drammen, og allerede som svært ung førte han handelsskip til og fra Gotland. Alt lå til rette for en betydningsfull posisjon i det norske samfunn. Men en dag han står ved stranden og gjør seg klar til å seile over fjorden, kommer en ung kvinne løpende, forfulgt av tre menn. De beskylder henne for tyveri fra et stabbur, men hun nekter. Hallvard tror på hennes uskyld, tar henne i forsvar og rømmer med båt ut på fjorden med henne ombord. Forfølgerne angriper med pil og bue fra en annen båt. Hallvard skjærer kvinnen og bruker en tilje fra båten som skjold, men blir truffet i halsen og dør momentant. Den unge kvinnen, som er gravid, blir brakt i land, drept og begravet der, mens Hallvard blir senket i Drammensfjorden med en sten om halsen.

Etter noen uker flyter liket opp, for samtiden

et mirakel, for Høisæther noe som også kan gis en naturlig forklaring. Det skjer andre uvanlige ting, og etterhvert går det mot ry, heltestatus og – i 1125 – helgenkåring av Hallvard, som bare ble 23 år gammel. Venerasjonen for Hallvard levde videre etter reformasjonen. Så sent som på 1890-tallet ble det solgt flasker med vann fra den «Hallvardskilden» på Huseby gård som etter sagnet skal ha sprunget opp, like i nærheten av stedet der Hallvard Vebjørnsson gikk i døden for en annen.

Legemet ble senere flyttet fra Lier til Mariakirken i Oslo, og deretter til den domkirken som fikk hans navn. Hallvardskatedralen var det største bygget i Norge frem til Nidarosdomen ble reist ca. år 1300. Og Oslos skytshelgen og beskytter kom til å spille en vesentlig rolle i oppbyggingen av denne byen som maktsentrum.

GOD FORMIDLING

Ole Rikard Høisæther fører en sikker penn og er en fremragende forteller. Her må ligge inngående studier bak, noe som bokens lange litteraturliste vitner om. Her er både lærde og populære artikler og bøker, men det viktigste er at forfatteren klarer å formidle alt sitt stoff på en måte som henvender seg både til lærd og leg. Nyttig og oversiktlig er også en kronologi over viktige, relevante hendelser fra år 800 frem til 1966 da St. Hallvard kirke og kloster på Enerhaugen ble åpnet. En liste med opplysninger om historiske personer som omtales, gjør det også lettere å følge med under lesningen.

En gjenganger i denne vakre boken er en diskret, vannmerke-liknende gjengivelse av de tre pilene som alltid er med i billedframstillinger av helgenen. De symboliserer de tre som ble drept en vårdag i 1043: Hallvard, den unge kvinnen og det ufødte barnet.

Det er bare å ta av seg hatten og takke for den vakre og innholdsmessig solide boken om St. Hallvard. •

“
**Et vakkert,
 kunnskaps-
 formidlende
 og rikt
 illustrert verk
 om Oslos
 og Vikens
 skytshelgen.**
 ”

ST. HALLVARD 1000 ÅR: Fortsatt et ideal å strekke seg etter

St. Hallvard fyller 1000 år i år: Da er det på tide at han får sin egen biografi.

TEKST OG FOTO: **PETTER STOCKE-NICOLAISEN**

Den har Oslo Byes Vels generalsekretær og magister i kunsthistorie Ole Rikard Høisæter besørget – til huldrrik mottagelse i norske medier.

Praktboken teller nesten 250 sider og er fylt over randen med kunnskap, illustrasjoner og refleksjoner: «Det er bare å ta av seg hatten og takke for den vakre og innholdsmessig solide boken om St. Hallvard», konkluderer St. Olav kirkeblads redaktør Nils Heyerdahl på side 87 i dette nummeret.

– *Hva har gledet deg mest i arbeidet med den første boken om Oslo bys skytshelgen St. Hallvard?*

– Det må være at man på merkelig vis gjør funn av ting som ikke har vært publisert tidligere, sier forfatter Høisæther og trekker frem et manuskript av St. Hallvard-legenden i det svenske Riksarkivet. Boken offentliggjør for første gang et bilde av 1400-tallsdokumentet.

– Det gjelder også akvarellen fra 1841 av takmaleriene i Vang stavkirke. Maleriene fra 1260 fortalte St. Hallvard-legenden, men forsvant da kirken ble solgt til den prøyssiske kongen i 1841, sier Høisæther, som er takknemlig for at den tyske arkitekten pietetsfullt tegnet av alle takmaleriene som akvareller.

– Kirken står nå i Polen, men den er dessverre blankskurt.

FÅ KILDER OM FROM YNDLING

Å skrive om en 1000 år gammel helgen, er en stor faglig utfordring: Ikke minst når man skal skrive om en helgen hvis fortelling kun er én – og den kan attpåtil skrives på 5 linjer.

– *Hva har vært mest utfordrende med boken?*

ENDELIG ST. HALLVARD-BIOGRAFI: For 1000 år siden ble Hallvard Vebjørnsson født på gården Huseby i Lier utenfor Drammen. Vi kjenner ham som Sankt Halvard eller den hellige Hallvard, Oslo bys skytshelgen. Ole Rikard Høisæther har skrevet helgenens første biografi.

– Mangelen på kilder, sammenlignet med både andre norske og internasjonale helgener. Vi har kun fire hovedkilder, hvorav to er funnet i nyere tid.

– *Kan du si noe om hvem Hallvard Vebjørnsson var?*

– For det første var det en mann som ble tidlig voksen. Det ble gutter og jenter på den tiden; vi må anta at han førte kommando på eget skip over lange avstander allerede før han var 20 år, sier Høisæther.

Den lærde Adam av Bremen skriver om Hallvard bare 50 – 60 år etter hans død. Allerede da tillegges den norske helgenen flere attråverdige egenskaper:

– Han tegner opp Hallvard som en from, altså troende, mann: Han var ikke bare rettferdig, men overmåte generøs. Han er kjent for å ha brukt en vekt som gav fordel til broren, sier Høisæther, som mener at dette ikke kommer av seg selv:

– Dette har gått på folkemunne lenge, og stammer fra vitnesbyrd om Hallvard kort tid etter hans død.

FORTSATT AKTUELL

St. Hallvard var først og fremst lokalhelgen i Viken og på Opplandene, og her

ble hans festdag, 15. mai (hallwardsok), feiret som obligatorisk helligdag.

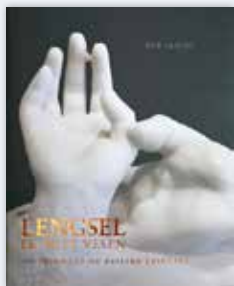
– Hvis man ønsker å bli bedre kjent med St. Hallvard, er de tre viktigste stedene å oppsøke: For det første Hallvards fødested, Huseby gård i Lier. Drar du dit, vil du ferdes i et kulturlandskap som har ligget så å si urørt i 1000 år. For det annet, Hallvardskatedralen. Å vandre i ruinene er en enorm opplevelse, ja, helt magisk. Man kan levende forestille seg hvordan dette stedet har vært, summende av tro og politisk intrige. For det tredje, Oslo rådhus. Her kan du studere den moderne Hallvard, sier Høisæther.

– *Det er 1000 år siden St. Hallvard, eller Hallvard Vebjørnsson, ble født. Kan han fremdeles være et forbilde for borgere av Oslo?*

– Absolutt! Tenk bare på de idealene han stod for: Rettferdig i sin dagligeandel – han gav alltid sin bror fordel. Han tok den uskyldige piken i forsvar – og utviste mot. Ja, han ofrer sitt liv i kamp mot urettferdighet: Det er noen av de største idealer et menneske kan strekke seg etter. •

Fra en munks perspektiv

OMTALT ØYVIND NORDERVAL

ERIK VARDEN
**LENGSEL
ER MITT VESEN**
St. Olav forlag, 2020
200 sider

“
Det er en
ytterst
interessant
tekst som viser
en lærd, men
samtidig
livsnær prest.
”

Den nyutnevnte katolske biskopen til Midt-Norge bispedømme, Erik Varden, har utgitt sin bok *The Shattering of Loneliness* (2018) på norsk på St. Olav forlag med tittelen *Lengsel er mitt vesen*. Om ensomhet og kristen erindring. På sett og vis kan den betraktes som en påtroppende biskops hyrdebrev, en programerklæring.

Det er en ytterst interessant tekst som viser en lærd, men samtidig livsnær prest. Teksten er sammensatt, ofte nærmest assosiativ. Forfatteren spenner over et bredt felt: Han reflekterer over sitt eget klosterkall. Han henviser til tradisjon og kirkelære. Han analyserer bibeltekster og tekster fra kirkefedrene. Han henviser til billedkunst og foretar omfattende litterære analyser av skjønnlitterære forfattere. Han trekker spennende linjer på tvers av århundrene. Han viser til historisk materiale. Han viser en stor språkbegavelse gjennom stadige etymologiske og begrepsmessige utlegninger. Men målet er hele tiden Kirkens tro og det kristne liv i etterfølgelse. Det er munkens indre liv vi får del i, og hans ønske om gjøre det om til aktuell teologi for alle. To temaer er gjennomgående: Inkarnasjonen og det sakramentale liv.

KRISTENT PERSPEKTIV

Perspektivet er katolsk, men samtidig allment kristent. Han ønsker å forklare livets sammenhenger

i et kristent perspektiv, nærmest interkonfesjonelt. Varden vil vise at livet er en prosess der man må vende seg fra det uvesentlige til det vesentlige: Å se seg selv som Guds skapning med den indre friheten midt i all lidelse som mål. Til tider har Varden noen ytterst klartseende og kloke observasjoner om lære og liv:

Vår tid er skeptisk til store ord. Den skyr dogmer. Men den kjenner betydningen av lengsel. Den lengter forvirret, uten å vite etter hva. Men følelse av å ha et tomrom som må fylles, er der. Så vidt jeg kan se, haster det med å vise denne lengselens «logiske» karakter for å belegge, på en forståelig måte at lengselen [...] langt fra er fremmed for kristen erfaring, men finner sin fullbyrdelse i Kristus Evangeliet utsletter ikke våre lengsler. Det validerer dem, det bekrefter at det vi lengter etter, er virkelig og substansielt (s. 182).

HØYT REFLEKSJONSNIVÅ

Boken representerer et høyt refleksjonsnivå. Den har gitt denne anmelder svært mye. Men jeg undres hvem målgruppen er. Teksten er til tider vanskelig tilgjengelig, og blir nok neppe gjenstand for folkelesning. Jeg vil håpe at Varden som biskop vil gjøre sine tanker og erfaringer lettere tilgjengelige og formidlende for alminnelig, enkle troende eller ikke-troende. Hans livserfaring og hans innsikter vil ikke bare kunne være oppbyggelige, men bli et viktig innslag i den norske kulturdebatten. •

KLIPP

«I en viss forstand er endringen av bioteknologiloven, som stortingsflertallet sist uke presset på regjeringen, en lenge varslet katastrofe for KrF. I rykk og napp har det gått denne veien i lang tid. Nå kom det et nytt rykk. Likevel er jeg er overrasket over at KrF ikke protesterer enda sterkere. Og ikke minst er jeg er overrasket over at partiet ikke har hatt en bedre plan for å trenere utviklingen. Med innføringen av NIPT-tester tidlig i svangerskapet snakker vi tross alt om en reform som for eksempel vil gå langt i retning av å utrydde Downs syndrom i Norge. I Danmark og på Island aborteres henholdsvis 97–98 og nærmere 100 prosent av fostre med denne diagnosen, ifølge Eivor Andersen Oftestad i Dag og Tid. Den etiske balansegangen mellom foreldrenes rett til å dra nytte av genetisk kunnskap og et samfunn som har plass til alle, forrykkes kraftig til fordel for førstnevnte. I praksis vil vi få et sorteringssamfunn.»

PÅL MYKKELTVEIT I MINERVA

«Med tiden vil flere av innvandrerne lære seg norsk og bli gradvis mer integrert i samfunnet. Hvis de bevarer sin religiøse tilknytning, vil Den katolske kirke i Norge over tid beholde et fotfeste som den ikke har hatt på 500 år.»

REDAKTØR TARJEI GILJE I DAGEN

«Tømmermannssonen frå Nasaret blir gravlagd og etter det evangelistane hevdar, står han opp frå dei døde etter tre dagar. Ingen ting av dette er lenger å finne på dagsorden i den offentlege samtalen i vårt land, slik Janne Haaland Matlary heilt riktig skriv i ein refleksjon i det katolske tidskriftet Sankt Olav. I det offentlege rommet i Norge er dei evige spørsmåla stort sett forviste til skammekroken som passé, pinlege eller unyttige.»

EDVARD HOEM I KLASSEKAMPEN

«Vi lever i en tid da mange som oppfatter seg som liberale, i møte med tradisjonell kristendom fremstår som noe ganske annet. Derfor er det befriende å lese en forfatter som behandler troen på Gud og Jesus med intellektuell nysgjerrighet.»

KÅRE BULIE I KLASSEKAMPEN OM DEN SVENSK FORFATTEREN PER OLOV ENQUIST

AKTUELL PROFIL

HVEM: Søster Mette Andrésen

AKTUELL: Fylte 80 år 27. mai. I 57 av dem har hun vært dominikanerinne.

En frognerfrøken som ville bli prest på 50-tallet, var litt spesielt. Hvis hun i tillegg konverterer til katolisismen, blir dominikanerinne og deretter blir omtalt som «rødstrømpe i nonnekår», er hun definitivt noe «atypisk».

– Du var aktiv i Den norske kirke og skulle sågar bli prest der. Så ble du katolikk. Hva førte en ung kvinne fra Frogner i Oslo til klosterlivet?

– For meg var det et kall helt fra konfirmasjonsalderen å kunne forkynne Guds ord. Først trodde jeg at det skulle skje i Statskirken, der var jeg døpt og vokste jeg opp. Så kom jeg i kontakt med Den katolske kirke og det ble anderledes. Stikkordet er kall – det har vært ledemotivet for mitt liv: Det er en vei, med mange sideveier, som har ledet meg hit jeg er idag.

– Man henter styrke fra mange kilder – og nå ser vi bort fra Den største – hvem var ditt viktigste forbilde i perioden rundt avleggelsen av de første løfter i 1966?

– De som gjorde sterkest inntrykk på meg da jeg konverterte, var søstrene på Lunden kloster: De levde et innestengt liv, men virket så lykkelige. Jeg ble engang spurt på TV: 'Er du lykkelig, søster Mette?' Jeg svarte at jeg vel ikke er lykkelig som ved en forelskelse, men jeg er glad for den vei jeg har valgt: At jeg er kommet på den rette hyllen, så å si: Jeg har vært i tjeneste for Kirken. Jeg hadde ingen «menneskelige forbilder» som sådan: Mitt forbilde har alltid vært Kristus. Og Maria Magdalena. Vi kaller henne «Apostlenes apostel» i dominikanerordenen, den første som forkynnte Jesu oppstandelse og som var kvinne.

– Det annet vatikankonsil fant sted fra 1962 til 1965. Du har uttalt at du vanskelig kunne utholdt et ordensliv om

«Jeg er fremdeles glad i livet – mer enn noensinne, det er mindre igjen av det.»

ikke endringene hadde kommet så raskt. Hvorfor?

– Konsilet kom med et budskap som svarte til det jeg ventet av Kirken. Liturgi på folkespråket var viktig. Jeg slet med latinen – hvem gjorde ikke det? Ordenslivet ble også modernisert, drakten ble for eksempel forenklet. Tidligere så vi jo ut som pingviner. Konsilets økumeniske perspektiv var også viktig for meg. Vi var ikke så redde for hverandre lenger – vi begynte å samtale med hverandre. Jeg følte meg nesten som en forræder da jeg konverterte; folk skjønte simpelthen ikke at jeg kunne bli katolikk. Noe av det hyggeligste ved å bli 80 er alle hilsenene fra lutherske prester som jeg har møtt opp igjennom årene.

– Du har møtt mange spennende og viktige personer i løpet av dine 57 år som ordenssøster. Hvem vil du trekke frem? Og hvorfor?

– Jeg vil ikke trekke frem én – da gjør jeg så mange urett. Det finnes personer som har betydd mer for meg enn andre,

men det er mellom oss: Det har ingen andre noe med. Å bety noe for noen, er viktig. Jeg har møtt mange som har betydd mye for meg – og jeg håper at jeg har kunnet gjøre det samme for andre. Når du fyller 80, hører du så mange godord at du tror du er død allerede – jeg har hørt de nydeligste nekrologer de siste dagene.

– Hva har gitt deg størst glede?

– Mine venner: Venner som jeg har kunnet stole på i tykt og tynt. Du velger ikke hvem du skal være i kloster med, derfor er det viktig å finne og ha venner også utenfor klosteret. Og selvsagt: Å være på den plass som jeg tror Gud har kalt meg til. Det har vært en vedvarende kilde til glede.

– Hvis du skal oppsummere din livsvisdom i en alder av 80, hva vil det være?

– Forkynnelse. Det er derfor jeg er her, for det er det det handler om: Jeg har fått så meget, og det vil jeg gjerne dele med andre. Dessuten – HUMOR: Jeg tror man kan klare meget gjennom det; og

Sr. Mette Andrésen

Født: 27. mai 1940, Oslo

Første løfter: 1966

Evige løfter: 1970

1970 – 1992: Kateketisk arbeid både blant barn og voksne i OKBs menigheter

1978 – 80: Studier i Paris

1992 – 98: Bosatt i Brussel og tilknyttet ESPACE, dominikanernes Europa-prosjekt

1998 – 2004: Ansvarlig for opplæring av legfolk i kirkelig tjeneste i bispedømmet Nanterre

2004 – 2016: Pastoralassistent i menigheten St. Jacques, Montrouge, Paris.

husk at det er lettere å le av andre enn seg selv, så øv på det siste.

– *Hvis du skulle endret Den katolske kirke på noe vis, hva ville du gjort?*

– Jeg ville gjerne at kvinner skal få en tjeneste i Kirken på en annen måte enn idag: Kvinnelige diakoner, for eksempel. Dessuten ville jeg sørget for at fraskilte kan gifte seg igjen.

– *Du har bidratt med mye – og på forskjellig vis – hva tenker du tilbake på med størst tilfredshet?*

– Jeg tror prekenvirksomheten er det som jeg har savnet mest. Men jeg har preket under retretter og ikke minst under et utall begravelser, som jeg har hatt mange av i Frankrike. Det har gitt meg mye.

– *Hva skulle du gjerne gjort anderledes?*

– Mange ting! Man tar gale valg av og til. Men vår Herre har hatt den kunsten å få meg på rett kjøll igjen. Han er flink sånn. •

Pavens bønneintensjoner

JUNI

Misjonsintensjon: Om hjertets vei

Vi ber om at de som lider finner styrke, og lar seg styrke av Jesu hjerte.

JULI

Generell intensjon: Familien

Vi ber om at vårt familieliv blir preget av kjærlighet, respekt og god rettleiding.

AUGUST

Generell intensjon: For den maritime verden

Vi ber for alle som arbeider ved og lever av havet, som sjømenn, fiskere og deres familier.

SEPTEMBER

Generell intensjon: Om respekt for jordens ressurser

Vi ber om at jordens ressurser ikke blir utplyndret, men rettferdig og respektfullt delt.

Ny prest til Tromsø stift

► Pater Rafał Ochojski MSF ankom Norge 23. mai 2020 for å virke som kapellan i Vår Frue menighet, Tromsø. Pater Rafał Ochojski ble født 23. oktober 1982 i Mikołów, Polen. Han ble presteviet 23. mai 2009 i Kazimierz Biskupi i bispedømmet Włocławek, Polen.

Kunngjøringer

BISKOP BERNT EIDSVIG KUNNGJØR FØLGENDE FOR OSLO KATOLSK BISPEDØMME OG TRONDHEIM STIFT:

► 20. februar 2020 vedtok Biskop Bernt I. Eidsvig **nye prosedyrer** for Oslo katolske bispedømme og Trondheim stift i saker der kirkelige medarbeidere er mistenkt for, eller har gjort seg skyldig i, grenseoverskridende seksuell adferd. Denne skal erstatte den tidligere beredskapsplanen. En egen sakkyndig gruppe utarbeider nå ny veileder for forebyggelse av overgrep.

► P. **Bharath Villavarayan** ble løst fra sitt embete som sogneprest til St. Johannes menighet i Oslo fra og med 2. påskedag (den 13. april). Han fortsetter som rektor ved St. Eystein presteseminar.

► P. **Bjørn Tao Quoc Nguyen** ble utnevnt til sogneadministrator ved St. Johannes menighet i Oslo fra den 13. april. Han fortsetter i sin stilling som biskopens kapellan.

► Mgr. **Torbjørn Olsen** ble den 13. mai gjenutnevnt til biskoppelig vikar for en periode på fem år. Mgr. Torbjørn Olsen er biskoppelig vikar for feltpresttjenesten og arbeidet med fornyelse av de liturgiske bøker.

P. Bjørn Tao Quoc Nguyen

Støtt din lokale menighet

Med VIPPS er det enkelt!

Oslo, St. Olav menighet
VIPPSNR: 19032

Oslo, St. Hallvard menighet
VIPPSNR: 12124

Oslo, St. Johannes menighet
VIPPSNR: 20345

Arendal, St. Franciskus Xaverius menighet
VIPPSNR: 121379

Askim, Mariakirken menighet
VIPPSNR: 108490

Bergen, St. Paul menighet
VIPPSNR: 111576

Eikeli, St. Elisabeth menighet
VIPPSNR: 539611

Fredrikstad, St. Birgitta menighet
VIPPSNR: 514275

Halden, St. Peter menighet
VIPPSNR: 508152

Hamar, St. Torfinn menighet
VIPPSNR: 546037

Haugesund, St. Josef menighet
VIPPSNR: 70811

Hønefoss, St. Teresia menighet
VIPPSNR: 582465

Jessheim, St. Gudmund menighet
VIPPSNR: 19007

Kongsvinger, Sta. Clara menighet
VIPPSNR: 127329

Kristiansand, St. Ansgar menighet
VIPPSNR: 534797

Larvik, St. Frans menighet
VIPPSNR: 598181

Lillehammer, Mariakirken menighet
VIPPSNR: 89766

Lillestrøm, St. Magnus menighet
VIPPSNR: 141244

Moss, St. Mikael menighet
VIPPSNR: 140719

Porsgrunn, Vår Frue menighet
VIPPSNR: 19038

Sandefjord, St. Johannes Døperens menighet
VIPPSNR: 11567

Stabekk, Mariakirken menighet
VIPPSNR: 562154

Stavanger, St. Svithun menighet
VIPPSNR: 20344

Tønsberg, St. Olav menighet
VIPPSNR: 92258

Tromsø, Vår Frue menighet
VIPPSNR: 115291

Hammerfest, St. Mikael menighet
VIPPSNR: 594075

Harstad, St. Sunniva menighet
VIPPSNR: 101938

Mosjøen, Den Hellige Ånds menighet
VIPPSNR: 125641

Narvik, Kristus Kongen menighet
VIPPSNR: 506701

Trondheim, St. Olav menighet
VIPPSNR: 578393

Kristiansund, St. Eystein menighet
VIPPSNR: 602746

Levanger, St. Torfinn menighet
VIPPSNR: 509173

Molde, St. Sunniva menighet
VIPPSNR: 602614

Ålesund, Vår Frue menighet
VIPPSNR: 602615

Katolsk kirkeblad

Grunnlagt 1889
av Johannes Olaf Fallize.

Hvori opptatt «Klippen» (Midt-Norge, 1950–78), «Stella Maris» (Nord-Norge, 1950–68) og «Broen» (Landsdekkende, 1979–2009).

Utgis av:

Norsk Katolsk Bispe­råd
Nr. 2–2020, årgang 132
ISSN 0802-6726
Oslo katolske bispedømme
tlf.: 23 21 95 00
Trondheim Stift tlf.: 73 52 77 05
Tromsø Stift tlf.: 77 68 42 77

Adresse:

Akersveien 5, 0177 Oslo
kirkeblad@katolsk.no
www.katolsk.no/kirkebladet

Redaktører:

Nils Heyerdahl
Hans Rossiné (ansv.)

Redaksjon:

Kathrine Låver
Petter Stocke-Nicolaisen
Marta Tomczyk-Maryon
Design og layout: Erlend Lans
Pedersen

Gaver til bladet:

Fra Norge:
Kontonr.: 3000. 15. 11110
(gir skattefradrag)

Fra utlandet:
Sparebanken Sør
Postboks 200
4662 Kristiansand
BIC/SWIFT: SPSONO22XXX
IBAN: NO43 3000 2275 321

**Signerte artikler står for
forfatterens regning.**

**Dersom intet annet er angitt,
er bildene hentet fra
katolsk.no**

**St. Olav kirkeblad redi-
geres etter prinsippene i
Redaktørplakaten og Vær
Varsom-plakaten.**

**Redaksjonen tar intet ansvar
for ikke-bestilt stoff.**

Redaksjonsslutt: 09.06.20

Deadline neste nummer:
01.09.20

Trykk: United press
Opplag: 4000

Forsidefoto: Kristin Svorte

Sekretærskifte

► **P. Oddvar Moi** har bedt om å bli løst fra sitt verv som sekretær for Liturgikommisjonen. Etter fire års virketid med stor innsats, blir han nå avløst av **Sigurd Hareide**, liturgihistoriker og universitetslektor i KRLE ved Universitetet i Sørøst-Norge. Hareide har inntil nå vært ordinært medlem av kommisjonen, som for tiden er i ferd med å avslutte arbeidet med oversettelse av ekteskapsritualet. 23. april 2020 besluttet Norsk Katolsk Bispe­råd å omorganisere sekretariatsfunksjonene slik at lektionariekomiteen og gradualekomiteen får en egen sekretær. Til sekretær ble samtidig oppnevnt **Juan Carlos Aragundi Gullheim**, Hallingby.

Oddvar Moi

Sigurd Hareide

Prestevielse

► Diakon **Franklyn Fernando** prestevies lørdag 20. juni kl. 12.00 i St. Johannes kirke i Oslo av biskop Bernt I. Eidsvig. Franklyn Fernando ble født 24. november 1987 i Colombo (Sri Lanka). Han inntrodte i Minor seminary i Negambo 2004. Deretter studerte han filosofi fra 2007 i National seminary of Our Lady of Lanka, Kandy og teologi 2010–2015 ved Urbaniana i Roma. Innsatt som lektor 2011 og akolytt 2014.

Fernando kom til Norge juli 2018. Studerer til master i Religion, Society and Global issues ved Menighetsfakultetet. Snakker tamil, singalesisk, engelsk og norsk. Ble diakonviet 30. november 2019. Franklyn vil feire sin første messe 21. juni i St. Olav domkirke i Oslo kl. 11.00.

In memoriam

**Vår inderlig kjære pater Iru
sovnet stille inn 30. mai.**

Iruthayanathan («Iru») Pethurupillai ble født 20. mai 1947 i Thalayady (bispedømmet Jaffna) på Sri Lanka. Han var sønn av Philip Pethurupillai og Leokathamma. Han har syv søsken, fire brødre og tre søstre.

P. Iru avla sine første løfter i Oblatfedrenes kongregasjon i 1968 og de evige løfter i 1971. Han ble presteviet 27. desember 1974 i Thalayady av biskop Jacob Bastiampillai Deogupillai av Jaffna.

Han begynte sitt arbeid som kapellan i Jaffna, deretter fortsatte han som sogneprest i Kandy, Palaiyottu og Muttur i bispedømmet Trincomalee-Bataloa, også Sri Lanka, fra 1975 – 1986. I perioden 1986 – 1987 var han på Filippinene for videreutdanning.

I 1987 kom p. Iru til Bergen og gjorde tjeneste som stiftskapellan for tamiler; fra 1991 til 1994 arbeidet han i tillegg som moderator for pastoralteamet for St. Paul menighet. Fra 1994 til 1995 var han sogneprest for St Paul menighet, Bergen.

Han tok videreutdanning både i Jerusalem, Israel, og Toronto, Canada. I 1996 kom han til Oslo, her hadde han stillinger som kapellan og skoleprest i St. Olav domkirke­menighet til 2006. Fra 2006 til 2014 arbeidet han i St Magnus menighet på Lillestrøm som administrator og sogneprest.

Da han ble pensjonert i 2014, flyttet han til Sri-Lanka og oppholdt seg der til 2016.

P. Iru passerte dødens port 30. mai 2020 på Borge korttidssenter, Fredrikstad. Han var klar for å møte sin Frelser og dommer og for å redegjøre for sitt liv. Tiden som Gud fra evighet av hadde tildelt ham, tok slutt etter 73 års vandring på denne jord. Han har fullført et eksemplarisk liv etter at Gud hadde skapt ham i sitt bilde og likhet.

P. Iru stred den gode strid helt til slutt. Han bevarte troen, og er kommet i mål.
Måtte Guds fred skinne for ham.

P. Jagath Premanath Gunapala
Fredrikstad, 3. juni 2020

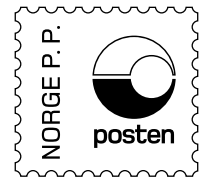

Bønn i en epidemitid

Allmektige evige Gud,
vårt eneste vern i all fare,
du som lytter til de bønner dine barn i tro
legger frem for deg i sine prøvelser,
vi ber deg, vær oss nådig i din godhet,
gi de avdøde den evige hvile, de gråtende trøst,
de syke helbred og de døende fred.
Gi styrke til helsearbeiderne
og visdom til våre myndigheter.
Hjelp oss å vise godhet mot alle,
så vi sammen kan ære ditt hellige navn.
Ved vår Herre Jesus Kristus din Sønn,
som lever og råder med deg i Den Hellige Ånds enhet,
Gud, fra evighet til evighet.

Utgangsordet er denne gang ikke et dikt, men kollekttbønnen fra den messen som Gudstjeneste- og sakramentskongregasjonen har utarbeidet og anbefalt til bruk under den pandemien som har rammet verden. Messen kan feires på alle dager unntatt høytidsdager og en del nærmere spesifiserte dager i kirkeåret.

Returadresse:
Oslo Katolske Bispedømme,
Akersveien 5, 0177 Oslo

Ingen skal tro alene

St. Olav katolsk kirkeblad ønsker å bidra til å styrke troen og håpet i det katolske fellesskapet i Norge. Vi håper å gi alle våre lesere – katolikker som ikke-katolikker – innsikt i og utsyn over Kirken, troen, historien og tiden vi lever i.

STØTT OSS VED Å GI
EN GAVE:

- **Vipps-nummer:**
589094
- **Kontonummer:**
3000 15 11110

LES OSS VED Å TEGNE
ABONNEMENT:

- **Send en SMS til nr. 969 43 490 med kodeord STOLAV etterfulgt av navn og adresse**
- **Send en E-post med navn og adresse til abonnement@katolsk.no**
- **Ring 23 21 94 21**